

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA**

Renata Šerytė

**PROFESIONALŲ, DIRBANČIŲ LAIKINUOSE VAIKŲ GLOBOS
NAMUOSE, NUOSTATOS Į REALŲ IR SIEKTINĄ SOCIALINIO DARBO
SU GLOBĖJŲ ŠEIMA MODELĮ**

Magistro darbas

Magistro darbo vadovas – doc. dr. Daiva Alifanovienė

Šiauliai 2005

Turinys

Anotacija	
Įvadas	4
1. SIEKTINO SOCIALINIO DARBO SU GLOBĖJŲ ŠEIMA MODELIO KONSTRAVIMAS	8
1.1. Vaiko globos sistema Lietuvoje: dokumentų, reglamentuojančių globos procesą, analizė	8
1.2. Socializacijos veiksniai: globa šeimoje ir institucijoje	10
1.3. Globos tendencijos Lietuvoje	15
1.4. Socialinio darbo su globėjų šeima problematika Lietuvoje ir užsienio šalių patirtis	17
1.5. Laikinieji vaikų globos namai kaip kompleksinę socialinę pagalbą teikianti socialinė tarnyba	22
1.6. Kauno vaikų gerovės centro “Pastogė” patirtis ir globojančių šeimų tarnybos veiklos analizė	24
1.7. Teorinės dalies apibendrinimas	29
2. REALAUS SOCIALINIO DARBO SU GLOBOJANČIOMIS ŠEIMOMIS IR SIEKTINO MODELIO SANTYKIO TYRIMAS	30
2.1. Tyrimo metodai, instrumentai, imtis	30
2.2. Tyrimo rezultatų analizė	35
Išvados	56
Rekomendacijos. Vaikų gerovės centro programos teorinis hipotetinis modelis	57
Literatūra	62
Reziumė	65
Priedai	67

ANOTACIJA

Šiame magistro darbe nagrinėjamas šeiminės globos, globėjų pasirengimo ir socialinio darbo su globėjų šeima Lietuvoje modelis. Siekiama išsiaiškinti, iš kokių struktūrinių komponentų susideda siektinas socialinio darbo su globėjų šeima modelis ir kurie komponentai vykdomi realiame socialiniame darbe.

Pirmoje dalyje pateikiama globos procesą Lietuvoje reglamentuojančių teisės aktų ir dokumentų analizė. Apžvelgiama potencialių globėjų atrankos ir pasirengimo globoti problema. Analizuojama socialinio darbo su globėjų šeima specifika. Nagrinėjama laikinosios globos kaip vienos iš globos rūšių ypatumai ir Laikinių vaikų globos namų funkcijos bei jų veiklos plėtros galimybės. Remiantis minėtos literatūros analize konstruojamas siektino socialinio darbo su globėjų šeima modelis.

Antroje dalyje pateikiamas profesionalų, dirbančių laikinuose vaikų globos namuose, nuostatų į siektino ir realaus socialinio darbo su globėjų šeima modelį tyrimas. Tyrimas atliktas vadovaujantis kokybinio tyrimo metodologija. Analizuojamos 30 specialistų iš 5 Laikinių vaikų globos namų nuostatos į globėjų šeimos fenomeną, socialinio darbo su globėjų šeima organizavimą ir laikinių vaikų globos namų reorganizavimo (funkcijų plėtros) galimybę. Išvadose įvertinama Laikinių vaikų globos namų veikla ir jos plėtros galimybės, apibendrinami globėjams keliami reikalavimai ir lūkesčiai, globėjų atrankos kriterijai, globėjų ir jų šeimų pasirengimo globoti problema, socialinio darbo su globėjų šeima ir globojamu vaiku specifika.

Laikino vaiko atskyrimo nuo tėvų problema yra kompleksinė ir turėtų būti sprendžiama kompleksiskai, teikiant pagalbą socialinės rizikos šeimai ir suteikiant vaikui galimybę krizinį laikotarpį išgyventi globėjų šeimoje. Magistro darbo pabaigoje pateikiama rekomendacija kaip efektyviau organizuoti pagalbą tėvų globos netekusiam vaikui. Tai Vaikų gerovės centro programos projektas, kuris yra teorinis-hipotetinis krizių šeimose sprendimo ir Laikinosios globos organizavimo Lietuvoje modelis.

IVADAS

Socialinis aktualumas. Pasikeitus Lietuvos politinei ir ekonominei situacijai, atkūrus nepriklausomybę, perorientuojant šalį į rinkos ekonomiką, kinta ir šeimos situacija. Lietuvoje kasmet daugėja socialinės rizikos šeimų. Taip pat gausėja ir jose augančių vaikų skaičius. Kasmet Lietuvoje apie 3 tūkst. vaikų nustatoma globa (rūpyba). Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis (Socialinis pranešimas 2003, 2004), per 2003 m globa (rūpyba) buvo nustatyta 3023 vaikams, likusiems be tėvų globos.

Globa šeimoje iš visų globos formų yra svarbiausia ir palankiausia forma vaiko asmenybės vystymuisi. Sėkmingai vaiko raidai gyvybiškai svarbus yra saugumo ir pastovių, pozityvių santykių su patikimu, artimu žmogumi poreikių tenkinimas. Šie poreikiai geriausiai tenkinami šeimoje. Globojančios šeimos mūsų visuomenėje yra labai svarbi pagalbos auklėjant vaikus forma. Visuomenė turi prisiimti dalį atsakomybės už vaikų gerovę ir ugdymą. Globėjų šeimos vaidina svarbų vaidmenį atliekant šią visuomeninę užduotį. Jokioje kitoje globos formoje vaikai iš socialinės rizikos šeimų, neturi galimybės pažinti naują šeimą, išgyventi pasitikėjimu grįstus ryšius su suaugusiu žmogumi.

Nerimą kelia globėjų šeimų pasirengimo globai situacija Lietuvoje. Bendras šeimose globojamų vaikų skaičius 2003 m. buvo 1436 vaikai (Socialinis pranešimas 2003, 2004). 2003 m. 83 globėjai (rūpintojai) patys atsisakė globoti vaikus, 242 globėjų (rūpintojų) įstatymų nustatyta tvarka atleista iš pareigų, 25 - įstatymų nustatyta tvarka nušalinta nuo pareigų. 1999 atsisakyta 47 globėjų paslaugų ir 75 globėjai atsisakė globoti vaikus. 2000 m. 124 globėjai patys atsisakė globoti vaikus, buvo atsisakyta 105 globėjų. Šie faktai rodo apie esamas problemas atrenkant globėjus, taip pat globėjų profesinio pasirengimo stoką.

Globojančios vaikus šeimos susiduria su įvairiais sunkumais. Neretai tie sunkumai kyla dėl vaiko elgesio šeimoje ir kaimynystėje, sudėtingų ryšių su globotinio tėvais, sudėtingų ryšių su mokyklomis ir medicinos įstaigomis, teisinių sunkumų susijusių su globa. Sudėtinga rasti globėjų šeimą paaugliams, ypač turintiems elgesio problemų, nes daugiausia sunkumų globėjų šeimoje kyla būtent šiuo raidos periodu. Būtina vykdyti atsakingesnę globėjų šeimų atranką ir švietimą, parengimą globai, o taip pat plėsti pagalbos jau globojančiai vaikų šeimai paslaugų tinklą, nuolat kelti globėjų kvalifikaciją.

Lietuvoje atsiranda vis daugiau laikinosios globos institucijų, atliekančių tarpinės grandies tarp probleminės šeimos ir globos įstaigų vaidmenį. Kadangi laikinai atskirto nuo tėvų vaiko problema yra kompleksinė, ji reikalauja ir kompleksinės socialinės pagalbos. Tokių tarpinių laikinosios globos institucijų viena iš pagrindinių funkcijų būtų suteikti atskirtam nuo šeimos vaikui kiek įmanoma socialiai ir psichologiškai komfortablesnę bei jos socializacijai tinkamesnę aplinką tuo metu, kai vaikas yra atskirtas nuo šeimos ir siekiama pozityvių pokyčių

biologinės šeimos gyvenime, kad į ją būtų galima gražinti vaiką. Laikinosios globos institucija gali tapti tiek vaikų laikinosios globos namai, tiek globėjų šeima. Laikinių globos namų tikslas – gražinti vaiką į šeimą. Jei laikinosios globos įstaigą laikome tarpine grandimi tarp globos stacionarioje įstaigoje ir šeimos aplinkoje, ar globėjų šeimų paieška ir parengimas negalėtų būti sudedamoji Laikinių vaikų globos namų darbo dalis, kad vaikas, patekęs į laikinąją globą, turėtų galimybę gyventi šeimos aplinkoje?

Šiuo metu vaiko globėjo atranką, pasirengimą globoti ir globos priežiūrą organizuoja ir koordinuoja rajonų (miestų) valstybinės vaikų teisių apsaugos institucijos, kitos šio darbo patirtį turinčios organizacijos ir institucijos. Globėjai turi bendradarbiauti su įvairiais specialistais: socialiniais darbuotojais/pedagogais, mokytojais, psichologais, turi turėti žinių apie vaiko raidą, auklėjimą ir ugdymą. Todėl globojančios šeimos pelnytai galėtų vadintis socialinių tarnybų visuomeniniais partneriais. Svarbu išsiaiškinti, koks laikinių globos namų darbuotojų požiūris į galimybę išplėsti laikinių globos namų veiklą, į socialinį darbą su globojančiomis šeimomis, kad atskirto nuo tėvų vaiko problema būtų sprendžiama kompleksiskai.

Mokslinis aktualumas. Šią problemą nagrinėjo ir mokslininkai. Nemažai mokslininkų mano, kad mažiausiai vaiką traumuojanti ir labiausiai jo socializacijai palanki globos forma yra globa globėjų šeimoje. Litvinienė (2002) teigia, kad daugelyje užsienio šalių seniai nėra valstybės išlaikomų vaikų globos namų, nes ten sutvarkytas įvaikinimo ir globos mechanizmas – vaikas iš karto patenka iš vienos šeimos į kitą. Vaikų socializacijos šeimoje ypatumus nagrinėjo Vaitkevičius (1995), Litvinienė (2002), Leliūgienė (1997), Žukauskienė (1998), Mudrikas (1997). Vaikų, augančių globos įstaigoje, psichosocialinės raidos ypatumus nagrinėjo Kaffemanas (1999; 2000), Daulenskienė (2002), Radzevičienė (1996; 1997; 1999), Ruškus (2002), Litvinienė (2002), Braslauskienė (2000). Su vaikų globa susijusius klausimus tyrė ir aprašė Kvieskienė (1999; 2001), Kabašinskaitė, Raslavičienė, Kukauskas (1998) ir kt. Globojančios šeimos sampratą ir ypatumus tyrė Snieškienė (1999).

Probleminiai klausimai.

1. Iš kokių struktūrinių komponentų susideda siektinas socialinio darbo su globėjų šeima modelis?
2. Kurie siektino socialinio darbo su globėjais modelio komponentai vykdomi realiame socialiniame darbe?

Tyrimo objektas. Profesionalų, dirbančių laikinuose vaikų globos namuose, nuostatos į realų ir siektiną socialinio darbo su globėjų šeima modelį.

Tyrimo hipotezė. Tikėtina, kad realiame socialiniame darbe įgyvendinami ne visi siektino socialinio darbo su globėjų šeima modelio struktūriniai komponentai.

Tyrimo tikslas. Atskleisti, kokie siektino socialinio darbo su globėjų šeima modelio struktūriniai komponentai vykdomi realiame socialiniame darbe, identifikuojant profesionalų, dirbančių Laikinuose vaikų globos namuose, nuostatas.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti statistinius-demografinius bei jau atliktų mokslinių tyrimų duomenis, taip pat dokumentus ir teisės aktus, reglamentuojančius realų globos procesą Lietuvoje, ir sukonstruoti siektino socialinio darbo su globėjų šeima modelį.
2. Remiantis siektino socialinio darbo su globėjų šeima modeliu, parengti tyrimo metodiką.
3. Atlikti profesionalų, dirbančių Laikinuose vaikų globos namuose, nuostatų į siektino ir realaus socialinio darbo su globėjų šeima modelį tyrimą bei apdoroti duomenis turinio (content) analizės metodu.
4. Pateikti tyrimo išvadas.
5. Remiantis tyrimo duomenimis bei išvadomis, parengti vaikų gerovės centro programos teorinį-hipotetinį modelį.

Tyrimo metodai.

Duomenų rinkimo metodai:

- ❖ mokslinės literatūros analizė;
- ❖ Globos procesą reglamentuojančių dokumentų, Kauno vaikų gerovės centro “Pastogė” ir laikinųjų vaikų globos namų veiklą reglamentuojančių dokumentų analizė;
- ❖ Nestandartizuota apklausa raštu (atviro tipo klausimynas).

Duomenų apdorojimo metodai:

- ❖ Turinio (content) analizė.

Tyrimo imtis. 30 profesionalų, dirbančių Laikinuose vaikų globos namuose. Apklausti specialistai, dirbantys 5 Lietuvos Laikinuose vaikų globos namuose: Panevėžio miesto Laikinuose vaikų globos namuose, VšĮ Lietuvos katalikių moterų sąjungos Vaikų ir jaunimo paramos centre, VšĮ Laikinuose vaikų globos namuose „ Atsigrėžk į vaikus, Švenčionių miesto Laikinuose vaikų globos namuose, Šv. Juozapo Laikinuose vaikų globos namuose Kaišiadorių rajone.

Teorinė, praktinė tyrimo reikšmė. Šis magistro darbas pasižymi naujumu, nes jame kompleksiskai analizuojamas vaikų atskyrimo nuo tėvų ir globos klausimas, atskleidžiama siektino socialinio darbo su globėjų šeima modelio struktūra. Mūsų šalyje nepakankamai analizuojamos vaikų globos šeimoje, globėjų pasirengimo ir kvalifikacijos, socialinio darbo su globojančia šeima klausimas. Tyrimo išvados ir rekomendacijos galėtų būti naudingos profesionalams, dirbantiems tiesioginį darbą vaikų globos srityje, taip pat reorganizuojant laikinuosius vaikų globos namus, išplečiant jų veiklos sritis bei kompleksiskai sprendžiant vaikų globos problemas.

Darbo struktūra. Ši magistro darbą sudaro įvadas, 2 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (50 šaltinių lietuvių, rusų, anglų ir vokiečių kalbomis), reziumė vokiečių kalba, rekomendacija, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 14 lentelių. Prieduose pateikiami statistiniai-demografiniai duomenys, siektino socialinio darbo su globėjų šeima modelis, tyrimo instrumento schema, tyrimo instrumentas, globos sistemos Lietuvoje modelis, socializacijos veiksniai pagal A.V. Mudriką (1997).

1. SIEKTINO SOCIALINIO DARBO SU GLOBĖJŲ ŠEIMA MODELIO KONSTRAVIMAS

1.1 Vaiko globos sistema Lietuvoje: dokumentų, reglamentuojančių globos procesą, analizė

Vaikų teisių apsauga mūsų valstybėje susirūpinta 1992 m., kada Lietuva prisijungė prie 1989m. Jungtinių Tautų Generalinės asamblėjos patvirtintos *Vaikų teisių konvencijos*. Anot Sakalausko (2000), konvencijoje yra įtvirtinta principinė nuostata, kad nė vienas vaikas negali būti paliktas be globos ir priežiūros. Konvencijoje įkūnyta meilės, rūpesčio, apsaugos vizija, skirta pažeidžiamiesiems vaikams bei parama jų asmenybei, įtvirtintos pagrindinės vaiko teisės ir laisvės. Efektyvesnė pagalba vaikams tapo 1994 m., kada šalyje pradėta kurti Vaikų teisių apsaugos tarnybų sistema. 1996 m. priimtas *Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas*. 1998m. priimtas *LR Vaiko globos įstatymas*, o 2001 m. liepos mėn. jį pakeitė *LR Civilinio kodekso knyga Šeimos teisė*. Pastarieji įstatymai numato, kad vaikas, netekęs tėvų globos ar likęs našlaičiu gali būti globojamas ne tik valstybiniuose globos namuose, bet ir globėjų šeimoje ar šeimynoje.

Vienas pagrindinių teisės aktų reglamentuojančių vaiko globą (rūpybą) ir įvaikinimo klausimus yra Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. Šio kodekso trečiosios knygos „Šeimos teisė“ VII dalyje „Globa ir rūpyba“ įtvirtintos pagrindinės vaiko globos (rūpybos) nuostatos, nustatyti reikalavimai asmenims norintiems globoti (rūpinti) vaiką, taip pat vaiko globos procedūros ir kt. Civilinio kodekso pagrindu buvo priimti šie poįstatyminiai teisės aktai:

- ❖ Vaiko globos organizavimo nuostatai, reglamentuojantys likusio be tėvų globos vaiko globos (rūpybos) organizavimo principus, vaiko globėjo (rūpintojo) atrankos, pasirengimo, skyrimo, atleidimo arba nušalinimo nuo pareigų, vaiko nuolatinės globos (rūpybos) nustatymo ir pasibaigimo tvarką.
- ❖ Šeimynų nuostatai. Šie nuostatai reglamentuoja globojamų vaikų apgyvendinimo šeimynoje sąlygas.
- ❖ Vaiko laikinosios globos nuostatai. Šie nuostatai reglamentuoja laikinosios globos (rūpybos) nustatymo skubos tvarka (vaiko skubus paėmimas) likusiam be tėvų globos vaikui sąlygas ir tvarką, laikinosios globos steigimo principus ir jos organizavimo tvarką, laikinosios globos plano sudarymo principus ir šio plano vykdymo priežiūrą bei sąlygas. (Pranešimas apie Lietuvos socialinės apsaugos sistemą, 2003)

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (2000) **globą** apibrėžia kaip nepilnamečių našlaičių ir neveiksnių piliečių teisių ir interesų apsaugą.

Vaiko globa plačiaja prasme yra vaiko išlaikymas, auginimas, jo sveikatos apsauga, auklėjimas, apsauga nuo išnaudojimo bei sunkaus darbo, jo turto interesų apsauga ir kitų jam tinkamai fiziškai ir dvasiškai bręsti sąlygų sudarymas bei palaikymas. (Mikalauskaitė, 2001)

Vaiko globos organizavimo nuostatuose (2002) **vaiko globa (rūpyba)** apibūdinama kaip likusio be tėvų globos vaiko, įstatymų nustatyta tvarka patikėto fiziniam ar juridiniam asmeniui, priežiūra, auklėjimas ir ugdymas, kitų jam tinkamų dvasiškai ir fiziškai augti sąlygų sudarymas ir palaikymas, jos asmeninių, turtinių teisių bei teisėtų interesų gynimas ir atstovavimas jiems. Globa nustatoma vaikams, neturintiems 14 metų. Rūpyba nustatoma vaikams, sulaukusiais 14 metų.

Globojamas vaikas – tai toks kurio tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų vaikas, kuriam įstatymų nustatyta tvarka nustatyta globa (rūpyba). (Vaiko globos organizavimo nuostatai, 2002)

Įteisinant vaiko globą, vadovaujamosi šiais principais (Sakalauskas, 2000): 1)vaiko interesų pirmumas; 2)pirmumo teisę tapti vaiko globėjais turi artimi giminaičiai, jeigu tai atitinka vaiko interesus; 3)vaiko globa šeimoje; 4)broliai ir seserys neišskiriami, išskyrus atvejus, kai pažeidžiami vaiko interesai.

Skiriamos dvi vaiko globos rūšys: **laikinoji** ir **nuolatinė** globa. Remiantis Lietuvos Respublikos Civiliniu kodeksu (2001), Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatais (2002), Vaiko globos organizavimo nuostatais (2002) apžvelgsiu laikinosios ir nuolatinės globos tikslus, uždavinius, nustatymo bei pasibaigimo pagrindus. Laikinoji globa nuo nuolatinės skiriasi tuo, kad laikinosios globos pagrindinis tikslas – grąžinti vaiką į šeimą.

LAIKINOJI GLOBA	NUOLATINĖ GLOBA
Vaiko laikinoji globa – tai laikinai be tėvų globos likusio vaiko priežiūra, auklėjimas, jo teisių bei interesų gynimas.	Nuolatinė globa nustatoma be tėvų globos likusiems vaikams, kurie esamomis sąlygomis negali grįžti į savo šeimą ir jų priežiūra, auklėjimas, teisių bei teisėtų interesų gynimas pavedami kitai šeimai, šeimynai ar vaikų globos institucijai.
Laikinosios globos tikslai:	Nuolatinės globos tikslas:
1. Užtikrinti vaiko auklėjimą ir priežiūrą šeimos, šeimynos ar vaikų globos įstaigos aplinkoje, kurioje jis galėtų saugiai ir tinkamai augti, vystytis ir tobulėti, iki bus grąžintas į savo tėvų šeimą. 2. Įvertinti vaiko tėvų šeimoje susiklosčiusią padėtį bei galimybes jai susigrąžinti vaiką ir padėti šeimai to siekti.	Užtikrinti vaiko auklėjimą ir priežiūrą aplinkoje, kurioje jis galėtų saugiai tinkamai augti, vystytis ir tobulėti.
Laikinosios globos uždaviniai:	Nuolatinės globos uždaviniai:
1. Paskirti vaikui globėją (rūpintoją), kuris globotų, rūpintųsi, auklėtų atstovautų jam, jo teisėms ir teisėtiems interesams. 2. Vaikui ir jo tėvams padėti įvertinti padėtį ir šalinti vaiko laikinosios globos (rūpybos) nustatymo priežastis. 3. Sudaryti vaikui saugias gyvenimo sąlygas, kurios atitiktų jo amžių, sveikatą ir išsivystymą. 4. Socialiniams darbuotojams padedant mobilizuoti vaiko tėvų artimiausios aplinkos bendruomenės pastangas, suteikiant šeimai valstybės garantuojamas socialines paslaugas vaiko nepriežiūrai šalinti ir jį tėvams sugrąžinti.	1. Paskirti vaikui globėją (rūpintoją), kuris rūpintųsi, auklėtų, jam atstovautų ir gintų jo teises ir teisėtus interesus. 2. Sudaryti vaikui gyvenimo sąlygas, kurios atitiktų jo amžių, sveikatą ir išsivystymą. 3. Rengti vaiką savarankiškam gyvenimui šeimoje ir visuomenėje.
Laikinosios globos nustatymo pagrindai:	Nuolatinės globos nustatymo pagrindai:
Laikinoji globa vaikui nustatoma, kai jo	Nuolatinė globa vaikui nustatoma, kai

❖ tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų yra dingę ir jų ieškoma (kol teismas tėvus pripažins nežinia kur esančiais arba paskelbs mirusiais); ❖ tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų laikinai negali rūpintis vaiku dėl abiejų tėvų ar vieno iš jų ligos, suėmimo, bausmės atlikimo ar kitų svarbių priežasčių; ❖ tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų nesirūpina, nesidomi vaiku, jo neprižiūri, netinkamai auklėja, naudoja fizinį ar psichinį smurtą ir dėl to kyla pavojus vaiko fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi ir saugumui (kol teismo tvarka vaikas bus atskirtas nuo tėvų).	❖ abu tėvai arba turėtas vienintelis iš tėvų yra miręs; ❖ abu tėvai arba turėtas vienintelis iš tėvų teismo paskelbti mirusiais arba pripažinti nežinia kur esančiais; ❖ vaikas įstatymų nustatyta tvarka atskirtas nuo tėvų; ❖ tėvystės ar artimos giminystės ryšiai nuo vaiko radimo dienos nenustatyti per tris mėnesius; ❖ tėvai ar turimas vienintelis iš tėvų nustatyta tvarka pripažinti neveiksniais.
Vaiko laikinosios globos pabaiga:	Vaiko nuolatinės globos pabaiga:
Vaiko laikinoji globa baigiasi, kai vaikas ❖ gražinamas tėvams; ❖ sulaukia pilnametystės arba emancipuojamas; ❖ nustatoma nuolatinė globa (rūpyba); ❖ įvaikinamas; ❖ susituokia.	Nuolatinė globa baigiasi, kai vaikas ❖ gražinamas tėvams; ❖ sulaukia pilnametystės arba emancipuojamas; ❖ įvaikinamas; ❖ susituokia.

Vaiko laikinoji globa nustatoma savivaldybėje, jos valdybos arba mero sprendimu pagal valstybinės vaikų teisių apsaugos institucijų teikimą. Vaiko nuolatinė globa nustatoma teismo sprendimu. Vaiko globos sistema žr. priede 1.

Įstatymai numato tokias vaiko globos (rūpybos) formas:

- **Globa šeimoje** (ne daugiau kaip penkių vaikų globa natūralioje šeimos aplinkoje);
- **Globa šeimynoje** (kai juridinis asmuo (šeimyna) globoja 6 ir daugiau vaikų (bet ne daugiau nei 12) šeimos aplinkoje);
- **Globa vaikų globos institucijoje** (likęs be tėvų globos vaikas apgyvendinamas valstybinėje arba nevyriausybinėje vaikų globos institucijoje, kai nėra galimybės jo globoti šeimoje ar šeimynoje).

Vaiko vystymuisi ir sėkmingai socializacijai palankiausia forma yra globa šeima. Toliau pamėginsiu apžvelgti kaip vaiko socializaciją veikia globa šeimoje ir globos įstaigoje.

1.2 Socializacijos veiksniai: globa šeimoje ir institucijoje

Socializacija – (lot. socialis–visuomeninis), individo tapimas visuomeniniu žmogumi, asmenybe (Tarptautinių žodžių žodynas, 1985); pagrindiniai socializacijos mechanizmai yra mėgdžiojimas, įtaiga, konformizmas, sąmoningas sekimas pavyzdžiais, masinių komunikacijos priemonių ir kultūros poveikis. (Leliūgienė, 1997)

Vaitkevičius (1995) monografijoje „Socialinės pedagogikos pagrindai“ rašo, kad socialumas kiekvienam žmogui būdingas jau nuo pat gimimo ir tęsiasi visą gyvenimą. Kūdikis be suaugusiųjų globos negalėtų išgyventi, jau nekalbant apie jo vystymąsi (fizinį, protinį,

dorovinį). Socializaciją jis apibūdina kaip žmogaus adaptavimąsi į supančių žmonių bendrijoje.

Pasak Litvinienės (2002), sociologinėje literatūroje socializacija apibūdinama kaip sudėtingas, visą gyvenimą besitęsiantis procesas, kurio metu vaikas tampa socialine būtybe, galinčia prisitaikyti prie naujų situacijų įvairiais gyvenimo periodais. Peter L. Berger (1995), remdamasis G.H.Meado teorija, teigia, kad socializuodamasis vaikas mokosi įvairių vaidmenų iš į supančios aplinkos ir taip įgyja identitetą. Visi vaidmenys (tiek sudarantys žmogaus asmenybę, tiek susiję su veikla) yra sąlygojami socialinių procesų. Vaikas išmoksta socialinių vaidmenų sąveikaudamas su šalia esančiais žmonėmis (tėvais, kitais vaiką prižiūrinčiais asmenimis) ir juos mėgdžiodamas.

Žmogaus socializacija vyksta jam patekus į įvairias aplinkybes. Šias aplinkybes galima vadinti socializacijos veiksniais. Vaiko socializaciją, kaip teigia Mudrikas (1997), nuolat veikia: **mikro** (susiję su vaiko artimiausia aplinka, t.y. šeima, bendraamžių subkultūra, mikrosociumas (artimiausia žmogui erdvė ir socialinė aplinka), auklėjimo institutai ir religinės organizacijos), **mezo** (miestas, kaimas, gamtinės – klimatinės sąlygos ir kt.), **makro** (šalis, valstybė, visuomenė) ir **globaliniai** (pasaulis planeta, kosmosas) veiksniai (priedas 2).

Pirmieji asmenys, veikiantys tik gimusio vaiko socializaciją yra jo tėvai ir šeima. Litvinienė (2002), Mudrikas (1997) pažymi, jog šeima yra ta socializacijos institucija, kuri įtvirtina vaikui pagrindines socialines normas, parengia jį platesniam socialiniam bendravimui su suaugusiais ir bendraamžiais. Mudrikas (1997), socializacijos procese išskiria šias šeimos funkcijas:

- fizinis ir emocinis žmogaus vystymasis. Kūdikystėje ir ankstyvojoje vaikystėje ši funkcija yra esminė, jos negali pakeisti jokie kiti socializacijos institutai;
- lyčių psichologijos formavimas pirmuosius tris metus. Šiuo požiūriu svarbus tėvo vaidmuo;
- vaiko protinis ir kultūrinis vystymasis;
- socialinių normų įsisavinimas (šeimos narių vaidmenys įsisavinami tik šeimoje);
- vertybinių orientacijų formavimas;
- socialinė–psichologinė pagalba žmogui, nuo kurios priklauso žmogaus savęs vertinimas, savigarba.

Individo socializacija bet kurioje visuomenėje vyksta skirtingomis sąlygomis, kurioms būdingi vieni ar kiti pavojai, neigiamai veikiantys žmogaus raidą. Todėl atsiranda žmonių grupės, kurios virsta nepalankių socializacijos aplinkybių aukomis. Tai invalidai, žmonės su psichosomatiniiais defektais ir nukrypimais, taip pat našlaičiai ir visi vaikai bei suaugusieji, esantys valstybės globoje; vaikai, augantys šeimose, kurių žemas ekonominis, išsilavinimo, moralinis lygis. (Leliūgienė, 1997) Taigi, **vaikai, netekę globos arba augantys nedarniose šeimose potencialiai priskiriami socializacijos aukoms**. Socialinės rizikos šeimai būtina socialinė pagalba, kad susidariusi situacija nekenktų vaiko interesams ir netrikdytų visapusiškos

jo raidos. Šiuo metu kritinės situacijos Lietuvoje dažniausiai sprendžiamos atimant vaiką iš šeimos ir, kaip rodo statistika, dažniausiai apgyvendinant jį globos įstaigoje. Žinoma, kartais tai būna geriausia išeitis vaikui, tačiau labai mažai skiriama dėmesio socialiniam darbui su šeima, kad pakeitus situaciją šeimoje, į ją būtų galima gražinti vaiką.

Globos įstaigos aplinkos įtaka vaiko socializacijai

- ❖ **Globos įstaigos aplinkoje augantis vaikas patiria emocinę, kognityvinę ir socialinę deprivaciją, sunkiai formuojasi saugus prierašumas prie jį globojančių asmenų. Vaikai neišmoksta adekvačiai išreikšti savo emocijų ir jas valdyti**

Ankstyvajame amžiuje patirta emocinė deprivacija, pasak Radzevičienės (1996), trikdo saugumo jausmo formavimąsi, slopina vaiko veiklos motyvaciją, skatina nepasitikėjimą savimi, nemotyvuotą baimę aplinkiniams, nors neretai tenka stebėti visišką vaiko pasitikėjimą, distancijos nebuvimą bendraujant, akcentuotus egocentrinis individo bruožus. Anot Radzevičienės (1999), pirmosios socialinės raidos apraiškos formuojasi kartu su kūdikio saugumo jausmo stiprėjimu, su socialinių ryšių plėtimusi. Tokios natūraliai vykstančios kūdikio socialinės raidos jokia globos ir ugdymo įstaiga garantuoti negali. Pasak Kaffemano (1999) iki 50% tirtų globos namų auklėtinių būdingas padidėjęs emocinis jautrumas, nervingumas, impulsyvumas, grubumas, agresyvumas bei priekabumas. Braslauskienė (2000) teigia, kad vaiko patiriami išsiskyrimai ir praradimai patekus į globos institucijas, įtakoja vaikų ryškius teigiamų emocinių santykių sutrikimus, nesaugumo jausmą.

Daulenskienė, Radzevičienė, Ruškus (2002); Kaffemanas (2000) teigia, jog vaikams nuo kūdikystės augantiems institucijose, būdingas emocijų skurdumas, prierašumo stoka, bendras pasyvumas, apatija ir menkas domėjimasis aplinka, lėtesnė arba sutrikusi kalbos raida, nerimas, dažnai peraugantis į emocijų ir elgesio sutrikimus. Autoriai mano, kad netenkinamo saugumo, prierašumo jausmo poreikis silpnėja, pereina į latentinę būklę ir dažnai vyresniame amžiuje transformuojasi į įvairius neurozinius susirgimus, emocijų ar elgesio sutrikimus.

Kokias pasekmes vaiko vystymuisi turi institucinė globa 1995 m. tyrė G. Raslavičienė ir (Cit. Snieškienė, 1999). Ji teigia, kad šis tyrimas aiškiai atskleidė institucinės vaikų globos neigiamą įtaką vaikų emociniam ir kognityviniam vystymuisi. R. Kukauskas (1995, cit. Snieškienė, 1999) tyrė paauglių, augančių biologinėse, globėjų šeimose ir institucijose elgesį, kurį vertino tėvai, globėjai ir mokytojai. Jo rezultatai parodė, kad institucijose augančių paauglių elgesys vertinamas negatyviausiai.

- ❖ **Globos įstaigoje augantys vaikai sunkiau adaptuojasi socialinėje aplinkoje, dažnai turi socialinio elgesio problemų. Įstaigos aplinkoje augantis vaikas neturi kitokio santykių šeimoje modelio, kaip tik atsineštąjį iš savo biologinės (dažniausiai socialinės rizikos) šeimos.**

Pasak Kaminskienės (1998), netekęs šeimos aplinkos vaikas patiria daug streso, išsiskyrimų, suyra jo socialiniai ryšiai su buvusia aplinka, atsiranda emocinių ir elgesio problemų. Kaffemanas (1999) pažymi, kad didesnei daliai įstaigų globotinių būdingi tokie socialinio elgesio nukrypimai kaip savo poelgių neigimas, kaltės perkėlimas, necenzūrinė kalba, silpnesnių skriaudimas, neapgalvoti, amoralūs poelgiai, rūkymas, polinkis bendrauti su asocialaus elgesio bendraamžiais ir vyresniais asmenimis. Litvinienė (2002), remdamasi F. Leboyer darbais, taip pat teigia, kad vaikai iš šeimų, turinčių socialinių problemų, nukreipti į valdiškas įstaigas ir jose užaugę, turės ne mažiau socializacijos problemų, nei jų tėvai. Snieškienė (1999) daro išvadą, kad tyrimų rezultatai aiškiai rodo globos formų prioritetus, nes vaikams, augantiems institucijose, iš karto galima numatyti, kad bus reikalingos papildomos socialinės integracijos programos, gresia skurdas ir su tuo susijusios pasekmės kitoms kartoms.

❖ **Įstaigoje sunku organizuoti aplinką ir žmonių tarpusavio santykius taip, kaip šeimoje.**

Kukauskas (1998), pateikia JAV mokslininko A. Kadushino minimus tokių vaikų institucijų trūkumus:

- Institucijoje globa tęsiasi 24 valandas per parą. Tam reikia trijų auklėtojų pamainų, kuriems būtinos atostogos ir poilsio dienos. Be to institucijose didelė darbuotojų kaita, žema kvalifikacija, maži atlyginimai bei didelė stresų tikimybė.
- Vienas būdingiausių institucijų bruožų yra vaikų grupavimasis į neformalias bendraamžių gruputes. Čia vaikai pasiskirsto vadų ir tarnų, eksploatatorių ir eksploatuojamųjų rolėmis. Čia paprastai vyrauja nepasitikėjimas ir priešiškus suaugusiems. Grupių struktūra remiasi despotiškais, autoritariniais santykiais. Tokiomis sąlygomis gimsta konfliktas dėl negalėjimo patenkinti individualių vaiko poreikių. Prarandamas asmeniškumas, privatumo pojūtis.
- Netolygus institucijų išsidėstymas. Daugelis jų be reikiamų patogumų. Dalis rajonų neturi laikinų vaikų prieglobsčių ar paskirstymo centrų. Todėl kai kurie vaikai dėl netikslaus įvertinimo ar paskirstymo patenka į psichiatrines ligonines, kalėjimus, nors tam nėra reikalo. Taip pat daugeliui institucijų trūksta socialinių darbuotojų, kvalifikuoto personalo.
- Visuomenės požiūris į institucijas yra neigiamas. Taigi, jas steigiant sukeliama didžiausi debatai ir svarstymai.

Jeigu nėra galimybės globos netekusio vaiko apgyvendinti kitoje šeimoje, jis įkurdinamas vaikų globos įstaigoje, kuri jam turi tapti kita šeima. Ir nors globos įstaigų pedagogai gerai žino, kad svarbiausias jų uždavinys – parengti vaikus gyvenimui, sukurti jiems saugią aplinką, įvairiais būdais ugdyti jų fizines ir protines galias, ir, nors šiose įstaigose sudaromos plačios galimybės vaikų meninei saviraiškai, sportui, darbinei veiklai, tačiau įstaigoje neviską pavyksta organizuoti taip, kaip šeimoje. (Kaminskienė, 1998)

Globėjų šeimos aplinkos įtaka vaiko socializacijai

❖ Šeima yra palankiausia terpė vystyti vaiko prierašumo jausmui. Šeimos aplinka palankiausiai veikia vaiko emocinį, kognityvinį ir socialinį vystymąsi.

Pasak Litvinienės (2002), tėvų ir vaikų santykiai reiškia labai daug, ypač vaiko emociniam vystymuisi, nes žmogaus sugebėjimas išreikšti jausmus ir emocijas užima išskirtinę vietą socializacijoje. Svarbu, kad ankstyvojoje vaikystėje vaikas patirtų teigiamus jausmus. Reikšmingiausias iš jų – prierašumo jausmas, kadangi pirmųjų gyvenimo metų antroje pusėje kūdikis stipriai prisiriša prie jį globojančių ir juo besirūpinančių asmenų (motinos, tėvo, kitų artimųjų) bei jį supančių daiktų.

Anot Žukauskienės (1998), prierašumo jausmui formotis ypač svarbu didelis jautrumas vaiko poreikiams ir sugebėjimas juos patenkinti. Žukauskienė dėsto žymaus psichologo E. Eriksono mintis apie žmogaus raidą. Pastarojo teigimu, pirmaisiais gyvenimo metais vaikas išgyvena saugumo – nesaugumo krizę. Jis išmoksta pasitikėti arba nepasitikėti kitais asmenimis, kurie rūpinasi jo svarbiausiais poreikiais.

Braslauskienė (2000) teigia, kad globėjai (83,5%) padeda įveikti globotiniui vienišumą, nepasitikėjimą savimi, nerimą, atstatyti emocinę pusiausvyrą, labai individualiai tenkinami vaiko materialiniai ir dvasiniai poreikiai. Kartu su tėvais – globėjais tvarkydamas šeimos ūkį vaikas išmoksta šeimyniškai ūkininkauti, vykdyti šeimos ir visuomenės užduotis. Vaikas, patekęs į globėjo šeimą, kurioje vyrauja palanki aplinka, gali greitai pavyti savo bendraamžius, augančius nuklearinėje šeimoje.

❖ Globėjų šeima yra pozityvių, socialiai priimtinių šeimos narių tarpusavio santykių pavyzdys.

Braslauskienės (2000) manymu, globos institucijos negali pakeisti globėjo auklėjamiosios įtakos, šeimos gyvenimo būdo, tarpusavio bendravimo, auklėjimo ir vystymosi sąlygų. Vaiko ruošimas savarankiškam gyvenimui, jų socializacija išlieka pagrindinėmis šeimos funkcijomis.

Litvinienė (2002) teigia, kad šeima daro lemiamą įtaką vaikui, kadangi jis atsiduria tokių dvasinių vertybių kaip meilė, pagarba ir pasitikėjimas centre. Šeimoje jis gauna tai, ko niekas kitas negali suteikti, nebent kita gera šeima – jį mylėt, juo rūpintis, tikėti, jį gerbti, džiaugtis jo daroma pažanga. (Litvinienė, 2002)

Braslauskienė (2000), teigia, kad tais atvejais, kai vaikas netenka tėvų globos, atiduoti jį į vaikų namus ar mokyklą - internatą, dera tik tada, kai jau nėra jokių galimybių pastarąjį įkurdinti naujoje šeimoje. Globėjo šeima palankiausiai veikia vaiko psichiką, skatina jo protinį ir dorinį vystymąsi. Šeimoje jis pilniausiai patenkina savo poreikius (prieraišumą artimiesiems, tėvų dėmesį vaikams ir kt.). Globėjo šeima vaikui garantuoja šiltus emocinius santykius, saugumo jausmą, pagarbų požiūrį į kitus žmones.

1.3 Globos tendencijos Lietuvoje

Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetas reiškia labai didelį susirūpinimą dėl vis augančio skaičiaus vaikų, netenkančių tėvų globos, kadangi nuolat didėja socialiai nepalankių šeimų skaičius. Komitetas reiškia savo susirūpinimą, dėl didelio skaičiaus vaikų, gyvenančių kūdikių namuose ir institucijose bei nedidelio skaičiaus vaikų, globojamų šeimose, kurios dėl ekonominių sunkumų ir nepakankamos valstybės paramos negali užtikrinti vaikams tinkamos priežiūros. (Jungtinių Tautų Vaikų teisių komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos įžanginės ataskaitos, 2001)

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis (2004), kasmet apie 3 tūkst. vaikų nustatoma globa (rūpyba). Per 2003 metus globa (rūpyba) buvo nustatyta 3023 vaikams, likusiems be tėvų globos. Remiantis savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų 2003 m. pateiktomis ataskaitomis, mažėja šeimų, norinčių globoti vaikus, nes bijoma prisiimti atsakomybę už vaikus, ypač už paauglius, kadangi šiems vaikams reikia skirti daugiau dėmesio, išmanyti kaip elgtis su paauglių amžiaus jaunuoliais. Turimi duomenys rodo, kad daugelis vaikų, kuriems buvo nustatyta globa (rūpyba), yra mokyklinio amžiaus (7-17 m.) vaikai, todėl savivaldybėms, kurios neturi susikūrusios socialinių paslaugų šeimai ir vaikui infrastruktūros tinklo, nelieka kito kelio, tik nukreipti tokius vaikus globai į valstybės išlaikomas vaikų globos ir ugdymo institucijas. (Socialinis pranešimas 2003, 2004)

Pagal globos (rūpybos) nustatymo rūšį 2003 m., kaip ir 2002 metais, dominuoja laikinoji globa, kai sprendimą dėl globos steigimo vaikui priima savivaldybės administracijos direktorius savo sprendimu. Tai sudaro 80 proc. visų atvejų.

Kaip ir ankstesniais, taip ir 2003 m., daugiausia vaikų (53,9 proc.) be tėvų globos liko, nes tėvai ar turimas vienintelis iš tėvų jais nesirūpino, neprižiūrėjo, netinkamai auklėjo. 17,2 proc. atvejų globa (rūpyba) įsteigta, nes vaikai buvo įstatymų nustatyta tvarka atskirti nuo tėvų. 13,5 proc. atvejų tėvai ar turimas vienintelis iš tėvų laikinai negalėjo rūpintis vaiku dėl savo ligos ar suėmimo, bausmės atlikimo ir kitų priežasčių. Tokiu atveju globos (rūpybos) įsteigimas rodo, kad trūksta įvairesnių paslaugų šeimai, ypač tais atvejais, kai globa (rūpyba) steigama dėl tėvų ligos ar invalidumo. Vaikų, nukreiptų globai skaičius (proc.) pateikiamas priede 3.

2001 m. Lietuvoje iš 2863 vaikų, netekusių tėvų globos, 1557 buvo nusiųsti į vaikų globos įstaigas (2000m. – 1265 iš 2597 tėvų globos netekusių vaikų)(priedas 4). Į šeimas pateko 1274 vaikai ir 898 iš jų paėmė globoti artimi giminaičiai. Šie skaičiai rodo, kad mūsų visuomenėje yra labai mažai žmonių, kurie būtų pasirengę padėti nelaimės ištiktam vaikui ir yra nepasiruošę bei nemotyvuoti visuomeniniam darbui. (Socialinis pranešimas 2001, 2002)

Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų duomenimis, laikotarpyje nuo 2000 iki 2003 m. padidėjo bendras šeimose globojamų vaikų skaičius (žr. 1 lentelėje).

1 lentelė

Šeimose globojamų vaikų skaičius 2000-2003 m.

Globa (rūpyba) šeimoje	2000 m.	2001 m.	2002 m.	2003 m.
Bendras šeimose globojamų vaikų skaičius	1287	1292	1359	1436
Vaikų skaičius, kurių globėjais tapo giminaičiai	920	898	965	1031
Iš jų:				
Senelis ar senelė	486	524	581	579
Vaiko brolis, sesuo	138	141	113	148
Vaiko tėvų brolis, sesuo (dėdė, teta)	296	233	271	304
Kitas asmuo	367	376	394	405

(Socialinis pranešimas 2003.2004)

Kaip ir 2002 m., taip ir 2003 m., daugiau nei 70 proc. vaikų yra paimti globai (rūpybai) į šeimas. Dažniausiai juos paima globoti (rūpintis) artimieji giminaičiai: seneliai - 40,3proc.; vyresni broliai, seserys - 10,3 proc.; kiti giminės (dėdės ir tetos) - 21,2 proc. Kitų asmenų globai (rūpybai) 2003 m. buvo nukreipta 28,2 proc. vaikų.

Apie 40 proc. atvejų vaiko laikinoji globa baigiasi, kai vaikas gražinamas biologiniams tėvams. Kitos globos pasibaigimo priežastys 2000-2003 m. pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė

Globos pasibaigimo priežastys

Vaiko globos (rūpybos) pasibaigimo priežastys 2000-2003 m.				
	2000 m.	2001 m.	2002 m.	2003 m.
Iš viso	1693	1874	1804	2129
Vaikas gražintas tėvams	788	696	720	810
Sulaukė pilnametystės arba emancipuotas	636	773	967	1150
Įvaikintas	38	67	109	156
Susituokė	12	4	8	9
Laikinoji globa pakeista į nuolatinę globą	...	...	1192	1175

(Socialinis pranešimas 2003,2004)

Ypač 2003 metais, palyginti su 2002 metais, padidėjo skaičius tėvų globos netekusių vaikų, kurie buvo nukreipti globai į valstybinius vaikų globos namus, sumažėjo į šeimynas, parapijinius ar savivaldybių laikinos globos grupes nukreiptų vaikų skaičius, padidėjo šeimose globojamų vaikų skaičius.

Trūkstant pirminės prevencijos paslaugų šeimoms, auginančioms vaikus, taip pat trūkstant paslaugų krizėje atsidūrusiems šeimoms ir vaikams ir siekiant apsaugoti vaiką nuo gresiančios nepriežiūros ar smurto šeimoje, savivaldybės administracijos sprendimu steigama laikinoji globa vaiko globos vieta pasirenkant arba artimųjų giminaičių šeimą, arba valstybės išlaikomuose vaikų globos namuose.

1.4 Socialinio darbo su globėjų šeima problematika Lietuvoje ir užsienio šalių patirtis

Globėjų atrankos ir pasirengimo problema. *Vaiko globėjas* (rūpintojas) mūsų šalyje suprantamas kaip nuolat Lietuvos Respublikos teritorijoje gyvenantis fizinis asmuo, kuris įstatymų nustatyta tvarka paskirtas užtikrinti likusio be tėvų globos vaiko priežiūrą, auklėjimą, atstovavimą jam, jo teisėms ir teisėtiems interesams. (Vaiko globos organizavimo nuostatai, 2002)

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, (Socialinis pranešimas 2003, 2004) viena iš pagrindinių globos nustatymo problemos yra kvalifikuotų globėjų trūkumas; sunku rasti globėjus paaugliams ir probleminio elgesio vaikams.

Vaikų teisių apsaugos tarnybos sistemingai tikrina globėjų darbą. Ypač daug dėmesio turėtų būti skirta naujai paskirtiems globėjams. Susiduriama su nepakankamu globėjų pasiruošimu globoti vaiką. Apie esamas problemas parenkant globėjus rodo tokie faktai: 1999 atsisakyta 47 globėjų paslaugų ir 75 globėjai atsisakė globoti vaikus. 2000 m. 124 globėjai patys atsisakė globoti vaikus, buvo atsisakyta 105 globėjų. (Kvieskienė, 2001)

Daugelis globėjų (rūpintojų) yra artimi giminės, kuriems nekeliamas reikalavimas baigti mokymus vaiko globos klausimais bei turėti papildomų profesinių žinių, reikalingų vaikui auklėti. Tai, kad globėjams trūksta profesinio pasirengimo patvirtina tokie duomenys: 2003 m. 83 globėjai (rūpintojai) patys atsisakė globoti vaikus, 242 globėjų (rūpintojų) įstatymų nustatyta tvarka atleista iš pareigų, 25 - įstatymų nustatyta tvarka nušalinta nuo pareigų. Daugiausia problemų iškyla, kai glojami vaikai sulaukia paauglystės amžiaus. Jie glojamų vaikų amžiaus struktūroje sudaro pagrindinę dalį. Vaiko globėjų kaita 2003 m. Lietuvoje pateikta priede 5.

Jei globėjais tampa fiziniai asmenys, nesusieti giminystės ryšiais su globotiniu, jie stengiasi imti kuo mažesnius ir neturinčius sveikatos problemų vaikus. Labai problemiška rasti globėjų šeimą vyresniems vaikams, turintiems elgesio problemų. Netgi giminės atsisako globoti vaikus, nes mano nepajėgsiančios susidoroti su paauglystės problemomis dėl patirties stokos, be to, nėra tarnybų, kurios tokioms šeimoms galėtų padėti. (Mikalauskaitė, 2001)

Potencialių globėjų atranka. Būsimų globėjų atrankos ir pirminio įvertinimo kriterijus nurodo Lietuvos Respublikos įstatymai ir su jais susiję teisės aktai. Skiriasi atrankos kriterijai ir pasirengimo globoti reikalavimai vaiko artimiesiems giminaičiams ir svetimiems asmenims.

Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso (2001) dalis, reglamentuojanti vaiko globos (rūpybos) klausimus numato, kokie asmenys negali būti skiriami vaiko globėjais (rūpintojais). Tai asmenys: 1) neturintys 21 metų; 2) pripažinti neveiksniais arba ribotai veiksniais; 3) nuo kurių buvo atskirtas vaikas; 4) buvę įtėviai (įmotės) arba globėjai, jeigu jų įgaliojimai buvo nutraukti, nes jie netinkamai atliko savo pareigas; 5) teisti už tyčinius nusikaltimus; 7) sulaukę

65 metų ar vyresni; 8) sergantys chronišku alkoholizmu, narkomanija, psichinėmis ar kitomis ligomis.

Naudojant įvairius metodus: darbuotojo lankymąsi namuose, pokalbių, stebėjimų, kitų žmonių atsiliepimus apie globoti norintį asmenį, įvairią dokumentaciją, pagal tam tikrus kriterijus atrenkami būsimieji globėjai. Globėjų atrankos kriterijai, nurodomi Vaiko globos organizavimo nuostatuose (2002) ir kituose teisės aktuose, pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė

Potencialių globėjų atrankos kriterijai

Kriterijus	Pastabos
Amžius	Svetimi asmenys gali tapti globėjais nuo 21 m. iki 65 m. amžiaus. Giminaičiai gali tapti globėjais nuo 18 m. iki 65 m. ir daugiau (jei nori laikinai globoti jaunesnį kaip 10 m. vaiką)
Dokumentai	Globėju gali būti paskirtas asmuo tik pristatęs visus reikalingus dokumentus.
Būsimo globėjo sveikatos būklė	Asmuo, pageidaujantis globoti vaikus, turi pateikti Sveikatos apsaugos ministerijos nustatytos formos sveikatos pažymėjimą. Globėjais negali tapti asmenys, sergantys chronišku alkoholizmu, narkomanija, psichinėmis ar kitomis ligomis, kurių sąrašą tvirtina Vyriausybės įgaliota institucija.
Būsimų globėjų apibūdinimas	Renkama informacija apie šeimos narių asmenybės bruožus, išsilavinimą, profesinę veiklą, sveikatą ir kt.
Globėjo šeimos istorija	Renkama informacija apie šeimos narių vaikystės patirtį, pirmosios šeimos tarpusavio santykius išgyvenimus, ankstesnes santuokas (jei tai ne pirmoji santuoka) ir kt.
Kartu gyvenantys vaikai	Domimasi vaikų santykiais su tėvais, kitais broliais/seserimis, asmenybės bruožais, temperamentu, pomėgiais, požiūriu į būsimą globotinį.
Kartu gyvenantys suaugę žmonės	Renkama informacija apie kartu gyvenančių suaugusių šeimos narių santykius su būsimais globėjais, vaikais, profesinę veiklą, pomėgius.
Globos motyvacija	Analizuojama potencialių globėjų argumentacija, apsisprendimo globoti vaiką motyvai.
Šeimos tarpusavio santykiai	Reikalinga informacija apie šeimos narių tarpusavio santykius, pasitenkinimą santuoka, dabartinės santuokos istorija, darbų pasidalijimu šeimoje, konfliktų sprendimo strategijomis.
Šeimos gyvenimo būdas	Analizuojamos šeimos tradicijos, papročiai, mityba, žalingi įpročiai, laisvalaikio leidimo formos ir būdai ir pan.
Požiūris į vaikų auklėjimą	Aiškinamasi būsimo globėjo žinios apie vaiko raidą, auklėjimo metodus, bendravimo su vaikais patirtį, šeimos taisykles ir kt.
Finansinės galimybės	Renkama informacija apie šeimos pajamas, požiūrį į pinigus, pajamų ir išlaidų planavimą ir kt.
Buities sąlygos	Ištiriamas asmens, norinčio tapti vaiko globėju, buities ir gyvenimo sąlygos ir surašomas buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas (kiekvienam fiziniam asmeniui, išskyrus vaiko artimuosius giminaičius, turi tekti ne mažiau kaip 14 kv.m. bendro naudingo ploto, o kai norima globoti skirtingų lyčių vaikus, nustatant jiems nuolatinę globą, turi būti sudarytos sąlygos gyventi atskiruose kambariuose), įvertinami patogumai, būsto saugumas, sanitarinės normos ir kt.
Teistumas	Vaiko teisių apsaugos tarnyba ar jos įgalioti socialiniai partneriai kreipiasi įstatymų nustatyta tvarka į Informatikos ir ryšių departamentą prie LR Vidaus reikalų ministerijos, kad ši išduotų pažymą apie asmenį, norintį tapti vaiko globėju ir jo šeimos narius – ar jie nėra teisti, nėra padarę administracinių teisės pažeidimų.

Vaiko globėjo pasirengimą globoti organizuoja ir koordinuoja rajonų (miestų) valstybinės vaikų teisių apsaugos institucijos, kitos šio darbo patirtį turinčios organizacijos ir institucijos.

Globėjų įgalinimas, pasirengimas globai ir kvalifikacijos kėlimas. Didžiojoje Britanijoje, atrenkant globėjus, soc.darbuotojai siekia nustatyti ar jie atitinka 14 kompetencijų, suskirstytų į 4 grupes (Atmintinė vaikų globėjams, 2005), kurios pateikiamos 4 lentelėje.

4 lentelė

Globėjų kompetencijos

I.Gebėjimas globoti vaikus:	1. skatinti vaikų emocinį, fizinį ir seksualinį vystymąsi bei pasiekimus moksle; 2. glaudžiai bendradarbiauti su vaiko tėvais ir kitais vaikui svarbiais asmenimis; 3. nustatyti reikiamas ribas ir valdyti vaiko elgesį, nenaudojant fizinių ir kt. netinkamų bausmių; 4. turėti žinių apie normalų vaiko vystymąsi bei gebėti išklausti ir bendrauti su vaiku, atsižvelgiant į jo amžių ir supratimą.
II.Gebėjimas sukurti saugią aplinką:	1. savo namuose sukurti aplinką, kurioje vaikas būtų apsaugotas nuo smurto ir sužalojimų; 2. padėti vaikui pažinti saugias ir nesaugias situacijas, skatinti jo paties atsakomybę už savo saugumą, žinoti, kur kreiptis pagalbos iškilus pavojui, padėti vaikui įveikti skaudžios praeities pasekmes.
III.Gebėjimas bendradarbiauti	1. bendradarbiauti su profesionaliais darbuotojais, teikti pagalbą socialinėms tarnyboms, planuojančioms vaiko globą; 2. konstruktyviai ir atvirai bendrauti; 3. laikytis konfidencialumo, informacija apie vaiką dalintis tik su asmenimis, kurie gali padėti; 4. remti lygiateisiškumą, įvairovę, individų ir grupių teises visuomenėje.
IV.Asmeninio tobulėjimo siekimas	1. įvertinti asmeninės patirties įtaką sau pačiam ir šeimai bei suprasti, kaip globa paveiks visus šeimos narius; 2. savo bendruomenėje turėti paramos tinklą; 3. pasinaudoti mokymų teikiama galimybe tobulėti; 4. pripažinti savo silpnąsias puses, kreiptis pagalbos ir bendradarbiauti stresinių situacijų metu.

Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnyboms reikėtų intensyviau dirbti su būsimais globėjais (rūpintojais), norinčiais globoti (rūpinti) vaiką: rūpintis, kad visi būsimi globėjai (rūpintojai) baigtų jiems skirtus pasirengimo kursus, konsultuoti. (Socialinis pranešimas 2003.2004)

Užsienio šalyse (Vokietijoje, Šveicarijoje) su globėjų šeimomis dirba specializuotų globėjų šeimų pagalbos centrų (savotiškų būsimų globėjų mokyklų) socialiniai darbuotojai, kurie glaudžiai bendradarbiauja su Jaunimo tarnybomis ir vykdo jų užsakymus.

Vokietijos statistikos departamento (2003) duomenimis (<http://www.kinderjugendhilfe.info/cgi-bin/showcontent.asp?ThemaID=4653&preview> [žiūrėta internete 2005-04-04]) vokiškai kalbančiose šalyse, kaip ir Lietuvoje, laikinai nuo tėvų atskirtas vaikas gali būti apgyvendinamas įstaigoje kaip pvz. globos namuose, krizių centruose, arba “budinčioje” globėjų šeimoje (*Bereitschaftspflegefamilien*) kaip neinstitucinėje laikino vaiko atskyrimo nuo šeimos formoje. Tai trumpalaikis vaiko apgyvendinimas ypatingai atrinktoje ir paruoštoje globėjų šeimoje. Kol vaikas gyvena “budinčioje” globėjų šeimoje, tikrinama ar jis galės grįžti į šeimą, ar jam bus steigiama nuolatinė globa globėjų šeimoje, ar jis bus apgyvendinamas globos namuose. “Budincios” globėjų šeimos (*Bereitschaftspflegefamilien*) tai tokios šeimos, kuriose yra paruošta

viena ar dvi laisvos vietos priimti vaikus ar jaunuolius krizinėje situacijoje. Tokia forma ypač tinka mažiems vaikams (iki 3 metų), bet taip pat ir vyresniems vaikams bei jaunuoliams. Tokios globos formos Lietuvoje nėra. Tačiau atsiranda vaiko laikino apgyvendinimo šeimoje, o ne globos įstaigoje užuomazgos.

Globojančių šeimų centras Sachsen-Anhalt (<http://www.pflegeelternschule.org> žiūrėta internete 2005-04-04) tai metodinis globojančių šeimų centras, speciali globėjų mokykla, teikianti globėjų kvalifikacijos kėlimo ir socialinio darbo su globėjų šeima paslaugas:

- ❖ Siūlomi seminarai globėjų kvalifikacijai kelti, ruošiamos šeimos norinčios globoti vaikus. Skirtingoms globos formoms siūlomi skirtingi seminarai, kurie tenkina specifinius poreikius.
- ❖ Šalia specialių seminarų globėjams teikiamos lydėjimo praktikoje (*Begleitung*) paslaugos.
- ❖ Supervizijos – sudaromos sąlygos kartu su kvalifikuotu vadovu geriau įveikti kasdieninius konfliktus ir problemas. Supervizijos padeda globėjams geriau pažinti asmeninius motyvus, požiūrius ir elgesio būdus, geriau suprasti kitų žmonių elgesį, rasti naujus problemų sprendimo būdus.
- ❖ Tarpininkavimas esant konfliktams tarp jaunimo tarnybų ir globėjų šeimos arba biologinės vaiko šeimos ir globėjų šeimos.
- ❖ Taip pat konsultavimo ir kitas paslaugas.

Šveicarijos (*Pflegekinder-Aktion Schweiz*) (<http://www.pflegekinder.ch> žiūrėta internete 2005-04-04) globojamų vaikų tarnyba teikia laikinos (laikino apgyvendinimo, SOS-šeimos arba budinčios šeimos (*Bereitschaftspflege*)) ir nuolatinės globos paslaugas:

Kad galima būtų naudotis specialiai paruoštų šeimų paslaugomis centras vykdo šiuos uždavinius: 1)Visuomeninis darbas ir reklama ieškant naujų globėjų šeimų; 2)Informacija ir tinkamų šeimų parinkimas; 3)Konsultavimas ir kvalifikacijos suteikimas globėjų šeimai; 4)Planavimas ir vaiko apgyvendinimo šeimoje organizavimas; 5)Organizacinis ir pedagoginis lydėjimas (*Begleitung*); 6)konsultavimas ir globėjų kvalifikacijos kėlimas; 7)Teisininkų, psichologų ir pedagogų pagalba esant specifinėms problemoms.

Globos motyvacija. Ar globėjų šeima tinkamai atliks jai pavestą užduotį priklauso ir nuo asmenų, pageidaujančių tapti globėjais motyvacijos. Dažniausiai noras globoti susideda iš daugelio motyvų. Vieni iš jų gali būti daugiau ar mažiau savanaudiški, o kiti – altruistiniai. Atmintinėje vaikų globėjams (2005) nurodoma, jog motyvai gali būti labai įvairūs:

- ❖ noras įprasmingi savo gyvenimą, būti naudingam; galimybė patenkinti emocinius poreikius, kai savi vaikai užaugo ir yra nepriklausomi;
- ❖ turėti vaiką kaip draugą sau ar savo vaikams, kuris pajavairintų gyvenimą; pakeisti savo mirusį vaiką kitu; kompensuoti per mažą dėmesį savo vaikams praeityje;
- ❖ savo vaikų neturėjimas (nuolatinės globos atveju); norintys globoti kūdikius orientuojasi į asmeninį pasitenkinimą, kurį suteikia kūdikio auginimas;

- ❖ sekti tėvų, senelių pavyzdžiu: kai kurių žmonių tėvai, seneliai buvo globėjai arba neformaliai padėdavo kaimynų, giminių vaikams. Šių žmonių noras globoti įtvirtina šeimos vertybes;
- ❖ kai kurie globėjai nurodo, kad patys buvo globojami ir pasiryžimas globoti yra atsakas į tai; globėjai, patys patyrę nelaimingą vaikystę, nori suteikti gerą gyvenimą globotiniui;
- ❖ globa kaip papildomas pajamų šaltinis.

Socialinio darbuotojo, atliekančio globėjų atranką ir vertinimą svarbus uždavinys yra išsiaiškinti ir atmesti tuos globėjus, kurių motyvai yra vien egoistiniai, nukreipti į savo poreikių tenkinimą.

Anot Radzevičienės (1999), ne kiekviena šeima gali globoti vaiką. Dažnai tai visiškai nepasirengę nei pedagoginiu, nei psichologiniu, nei moraliniu bei teisiniu požiūriais žmonės, kuriems atrodo, jog užtenka tik noro auginti ir globoti vaiką. Dažnai būsimi globėjai kelia vaikui reikalavimus, lyg siektų patenkinti vien savo užgaidas, įsigyti svajojamą „daiktą“, o ne pagelbėti vaikui, netekusiam tėvų. Todėl būsimi globėjai turėtų būti ruošiami priimti vaiką tokį, koks jis yra, gerbti vaiko asmenybę ir keisti savo vartotojišką požiūrį. Turėtų būti organizuojama kruopšti ir griežta būsimų globėjų atranka, kad žmonės, siekiantys savanaudiškų tikslų, globėjais netaptų.

Problemos su kuriomis susiduria vaikus globojančios šeimos. Globojanti vaiką šeima neišvengiamai susiduria su įvairaus pobūdžio sunkumais. Snieškienė (1999) pateikia D. Kabašinskaitės 1995 m. atliktą šeimų, globojančių vaikus Kauno mieste, poreikių tyrimą. Globojančios šeimos daugiausiai susiduria su sunkumais dėl vaiko elgesio šeimoje ir kaimynystėje, sudėtingais ryšiais su globotinio tėvais, sudėtingais ryšiais su mokyklomis ir medicinos įstaigomis, teisiniais sunkumais susijusiais su globa. Kadangi nėra šioms šeimoms paslaugas teikiančių tarnybų ir joms kol kas neatstovauja jokia nevyriausybinė organizacija, jų poreikiai mažai atsispindi socialinėse programose.

Pasak Brazauskaitės, Bulotaitės, Dovydaitienės ir kt. (2003), pats didžiausias praradimas vaikui yra jo tėvai. Nerimas, išgyvenimai, išsiskyrus su artimu žmogumi, labai veikia vaiko psichinę sveikatą. Atsiradus naujai šeimai vaiko gyvenime vyksta ilgas ir sudėtingas adaptacijos procesas. Traumuotas vaikas negali greitai patikėti globėjo geranoriškumu, bijo prisirišti, priartėti, vėl būti paliktas. Autorės išskiria du vaiko adaptacijos globėjų šeimoje etapus:

1. **Pirmas etapas** dar vadinamas „Medaus mėnesiu“. Patekę į naujus namus vaikai elgiasi nedrąsiai, atvirai nereiškia savo nuomonės, jausmų, stengiasi būti ypač geri, paslaugūs.
2. **Antrame etape**, kai atsiranda dalinis saugumas, vaikas ima reikšti ir kitokius jausmus – pasimetimą, susierzinimą, pavydą, pyktį. Susiformuoja „pamotės“ situacija. Jausmus, kurių negali išreikšti savo tikrajai motinai, globotiniai nukreipia į jos pakaitalą – globėją. Šiame etape globėjams svarbu suvokti, kad destruktīvūs jausmai skirti ne jiems, o biologiniams tėvams, kurie paliko vaiką. Sėkmingai įveikus šį laikotarpį adaptacija baigiasi, o konfliktus ir krizes padeda spręsti atsiradęs pasitikėjimas ir saugumas.

Rhodes, Orme, Cox ir Buehler (2003) tyrė globėjų šeimų resursus, psichosocialinio funkcionavimo ypatumus ir globos atsisakymo priežastis. Autoriai teigia, kad šeimos turinčios daugiau resursų, ypač pajamų, linkusios išsaugoti globotinius šeimoje ir neatmesti globos proceso. Rhodes, Orme, Cox ir Buehler (2003) išskiria 11 šeimos išteklių, padedančius įveikti psichosocialines problemas ir tęsti vaikų globą: aukštesnis išsilavinimas, didesnės pajamos, santuoka, pakankamai laiko globai, tėvystės patirties turėjimas, globos patirties turėjimas, priklausymas bažnyčiai, šeimos narių socialinis palaikymas, draugų socialinis palaikymas, darbas pagalbos srityje, ir buvimas euroamerikiečiu. Sunkumai, susiję su šių resursų stygiumi, sukelia globėjų šeimose problemas, kurių globėjai nesugeba išspręsti ir atsisako globos. Todėl potencialių globėjų atrankos ir pasirengimo procese svarbu išsiaiškinti ir stiprinti šiuos resursus.

1.5 Laikinieji vaikų globos namai kaip kompleksinę socialinę pagalbą teikianti tarnyba

Lietuvoje pradeda kurtis laikinųjų vaikų globos namų infrastruktūra. Tačiau juose vaikai tik laikinai glojami. Dažniausiai nevykdomas socialinis darbas nei su biologine šeima, nei su pačiu vaiku, o jei ir vykdomas, tai jis nesisteminis ir mažai veiksmingas. Taip, dauguma atvejų laikinosios globos namai savo tikslą pasiekia – grąžina vaiką į šeimą. Tačiau toje šeimoje neįvyksta jokie esminiai pokyčiai, tėvai nebūna paruošti susigrąžinti vaiką ir laikui bėgant grįžta prie ankstesnio gyvenimo būdo. Vaikui namų aplinka vėlei tampa nesaugi. Siekiant realizuoti laikinosios globos idėją, turėtų būti dirbamas intensyvus socialinis darbas su nedarnia šeima tuo laiku, kol vaikas atskirtas nuo tėvų. O atskirtas vaikas turėtų patekti į tikslingai tam paruoštą globėjų šeimą. Kol kas Lietuvoje šią idėją tikrovėje įgyvendina tik Vaikų gerovės centras "Pastogė" Kaune. Toks centras turėtų atsirasti ir Šiauliuose bei kituose Lietuvos miestuose.

Šiuo metu pagrindinė Laikinių vaikų globos namų veikla yra socialinio darbo veikla, susijusi su apgyvendinimu. Ši įstaiga teikia mišrias socialines paslaugas. Joje laikinai apgyvendinami vaikai (nuo gimimo iki pilnametystės), netekę tėvų, ar kitų teisėtų atstovų globos ir dėl kitų priežasčių negalintys gyventi šeimoje. Kai kuriuose Laikiniuosiuose vaikų globos namuose (pvz. Panevėžio miesto), veikla prasiplečia iki paslaugų buitinio smurto aukoms ir jų vaikams. Laikinieji vaikų globos namai Socialinių paslaugų kataloge (2000) priskiriami stacionarios globos įstaigoms ir apibrėžiama taip:

laikinos vaikų globos namai - tai socialinės globos įstaiga, kurioje laikinai apgyvendinami ir glojami vyresni negu 3 metų vaikai, netekę tėvų globos, gatvės vaikai ar dėl kitų priežasčių negalintys gyventi savo šeimoje. Organizuojant veiklą šio tipo įstaigose, būtina nuolat ieškoti galimybių, kaip grąžinti vaiką į jo biologinę šeimą arba rasti globėjų šeimą; Stacionariuose globos įstaigose vaikams teikiamos šios paslaugų grupės: informavimo ir konsultavimo; būsto; maitinimo; socialinio darbo; asmens higienos; aprūpinimo (drabužiai,

avalynė ir kt.); nuolatinės priežiūros; ugdymo organizavimo; užimtumo organizavimo; socialinės reabilitacijos ir reintegracijos organizavimo; kitos.

Laikinoji globa yra kompleksinė socialinė problema, kurią spręsti reikėtų naudojant taip pat kompleksinį socialinį darbą, apimančią visas vaiką supančias sistemas – tiek biologinę šeimą, tiek globėjų šeimą, tiek užtikrinant vaiko saugumą ir gerovę. Tokiu atveju laikinieji vaikų globos namai griečiau galima būtų vadinti krizių centru, į kurį vaikas patenka kaip į tarpinę grandį tarp savo biologinės šeimos ir globėjų šeimos. Tokią nuomonę paremia ir keletas autorių.

Šatas (1996) teigia, kad vienas iš pagalbos būdų tėvų globos netekusiems vaikams galėtų būti platus visuomenės globos organizavimas. Tai turėtų būti tam tikra probacijos tipo paslaugų sistema, taikoma asocialių šeimų vaikams. Autorius remiasi Anglijos ir kitų šalių patirtimi, kuriose probacija plačiai taikoma iš įkalinimo vietų grįžusiems asmenims. Jiems priskiriami globėjai, kurie padeda buvusiems kaliniams integruotis į normalų visuomenės gyvenimą. Panašus metodas vaikams pradėtas taikyti Estijoje. Didesnės socialinės rizikos vaikų priežiūrai ten iš šalies priskiriamos „palaikymo šeimos“. Šatas mano, kad panašią asocialių šeimų vaikų priežiūrą bei globą būtina organizuoti ir Lietuvoje.

Litvinienė (2002) teigia, kad daugelyje užsienio šalių seniai nėra valstybės išlaikomų vaikų globos namų, nes ten sutvarkytas įvaikinimo ir globos mechanizmas – vaikas iš karto patenka iš vienos šeimos į kitą.

Pasak Barkauskaitės (1999), valstybė, žmonės, turėtų rūpintis, kad našlaičiai galėtų išvengti bent vienos grandies – vaikų globos namų. Tam reikėtų pasirūpinti, kad dar besirengiant atimti tėvystės teises, būtų surandamos šeimos, apsiimsiančios globoti našlaičius. Tokiu būdu našlaitis pereitų iš šeimos į šeimą ir būtų apsaugoti nuo skausmingų išsiskyrimų (jei ne su žmonėmis, tai su vieta) šeimoje, greičiau sušiltų, drąsiau jaustųsi.

Siektino socialinio darbo su globojančia šeima modelis. Kadangi magistro darbe siekiama išanalizuoti vienos iš šių krypčių – socialinio darbo su globėjų šeima – funkcionavimo galimybes, konstruojamas siektino socialinio darbo su globėjų šeima modelis, kuris pateikiamas priede 6. Siektinas modelis yra tarsi ideali konstrukcija. Pasak Merkio (1999), idealusis tipas (grynasis tipas, sukonstruotas tipas) – teorinė konstrukcija (sąvoka, sąvokų sistema), modeliuojanti socialinės realybės aspektą, jo individualaus savitumo, loginio neprieštaringumo ir racionalaus teisingumo pagrindus. Idealojo tipo priešingybė yra realusis tipas – sąvoka, turinti tiesioginę faktinę bazę. Merkys (1999) pažymi, kad idealusis tipas nėra susijęs su vertybių sfera arba doroviniu idealu. Tai tik ideali konstrukcija, padedanti modeliuoti ir empiriškai pažinti socialinę tikrovę.

Kaip realus praktiškai veikiantis socialinio darbo su globėjų šeima modelis pateikiama Kauno vaikų gerovės centro “Pastogė” veiklos analizė.

1.6 Kauno vaikų gerovės centro „Pastogė“ patirtis ir globojančių šeimų tarnybos veiklos analizė

Vaikų gerovės centras „Pastogė“ yra socialinės pagalbos ir vaikų globos įstaiga, įsteigta Kauno mieste 1995 m. centras teikia socialines paslaugas likusiems be tėvų globos vaikams, jų tėvams ir vaikus globojančioms šeimoms. Centro steigėjas yra Kauno miesto taryba. „Pastogė“ iki šiol yra vienintelė tokio tipo įstaiga Lietuvoje. Centras buvo įkurtas „Carito“ ir VDU profesorių bei socialinio darbo magistrų bendromis pastangomis bei bendradarbiaujant su Vaikų teisių apsaugos tarnyba, siekiant padėti apleistiems, skriaudžiamiems vaikams bei jų šeimoms.

„Pastogės“ teikiamų paslaugų aktualumą patvirtino įstaigos veiklos plėtra. Per pirmus 8 įstaigos gyvavimo metus darbuotojų skaičius išaugo nuo 4 iki 30. Per šį laikotarpį buvo intensyviai ieškoma papildoma parama, rengiami projektai ir programos siekiant plėsti paslaugas bei gerinti įstaigos materialinę bazę. (<http://www.pastoge.lt/lt/istorija> [žiūrėta internete 2005-02-15])

Vadovaujantis Vaikų gerovės centro „Pastogė“ nuostatais (2005), centro tikslai yra:

- teikti socialines paslaugas likusiems be tėvų globos vaikams, jų tėvams, vaikus globojančioms šeimoms ir itėviams.
- teikti mokymo paslaugas socialiniams darbuotojams, tobulinti jų kvalifikaciją.

Šiuo metu centre veikia 4 tarnybos:

Pagalbos šeimai tarnyba teikia globojamo vaiko tėvams socialines paslaugas, kad vaikas galėtų grįžti į savo šeimą. Šios tarnybos darbuotojai:

- teikia globojamo vaiko tėvams socialines paslaugas, kad vaikas galėtų grįžti į savo šeimą;
- iškilus pavojui vaiko fizinei ar psichinei sveikatai, renka ir apibendrina informaciją apie vaiką ir jo šeimą; sudaro vaiko globos planą, periodiškai jį peržiūri ir keičia;

Pagalbos šeimai tarnybos darbuotojai padeda tėvams suprasti, kodėl jų vaikas paimamas globoti, ką jie turi daryti, kad susigrąžintų savo vaikus, padeda jiems išsakyti savo nuomonę ir jausmus, išklauso juos, skatina kuo dažnesnius kontaktus su vaikais, padeda tėvams užmegzti ryšius su kitomis įstaigomis dėl įsidarbinimo, registracijos, gyvenamojo ploto ir t.t., padeda jiems rasti paramą kitose įstaigose – šeimos centruose, anoniminių alkoholikų ir narkomanų klubuose ir kt. Šiuo metu „Pastogėje“ veikia motinystės ir tėvystės įgūdžių mokymo grupė, kurioje dirbamas grupinis socialinis darbas su tėvais.

Vaikų skyrius, kuris yra krizių centras, teikia laikino apgyvendinimo paslaugas ir atlieka panašias funkcijas kaip laikinieji vaikų globos namai. Čia suteikiama laikina pastogė tėvų globos netekusiems vaikams. Vaikai į skyrių priimami bet kuriuo paros metu. Vaikų skyriuje socialiniai darbuotojai ir kiti specialistai:

- suteikia vaikui, netekusiam tėvų globos, laikiną pastogę, kur jis gauna reikiamą pagalbą, ugdymą, mokymą ir išlaikymą.
- laikinai globoja vaiką, jam atstovauja, gina jo teises ir teisėtus interesus;
- teikia vaiko telefono linija psichologinę pagalbą vaikams.

Centro nuostatuose (2005) nurodoma, kad pagalba teikiama patyrusiems fizinį ar psichologinį smurtą bei netekusiems tėvų globos Kauno miesto vaikams, kurie kreipiasi patys, kuriuos siunčia Vaiko teisių apsaugos tarnyba ar atveda kiti asmenys. Vienu metu skyriuje gali gyventi ne daugiau kaip 15 vaikų nuo 2 iki 13 metų. Centro nuostatai numato, jog išimtiniais atvejais vaikų skyriuje gali būti apgyvendinami ir vyresni ar jaunesni vaikai, siekiant išsaugoti brolių ir seserų ryšius.

Globojančių šeimų tarnyba. Kol išsprendžiamos problemos šeimoje, vaikas patenka į laikiną globėjų šeimą, kuri rūpinasi jo sveikata, auklėjimu, ugdymu. Globojančių šeimų tarnyba:

- Parenka ir apmoko asmenis, pageidaujančius globoti vaikus.
- Teikia vaikų globėjams socialines paslaugas: individualias konsultacijas, globėjų savitarpio paramos grupes.
- Apmoko asmenis, pageidaujančius globoti vaikus, pagal centro sudarytas ir steigėjo patvirtintas sutartis su kitų rajonų (miestų) savivaldybėmis.

Jei darbas su tikraisiais tėvais neduoda laukiamų rezultatų, peržiūroje nusprendžiama steigti vaikui nuolatinę globą, o tėvams kelti ieškinį dėl tėvystės teisių atėmimo. Neretai atsitinka taip, kad laikini globėjai tampa nuolatiniais. Jei jie atsisako, „Pastogė” ieško globėjų kitur, nes stengiamasi, jog vaikas nebūtų nukreiptas į globos namus. (Kukauskas, 1998)

Ivaikinimo tarnyba:

- organizuoja informacijos apie įvaikinimą skleidimą ir įvaikinimo populiarinimą;
- organizuoja pasirengimo įvaikinti patikrinimą ir išsiaiškina, ar nėra kliūčių būsimiems įtėviams įvaikinti vaiką;
- ištiria būsimų įtėvių gyvenimo sąlygas, gyvenimo būdą, asmenines savybes, sveikatos būklę ir kitą informaciją;
- pateikia Vaiko teisių apsaugos tarnybai išvadą dėl pasirengimo įvaikinti;
- teikia socialinę pagalbą įtėvių pageidavimu.

Per 2002m. „Pastogėje” parinkti ir paruošti 77 artimi giminaičiai ar jau globoję asmenys ir 20 svetimų žmonių, norinčių tapti globėjais. 2003 m. kovo mėnesiui buvo paruoštas 17 globėjų ir 3 įtėviai (2002 m. – 6). Socialinis darbas dirbamas su 298 šeimomis, 174 šeimos susigrąžino vaikus, pakartotinai dirbama su 58 šeimomis. (žr. priede 7).

Per 2004 metus vaikų skyriuje buvo steigta globa 67 vaikų. Tai yra 6 vaikais daugiau nei 2003 m. Didesnioji dalis vaikų (51) į centrą buvo pristatyti iš savų namų VTAT, policijos ar kitų asmenų dėka. 9 vaikų atvežti iš įvairių vietų t.y. ligoninių, giminaičių, gatvės ir t.t. Vidutiniškai

per mėnesį centre buvo apgyvendinama 5,5 vaikai. Vaikų amžius svyruoja nuo 1 iki 16 metų. Dėka Pagalbos šeimai tarnybos darbo 33 vaikai grįžo į savo tikrąsias šeimas, o 23 vaikai, tęsiant darbą su jų tėvais, perėjo į globėjų šeimas.

Globojančių šeimų tarnybos veiklos analizė.

Vaikų gerovės centras yra Vaikų teisių apsaugos tarnybos socialinis partneris, kuris vykdo tiesioginę socialinę darbą su globėjų šeima, organizuoja jų atranką ir pasirengimą globai.

Globojančių šeimų tarnybos pagrindinės veiklos rūšys ir atlikti darbai per 2004 m., remiantis 2004 m. „Pastogės“ veiklos ataskaita: 2004 m. paruošti 9 globėjai; įvertinti 64 giminaičiai norintys tapti globėjais; atlikti 32 nuolatinėjų globėjų motyvacijos vertinimai; prarastos 57 savitarpio pagalbos grupės; įvyko 105 susitikimai su nuolatinėje globoje esančiais vaikais; atlikti 184 globos kokybės vertinimai; įvyko 3 Globėjų vertinimo komisijos posėdžiai, kuriuose tvirtinamos naujos globėjų grupės arba nutraukiami globėjų įgaliojimai; įvertintos 5 Kauno miesto šeimynos.

Platesnį Vaikų gerovės centre „Pastogė“ atrinktų globėjų skaičiaus, globos nutraukimo priežasčių, globėjų pasiskirstymo pagal rūšį, globėjų nebendradarbiavimo ir atkritimo priežasčių, veiklos apibūdinimą žiūrėti priede 8.

Specifinės Globojančių šeimų tarnybos darbą trukdančios problemos:

- Neigiamas visuomenės požiūris į globėjus;
- Šeimų, norinčių globoti vaikus, skaičiaus mažėjimas;
- Globėjų, norinčių globoti paauglius, nebuvimas.

Šeiminės globos populiarinimas. Globėjų ieškoma pasitelkiant žiniasklaidos priemones: naudojantis radiju, televizija, laikraščiais, skelbimais, plakatais, reklaminius stendus. Globojančių šeimų tarnybos darbuotojai organizuoja lankstinukų apie vaikų globą platinimą, konferencijas, skaito paskaitas apie globėjų ruošimą ir socialinę darbą su jais.

Globėjai „Pastogėje“ atrenkami pagal centro sudarytus kriterijus. Pagal centro parengtą metodiką globėjų atranka ir parengimas globoti vyksta paraleliai. Kaip ir numato įstatymas, skirtingi reikalavimai taikomi artimų giminaičių ir svetimų žmonių, norinčių tapti globėjais, atžvilgiu. **Globėjų atrankai taikomi tokie kriterijai:**

1. PRISTATYTI DOKUMENTAI Socialinis darbuotojas išvardija visus įstatymų tvarka numatytus dokumentus, kuriuos privalo pristatyti asmuo, pageidaujantis tapti globėju, užklausia Vyriausiąją policijos komisariatą apie asmens, pageidaujančio tapti globėju, ir kartu su jo gyvenančių šeimos narių nuo 15 metų teistumą.

2. APMOKYMAI. Apmokymai būsimiems globėjams yra privalomi. Jų metu fiksuojamas lankomumas. Apmokymai vyksta paraleliai su kitais atrankos komponentais. Globojančių šeimų

tarnybos socialinis darbuotojas sudaro 8 paskaitų apmokymų grafiką (iš viso 18 valandų) tokiomis temomis:

- Susitikimas su patirtį turinčiais globėjais;
- Globos įtaka globėjo šeimai. Vaiko tėvai;
- Saugus ir nesaugus prierašumas. Problemos dėl nesaugaus prierašumo;
- Vaiko vystymasis. Paauglystė;
- Smurtas prieš vaiką. Pagalba jam;
- Vaiko elgesio valdymas. Drausminimo būdai;
- Išsiskyrimas ir netektis. Išsiskyrimo traumos palengvinimas;
- Vaikystės įtaka žmogaus gyvenimui.

Užsiėmimai dažniausiai organizuojami savaitgaliais, kad būsimiems globėjams būtų patogų atvykti.

3. PSICHOLOGINIS TESTAS. Kiekvienas asmuo, pageidaujantis tapti globėju ir jo sutuoktinis privalo individualiai atlikti psichologinį testą, kurį interpretuoja ir išvadas parašo psichologė. Šios išvados kaip pagalbini priemonė įtraukiamos į bendrą būsimo globėjo įvertinimą.

4. REKOMENDACIJOS. Socialinis darbuotojas surenka 1-2 rekomendacijas iš kaimynų ar kitų būsimą globėją pažįstančių asmenų. Apie svetimus asmenis, norinčius globoti vaikus, papildomai renkamos 1-2 rekomendacijos telefonu ir asmenų, kuriuos būsimo globėjas nurodė pats. Jei kyla neaiškumų, socialinis darbuotojas kreipiasi į būsimo globėjo darbdavius, bendradarbius ir pan.

5. PIRMINĖ ATRANKA. Pirminė atranka vykdoma būsimo globėjo namuose pagal iš anksto paruoštas anketas. Socialinis darbuotojas pareiškėjo namuose apsilanko 3-5 kartus. Jei vertinimą atliekančiam socialiniam darbuotojui kyla abejonių, į pokalbį su globėju kviečiamas dalyvauti antrasis darbuotojas, kuris vėliau raštu pateikia savo nuomonę apie pareiškėją. Norinčio vaiką globoti giminaičio namuose socialinis darbuotojas lankosi 1-2 kartus ir 1 kartą globėjas apsilanko tarnyboje. Pirminės atrankos metu surenkama informacija ir apžvelgiamos šios sritys: 5.1 **Pareiškėjo apibūdinimas** (Šeimos santykiai vaikystėje; Mokymasis ir darbas; Asmenybės bruožai; Sveikata; Santykiai su buvusiu sutuoktiniu (jei pareiškėjo sutuoktinis miręs arba pareiškėjas išsituokęs)); 5.2. **Apsisprendimas globoti**; 5.3 **Ankstesni santykiai su norimu globoti vaiku**; 5.4 **Pageidaujamo globoti vaiko nuomonė**; 5.5 **Tarpusavio santykiai**; 5.6 **Kartu gyvenantys vaikai**; 5.7 **Kiti kartu gyvenantys suaugę žmonės**; 5.8 **Šeimos gyvenimo būdas**; 5.9 **Lūkesčiai vaikui**; 5.10 **Požiūris į vaikų auklėjimą**; 5.11 **Paramos tinklas**; 5.12 **Buities sąlygos**; 5.13 **Finansinės galimybės**.

Išsamus šių kriterijų apibūdinimas pateikiamas priede 9.

Atrenkant ir įvertinant artimuosius giminaičius, norinčius globoti vaiką, nereikalaujama atlikti psichologinį testą, lankyti apmokymus. Apibendrinimus ir išvadą apie asmens tinkamumą tapti globėju socialinis darbuotojas pateikia Globėjų vertinimo komisijai.

Socialinis darbas su globėjų šeimomis.

Vaikų gerovės centre "Pastogė" vykdomas kompleksinis darbas su globėjų šeima: ne tik jų atranka, bet ir stebėjimas, pagalba jau globojančiai vaikų šeimai. Globėjų šeimai teikiama tokia socialinė pagalba:

- **Individualios konsultacijos**
- **Teikiama metodinė – psichologinė pagalba**
- **Globėjų savitarpio paramos grupės.** Šios grupės organizuojamos kartą per mėnesį. Globėjai jose noriai lankosi, dalijasi patirtimi bei semiasi jos iš kitų. Globėjų paramos grupės darbas aprašomas ir segamas į atskirą aplanką.
- **Socialinių darbuotojų lankymasis globėjų šeimose.** Lankomasi ne rečiau kaip kartą per mėnesį, pildomas atvejo aprašymas.
- **Lankymasis globėjo šeimoje ir konsultavimas, iškilus konfliktams dėl globotinio ar jo tėvų.**
- **Globos kokybės vertinimas.** Praėjus pusei metų nuo globos įsteigimo, globėjo namuose atliekamas globos kokybės vertinimas. Apžvelgiami tokie aspektai: 1. vaiko sveikatos priežiūra; 2. vaiko auklėjimo būdai, mokymasis, ugdymas; 3. vaiko mityba; 4. globėjo, jo šeimos santykis su vaiku; 5. vaiko santykiai su tėvais, kitais artimaisiais; 6. vaiko apibūdinimas; 7. prierašumas; 8. globėjo bendradarbiavimas su socialine tarnyba; 9. globos išmokos panaudojimas.
- **Išvykų ir kelionių globėjams ir globojamiems vaikams organizavimas.**
- **Globėjui suteikiama informacija apie socialinį darbą su globojamo vaiko šeima, pokyčius globojamo vaiko šeimoje.**

Taip pat periodiškai bendraujama su nuolatinėje globoje esančiais vaikais, domimasi jo gyvenimu globėjų šeimoje, padedama spręsti jo elgesio, santykių, mokymosi, bendravimo ir kt. problemas. Socialinis darbuotojas išklauso vaiko, dalyvauja sudarant sutartis tarp vaiko ir globėjo, reikalui esant nukreipia vaiką pas kitą specialistą, organizuoja vaikų grupinį darbą.

1.7 Teorinės dalies apibendrinimas

Apibendrinant literatūrinės analizės dalį, galima daryti išvadas, kad:

- Šeima yra palankiausia žmogaus socializacijai ir vystymuisi institucija, kurioje perimami socialinio elgesio modeliai, socialinės normos, vertybinės orientacijos, todėl vaikams, likusiems be tėvų globos, labai svarbu suteikti galimybę gyventi šeimos aplinkoje, tenkinti pastovių ir pozityvių santykių su patikimais žmonėmis poreikį.
- Šiuo metu paskirtų globėjų kvalifikacija vertinama kaip nepakankama, nes nemaža dalis jų atsisako globoti vaikus arba patys nušalinami nuo pareigų. Todėl turėtų būti vykdoma kruopštesnė globėjų atranka bei atsakingesnis jų parengimas globai. Beveik nepublikuojama nuostata, jog globėjai turėtų nuolat kelti kvalifikaciją, neapsiriboti vien paruošiamaisiais seminarais.
- Vaiko atskyrimo nuo tėvų problema yra kompleksinė ir turėtų būti sprendžiama kompleksiskai, apimant ne tik vaiko atskyrimo ir laikino apgyvendinimo globos įstaigoje problemą, bet ir socialinio darbo su biologine šeima bei globėjų šeima sritis. Negalėdamas gyventi biologinėje šeimoje vaikas turi turėti galimybę augti prižiūrimas globėjų. Tokia kompleksine socialinės pagalbos tarnyba turėtų tapti Laikinieji vaikų globos namai.
- Remiantis dokumentų, teisės aktų, reglamentuojančių globos procesą Lietuvoje analize, sukonstruotas siektino socialinio darbo su globėjų šeima modelis, išskirti pagrindiniai jo struktūrinių komponentų blokai: globėjų atranka, globėjų pasirengimas globai, preventyvus globojančios šeimos stebėjimas ir darbas su globojamu vaiku. Kaip realus praktiškai veikiantis tokio socialinio darbo su globėjų šeima modelis pateikiama Kauno vaikų gerovės centro "Pastogė" veiklos analizė.

2. PROFESIONALŲ, DIRBANČIŲ LAIKINUOSE VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE, NUOSTATŲ Į REALŲ IR SIEKTINĄ SOCIALINIO DARBO SU GLOBĖJŲ ŠEIMA MODELĮ TYRIMAS

2.1 Tyrimo metodai, instrumentas, imtis.

Profesionalų, dirbančių Laikinuose vaikų globos namuose, nuostatoms į socialinį darbą su globėjų šeimomis atskleisti buvo naudojama kokybinio tyrimo metodologija.

Kokybinio tyrimo metodologijos privalumai ir trūkumai.

Luobikienės (2000) teigimu, kokybinio tyrimo metodo dalykai yra natūralioje aplinkoje, siekiantys interpretuoti tiriamą reiškinį tais terminais, kokiais jį suvokia žmonės. Kardelis (2002) teigia, kad kokybinių tyrimų skiriamųjų bruožų analizė, atlikta, remiantis įvairiais šaltiniais, leidžia jį apibūdinti kaip sistemingą, nestruktūrizuotą atvejo ar individų grupės, situacijos ar įvykio tyrimą natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį, holistinį jų paaiškinimą.

I.Luobikienė (2000) cituoja J.W.Creswellą (1998), kuris teigia, kad “kokybinis tyrimas yra suvokimo procesas, kuris grindžiamas individualiomis metodologinėmis žmonių socialinių problemų tyrimo tradicijomis. Tyrėjas sukonstruoja kompleksinį, holistinį paveikslą, analizuoja žodžius, išsamiai perduoda informantų požiūrius bei atlieka tyrimą natūralioje aplinkoje”. Kardelis (2002) pažymi, kad kokybinio tyrimo metodai yra lankstūs, nes orientuoti į interpretaciją, o ne į matavimus; į procesą, o ne į išvadą, atkreipia dėmesį į situacijos, o ne į elgesio ryšį, kuris daro didžiausią įtaką patirties formavimui. Šiems tyrimams netaikomi griežti imties tūrio reikalavimai. Punch (1998, cit. Luobikienė 2000), teigia, kad kai kurie mokslininkai pagrindiniu skirtumu tarp kiekybinio ir kokybinio tyrimo tipų nurodo tai, kad kiekybiniai tyrinėtojai dirba su keletu kintamųjų ir daug atvejų, kai kokybiniai tyrinėtojai dirba su keletu atvejų ir daug kintamųjų.

Pasak Merkio (1999), kokybinė strategija atsiriboja nuo griežtos tyrimo procedūrų formalizacijos, orientacijos į daugelį statistinių duomenų. Autorius išskiria tokius kokybinės strategijos trūkumus – tyrimo rezultatų reprezentatyvumo, validumo, reliabilumo bei objektyvumo stoka.

Grounded theory strategija. Renkant duomenis ir juos apdorojant kokybinės ir kiekybinės turinio analizės metodu, remtasi *grounded theory* požiūriu, strategija. Punch (1998, cit. Luobikienė 2000) nuomone, geriausiai apibrėžti kaip tyrimo strategiją, kurios tikslas yra generuoti (konstruoti) teoriją duomenų pagrindu. Esminė *grounded* teorijos idėja yra ta, kad teorija turi būti indukciniu būdu išvesta iš duomenų.

Pasak Luobikienės (2000), kadangi grounded teorijos tikslas yra teorijos kūrimas iš duomenų, todėl kyla kontrastas tarp tyrimo, kurio uždavinys – teorijos generavimas, ir tyrimo, kuris siekia tikrinti teoriją. Grounded teorija akcentuoja teorijos konstravimą (kūrimą) iš anksto nesiūlant vedančiosios teorijos ir neforemuojant hipotezės jos tikrinimui. Tyrimas prasideda nuo atviros nuomonės, siekiant užbaigti ją teorija. Grounded teorija yra išskirtinai induktyvinė technika, tačiau ji taip pat naudoja ir dedukciją. Todėl indukciją galima manyti esant pagrindiniu teorijos vystymo įrankiu, bet teorijos konstravime gali būti naudojama ir dedukcija.

Pasak Strauss ir Korbin (2001), jeigu tinkama teorija atskiru klausimu jau egzistuoja, nėra pakankamo pagrindo kurti naują teoriją šia tema. Grounded theory studijos loginis pagrindas yra tinkamos teorijos tam tikru klausimu neturėjimas, ir kai mūsų samprata esamų teorinių žinių pagrindu yra nepakankama. Taikant šią strategiją analizė pradedama ieškant kategorijų ir koncepcijų duomenyse, o ne atsinešant jas iš literatūros ar iš kur nors. Literatūra įvedama vėliau, vertinant ją kaip duomenis tolimesnei studijai. Pagrindinė koncepcija naudojant literatūrą grounded theory studijoje: literatūra vertinama kaip tolimesni analizės duomenys, kai išaiškėja teorinės kryptys. Konstruoti siektino socialinio darbo su globėjų šeima modelį paskatino bendros sampratos ar teorijos apie laikinai nuo tėvų atskirto vaiko poreikių tenkinimą stygius. Laikinieji vaikų globos namai suprantami kaip stacionari globos įstaiga, o ne kaip kompleksinės socialinės pagalbos vaikui ir šeimai centras.

Gera sukonstruota teorija turi remtis keturiais pagrindiniais kriterijais: ji turi atitikti tikrovę, turi būti suprantama, apibendrinta ir kontroliuojama. Jeigu teorija ištikima kasdieninei realybei, konkretaus dalyko sričiai ir kruopščiai išvedama iš įvairių duomenų, tai ji turės atitikti šito dalyko realybę. Nuo to kiek teorija reprezentuoja šią realybę, tiek ji turi būti suprantama ir turėti prasmę tiems, kurie ją nagrinėja, ir tiems kurie ją taiko praktinėje veikloje. (Strauss ir Korbin, 2001)

Dokumentų analizė. Pasak Luobikienės (2000), kai kurios studijos gali remtis vien dokumentų duomenimis, kituose tyrimuose dokumentų duomenys gali būti renkami jungtyje su interviu ir stebėjimu. Jungtyje su kitais duomenimis, dokumentai gali būti naudingi trianguliacijoje, kai viename projekte panaudojami persidengiančių skirtingų metodų ir duomenų tipų rinkimai.

Literatūra grounded teorijoje, kaip teigia Strauss ir Korbin (2001), gali būti naudojama skirtingais būdais:

- 1) literatūra gali būti naudojama tam, kad stimuliuoti teorinį jautrumą.
- 2) Literatūra gali būti naudojama kaip antrinis duomenų šaltinis.
- 3) Literatūrą galima naudoti tam, kad iš jos gautume sąrašą klausimų, kuriuos galima užduoti respondentams arba kurie nukreipia pradinius tyrimus.

- 4) Literatūros studijavimas gali suteikti idėjų, kuria kryptimi judėti, kad atrasti fenomenus, svarbius teorijos vystymui.
- 5) Literatūra gali būti naudojama papildomam validumui užtikrinti. Kada pabaigiama teorija ir parašomos savos išvados, galima atitinkamose vietose padaryti nuoroda į literatūrą, kad patvirtinti išvadų tikslumą. Arba galbūt reikia nurodyti, kaip gauti rezultatai skiriasi nuo publikuojamų literatūroje ir kodėl.

Anot Luobikienės (2000), dokumentų analizė reikalauja laikytis tam tikrų principų, t.y.:

- reikia atrinkti informacijos šaltinius ir formuoti atrankos dydį;
- dokumentai turi užtikrinti informacijos patikimumą ir pagrįstumą;
- tikrinant patikimumą, reikia atlikti išorinę (dokumento kūrimo sąlygų) ir vidinę (dokumento turinio) analizę.

Apklausa. Laikinių vaikų globos namų darbuotojų požiūrio į socialinį darbo su globėjų šeima tyrimo duomenys buvo renkami naudojant *nestandardizuotas apklausos raštu metoda*. Apklausa – vienas populiariausių socialinių ir elgsenos mokslų metodų. Juo tiriamos nuostatos, nuomonės, žinios. (Merkys, 1999) Nestandardizuotos apklausos raštu metu naudotos atviro tipo anketos. Pasak Merkio (1999), atviro tipo klausimai yra tokie, kai pateikiama klausimo formuluotė ir paliekama vietos savarankiškam atsakymo parašymui. Daugelio atsakymų į atvirus klausimus apdorojimas sudėtingesnis, tačiau neribojama respondentų minties laisvė.

Turinio (content) analizė. Apklausos metu gauti duomenys apdoroti *turinio (content) analizės būdu, naudojant atviro kodavimo procedūras*.

Pasak K.Kardelio (2002), tyrėjai, atlikdami kokybinę turinio analizę, studijuoja rašytinį bendravimą, dokumentus bei įrašus susietus su kalba bei jos panaudojimu (laiškai, dienoraščiai, straipsniai, teisinės sutartys, mokesčių deklaracijos ir kt.). Autorius teigia, jog kokybiniame tyrime tyrėjas tiki, kad teksto mintis keičiasi dėl rašančiojo bei skaitančiojo suvokimo, todėl gali pakisti ir dokumento reikšmė. Jis turi suvokti, jog skaitydamas tekstą, jis jam suteikia savo prasmę.

Pagal Ph.Mayring (2000) išskiriamos 4 turinio analizės formos:

1. Apibendrinanti turinio analizė, kuri redukuoja tekstinę medžiagą į trumpą tekstą, išsauganti esminį turinį.
2. Induktyvus kategorijų sudarymas. Remiantis teksto medžiaga sudaromos kategorijos, kuriose turinys ar kiti teksto požymiai gali būti sumuojami.
3. Aiškinamoji turinio analizė. Ją naudojant mėginama ištirtus turinius padaryti kaip galima geriau suprantamus.
4. Struktūruojanti turinio analizė, kuri tekstinę medžiagą analizuoja pagal tam tikrus kriterijus, kad ypatingai išryškinti specifinius aspektus.

Pasak Mayring (2000) kokybinės turinio analizės pagrindas - tikslus pateiktos kategorijos apibrėžimas ir analizės taisyklių nustatymas

Kokybinė turinio analizė į analizę įtraukia ir tą komunikacijos turinį, kuris nėra aiškiai išreikštas, išsakytas. Per sistematišką interpretaciją atskleidžiama teksto turinio reikšmė, neredukuojant medžiagos į kiekybinius vienetus. (Werner Stangl, 2001)

Pasak Merkio (1999), šio metodo esmė ta, kad teksto struktūroje išskiriami ir apibrėžiami statistiniai stebėjimo vienetai, kurie užkoduojami ir perkeliama į teksto analizės matricą. Tokiu būdu užfiksuojami tyrinėtoją dominančių struktūrinių vienetų dažnumai, kurie vėliau ištiriami statistiškai.

Turinio (content) analizei atlikti gali būti naudojami ir kiekybiniai metodai. Internetiniame empirinių socialinių tyrimų metodų žodyne ILMES turinio (content) analizė apibūdinama kaip sisteminio žodinę išraišką turinčių duomenų turinio rinkimo ir kodavimo bendruose rašytiniuose tekstuose metodas.

Kiekybinės turinio analizės metu kiekvienam duomenų mastui formuojamos kategorijos, kurios minėtą medžiagą sutvarko pagal tam tikrą tvarką. Tuo pagrindu medžiagą galima įvertinti statistiškai. (Werner Stangl, 2001)

Pasak Strauss ir Korbin (2001), grounded teorijoje analizė susideda iš trijų pagrindinių kodavimo tipų:

1. Atviro kodavimo ;
2. ašinio kodavimo;
3. atrenkamojo kodavimo.

Atviras kodavimas. Atviras kodavimas – tai duomenų tyrimo, lyginimo, skaidymo konceptualizacijos ir kategorizacijos procesas. Pasak Strauss ir Korbin (2001), atviras kodavimas - tai ta analizės dalis, kuri konkrečiai turi santykį su fenomenų kategorizacija, tiriant duomenis. Be šio pirmo ir pagrindinio žingsnio negali vykti likusioji analizė ir tolimesnė komunikacija. Atviro kodavimo metu duomenis skaldo į atskiras dalis, smulkiai išskiria, lygina panašumus ir skirtumus, kelia klausimus apie fenomenus. Visa tai atsispindi duomenyse. Šio proceso dėka įvairios prielaidos apie fenomenus smulkiai tiriamos, o tai veda prie naujų atradimų.

Kodavimo procese dvi analitinės procedūros yra pagrindinės, nors jų charakteris kiekviename kodavimo tipe keičiasi. Pirmą kodavimo procedūrą priskiriama lyginimo atlikimui, antroji – klausimų iškėlimui. Šios dvi procedūros, projektuose pagal pagrįstos teorijos metodą, suteikia sąvokoms tikslumo ir konkretumo. Taigi, sąvokos yra pagrindiniai pagrįstos teorijos vienetai, todėl pirmas žingsnis analizėje – duomenų konceptualizacija. Turime mintyse suskaldyti į dalis stebėjimą, sakinius, paragrafus, kaip ir priskiriamą kiekvienam atskiram atvejui, idėjos ar įvykio pavadinimą, kažko, kas už jo stovi arba atspindi fenomeną.

Anot Strauss ir Korbin (2001), pavadinimai, kuriuos mes pasirenkame, tokie, kurie logiškiausiai susieti su sąvoka, kurią jie atspindi. Pavadinimas turi būti gyvas ir vaizdus, kad galėtų priminti, kam jis skirtas.

Ašinis kodavimas. Kategorijos yra susiejamos į subkategorijas. Tai leidžia identifikuoti kai kurių kategorijų savybes, esamų savybių vietą. Ašinis kodavimas leidžia surasti ryšį tarp kategorijų.

Pagrįstoje teorijoje kategorijos jungiamos su kategorijomis eile ryšių, reiškiančių kauzales sąlygas, fenomeną, kontekstą, tarpines sąlygas, veiksmų strategijas/bendravimą ir tyrimą.

Atrenkamasis kodavimas. Tai procesas, kada ieškoma centrinės kategorijos, kurio metu vyksta sisteminis centrinės kategorijos jungimas su kitomis kategorijomis, tų ryšių validumas. Centrinė kategorija – centrinis fenomenas, apie kurį sukasi visos kitos kategorijos. Surinkus ir išanalizavus duomenis, išskyla uždavinys integruoti kategorijas dėl pagrįstos teorijos suformavimo.

Tyrimo instrumento struktūra.

Atliekant apklausą buvo naudojama atviro tipo anketa (priedas 10), siekiant atskleisti profesionalų, dirbančių Laikinuose vaikų globos namuose, nuostatas į socialinį darbą su globėjais. Nuostata yra žmogaus polinkis vienaip ar kitaip suvokti ar numatyti kokį nors objektą, atlikti su juo tikslingą veiklą. (Psichologijos žodynas, 1993)

Anketa sudaryta pagal tyrimo instrumento schemą, kuri pateikiama priede 11. Tyrimo instrumento schema sukonstruota remiantis siektino socialinio darbo su globėjų šeima modeliu, kuris buvo sukurtas, išanalizavus dokumentus ir teisės aktus, reglamentuojančius globos procesą Lietuvoje ir, taip pat publikuotus įvairių mokslinių tyrimų duomenis bei Laikinių vaikų globos namų veiklą įforminančius dokumentus. Anketoje pateiktais klausimais siekiam atskleisti respondentų nuostatas į:

- Laikinių vaikų globos namų veiklą, jos plėtros galimybes;
- Specialistų pasirengimą priimti naujas funkcijas;
- Vaiko laikino atskyrimo nuo tėvų problemą;
- Globėjų atrankos ir parengimo globai problemą;
- Globėjo vaizdinį;
- Socialinio darbo su globėjų šeima ypatumus.

Tyrimo imties charakteristika.

Tyrimas buvo atliktas 2004 m. rugsėjo – spalio mėnesiais. Tyrime dalyvavo 30 profesionalų (socialinių darbuotojų, pedagogų, psichologų), dirbančių Laikinuose vaikų globos namuose. Apklausti 5 Lietuvos Laikinuose vaikų globos namuose dirbantys specialistai:

- 6 specialistai iš Panevėžio miesto Laikinių vaikų globos namų;
- 8 specialistai iš VšĮ Lietuvos katalikių moterų sąjungos Vaikų ir jaunimo paramos centro;
- 7 specialistai iš VšĮ Laikinių vaikų globos namų „Atsigrėžk į vaikus“;
- 5 specialistai iš Švenčionių miesto Laikinių vaikų globos namų;
- 4 specialistai iš Šv. Juozapo Laikinių vaikų globos namų Kaišiadorių rajone.

2.2 Tyrimo rezultatų analizė

Tyrimo duomenys buvo apdoroti taikant turinio (content) analizės metodą, atviro kodavimo procedūras. Respondentų atsakymai pateikti lentelėse. Jie pagal prasmę buvo skirstomi į kategorijas, skaičiuojamas kiekvienos kategorijos prasminių vienetų dažnis. Dažnis, pasak Čekanavičiaus ir Murausko (2003), tai skaičius, nusakantis kiek kartų tam tikra kintamojo reikšmė pasikartoja statistinėje eilutėje.

Pirmais dviem klausimais buvo siekiama išsiaiškinti Laikinių vaikų globos namų veiklos sritis, kurias juose dirbantys asmenys laiko pažangiomis ir kurias įvardija kaip trukdančias darbą, sukeliančias sunkumų. Atsakymai į 1 klausimą buvo suskirstyti į 12 interpretuotinių kategorijų, kurios pateikiamos 5 lentelėje

Kaip svarbiausias Laikinių vaikų globos namų veiklos sritis respondentai įvardijo *saugios aplinkos kūrimą, bazinių vaiko poreikių tenkinimą, ugdymą ir laisvalaikio organizavimą*, taip pat *socialinį darbą su vaikais, kvalifikuotų specialistų pagalbą*.

5 lentelė

1 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį

APIBŪDINKITE VEIKLOS SRITIS, KURIOMIS JŪSŲ ĮSTAIGA GALI DIDŽIUOTIS.		dažnis
KATEGORIJA	TEIGINIAI	
Saugios aplinkos kūrimas	Suteikiame vaikui saugią aplinką. ; Gali gyventi ne tik vaikai, bet ir kartu su mama ar tėčiu. ; Užtikrina vaikų saugumą, pilnavertį gyvenimą. ; Vaikai jaučiasi saugūs,... , mylimi. ; Vaikai mūsų įstaigoje jaučiasi gerai ir nenori grįžti į savo šeimas. ; Mūsų įstaigoje vaikas apsaugomas nuo tėvų smurto ; Apsaugoti nuo smurto ir bado. ; Užtikriname saugumą, ... ; Vaikai gerai jaučiasi, ... ; Vaikai prižiūrimi, mylimi, saugūs. Apsaugoti nuo tėvų smurto. ; Vaikai apsaugoti nuo nepriežiūros ir smurto, gyvenimo gatvėje. ; Priimami apleisti, neprižiūrimi vaikai, vaikai iš gatvės ir kuriems nesaugu savo namuose, kai tėvai konfliktuoja, naudoja smurtą. ; Krizinėse šeimos situacijose atsidūrusiam vaikui suteikiame prieglobstį ir pagalbą. ; Vaikai mylimi, prižiūrimi auklėtojų ... ; Saugi aplinka ...; Vaikai saugūs, ...	18
Bazinių vaiko poreikių tenkinimas	Vaikas gauna gerą maistą, drabužių, pastogę, ko neretai neturi savo tikroje šeimoje. ; Vaikams suteikiamos geros sąlygos gyventi čia. ; Maisto kokybė. ; Pirmoji pagalba	17

	maistu, drabužiais, medikamentais socialiai apleistiems vaikams. ...; ... gauna maisto, drabužių. ; Vaikas gauna visą materialinį išlaikymą... ; Vaikai viskuo aprūpinami, maitinami. ; ... , skaniai maitiname. ; ... , jais rūpinamasi. ; Tenkinami pagrindiniai jų poreikiai: maisto, miego, higienos ir kt. ; Vaikai pavalgę, aprenkti. ; Tenkinami pagrindiniai vaiko poreikiai. ; Suteikiame vaikui aprūpinimą būtiniausiomis priemonėmis. ; Vaikų aprūpinimas. ; Pastogės suteikimas, geras maistas. ; Aprūpinti maistu, drabužiais, mokymo priemonėmis. ; ... viskuo aprūpinti, ...	
Ugdymas, organizuotas laisvalaikis	Iš pedagogų gauna teigiamą gyvenimo pavyzdį. ; Vaikų ugdymas, laisvalaikio užimtumas. ; Vaikų užimtumas. ; Vaikų geras užimtumas. ; Lavinimas, kūrybinis ugdymas. ; Vaikas yra ugdomas, organizuojamas jo laisvalaikis, popamokinė veikla. ; Suteikiama galimybė išreikšti save, ugdytis ir būti ugdomu. ; Vaikų užimtumas gerai organizuotas, mažiau laiko lieka dykinėjimui. ; Vaikai ugdomi, organizuojamos ekskursijos, išvykos. ; Užimamas vaikų laisvalaikis. ; ... , suteikiamos sąlygos užsiimti mėgiama veikla laisvalaikiu, ugdomi vaikų gabumai. ; Organizuojamas vaikų užimtumas, išvykos. ; ... ugdymas.	13
Kvalifikuotų specialistų pagalba	Kvalifikuotų pedagogų ir kitų specialistų pagalba. ; Dirba geri savo srities specialistai. ; Vaikai prižiūrimi kompetentingų žmonių. ; Dirba profesionalūs specialistai. ; Specialistų kompetencija. ; Kvalifikuotų specialistų pagalba garantuojama. ; Dirba kvalifikuoti auklėtojai, socialiniai darbuotojai. ; Dirba gerai savo darbą išmanančios auklėtojos, soc. darbuotoja. ; dirba kvalifikuoti pedagogai. ; ... prižiūrimi auklėtojų, kurios atsidavusios savo darbui ...	10
Socialinis darbas	Dokumentų globos pašalpai, našlaičio stipendijai, pensijai, įsikūrimo vienkartinėi išmokai, būstui gauti sutvarkomas (laiku). ; Vaiko statuso nustatymas teismine tvarka, kad vaikas turėtų visas jam priklausančias lengvatas gyvenime. ; Socialinė pagalba. ; Unikali tuo, kad mieste teikia paslaugas soc.rizikos vaikams ir šeimai. ; ... , socialinę pagalbą. ; Sutvarkomi vaiko dokumentai ir jam priklausančios pašalpos. ; Vaikams teikiama socialinė ... pagalba. ; ... socialinė pagalba ; ... teikiama socialinė pagalba. ; Dirbama su paaugliais, turinčiais elgesio sunkumų, kurie nepritampa mokykloje.	10
Kontrolė	... yra prižiūrimi ... ; ... , prižiūrėti, ... ; Rūpinamasi, kad vaikai lankytų mokyklą, paruoštų pamokas. ; Kontroluojamas mokyklos lankymas, ... ; Priežiūra ir dienos režimas. ; užtikrinamas mokyklos lankymas. Vaikai iš asocialių šeimų dažnai nelanko mokyklos, todėl čia auklėtojų prižiūrimi, palydimi, kartu ruošiamos pamokos. ; Priežiūra,... ; Prižiūrima, kad vaikai lankytų mokyklą, atliktų namų darbus.	9
Pedagogų atsidavimas darbui	Glaudžiu bendravimu tarp vaikų ir darbuotojų. ; Auklėtojų kantrumas. ; auklėtojų atsidavimas ir parama vaikui. ; Vaikai mylimi, prižiūrimi auklėtojų, kurios atsidavusios savo darbui, išklauso, pataria, padeda. ; Išklaudyti vaiko, priglauti, paguosti. ; Pedagogų kantrybė ir supratimas. ; Ugdoma teigiamu pavyzdžiu.	7
psichologinė pagalba	Vaikui padedama psichologiškai. ; Psichologinė parama. ; Teikiama vaikams psichologinė pagalba. ; ... , ir psichologinę pagalbą. ; Vaikams teikiama ... , psichologinė pagalba. ; psichologinė, ... pagalba.	6
Individualus darbas su vaiku	Kiekvienas vaikas yra asmenybė. ; Vaikas gerbiamas kaip asmenybė, padedama jam atsikratyti blogų įpročių. ; siekiama ugdyti vaiką kaip asmenybę, atsižvelgti į kiekvieną individualiai. ; Leidžiama vaikui atsiverti kaip asmenybei, išreikšti save, parodyti savo gerąsias puses. ; Dalis darbuotojų gerbia vaiką, atsižvelgia į vaiko interesus.	5
Šeiminės aplinkos kūrimas	Vaikai auklėjami kaip įprastose šeimose, tik didesnėse. ; stengiamės suteikti vaikams sąlygas kaip šeimoje. ; Stengiamės sukurti vaikams namų aplinką, dalintis darbais. ; ... , šeiminė aplinka.; siekiame sukurti sąlygas kaip namuose.	5
Ryšio su biologine šeima stiprinimas	Tėvai gali bet kada lankytis. ; Siekiama, kad vaikai bendrautų su savo tėvais, kad tėvai dažniau juos lankytų. ; Čia patekę vaikai dar turi viltį sugrįžti į savo šeimą. ; Skatiname tėvus domėtis savo vaikais, juos lankyti.	4
Vaikų integravimas į šeimas	Globėjų paieška. ; Kad vaikams sėkmingai surandami tėvai. ; Darbas su vaikų globėjais ir artimaisiais, padedant vaikams integruotis į šeimas.	3
Teiginiai, nepatekę į kitas kategorijas	Siekiame bendradarbiauti su įvairiomis įstaigomis: mokyklomis, poliklinika, vaikų teisėmis, policija,kad užtikrinti vaikų poreikius. ; Gerų projektų kūrimas. ; Deja, nemaža dalis vaikų grįžta pas savo tėvus ir vėl atsiduria globos namuose.	-

Prie stipriųjų įstaigos pusių išskiriamos ir tokios kategorijos kaip vaikų elgesio ir mokymosi *kontrolė, pedagogų atsidavimas darbui, psichologinė pagalba, individualus darbas su vaiku, šeiminės aplinkos kūrimas, ryšio su biologine šeima stiprinimas*. Rečiausia pagal dažnį kategorija yra vaikų integravimas į šeimas (tiek globėjų, tiek biologinių tėvų). Tai rodo, kad apklaustieji profesionalai savo darbą įstaigoje orientuoja į “greitosios pagalbos” teikimą vaikui, saugios fizinės aplinkos kūrimą ir fiziologinių vaiko poreikių tenkinimą (maisto, pastogės,

drabužių ir pan.), tai, ko krizinėje šeimos situacijoje pirmiausia trūksta vaikui. Pabrėžiamas socialinis psichologinis darbas su vaiku, kas yra stipri šių įstaigų pusė. Mažai akcentuojamas darbas su šeima. Nors išskiriama atsakymų kategorija *ryšio su biologine šeima stiprinimas*, tačiau šis darbas apsiriboja tėvų skatinimu lankyti vaikus, kitoks darbas su šeima nėra minimas.

Pagrindiniai sunkumai, kuriuos įvardija respondentai pasiskirstė į 9 kategorijas, kurios bus interpretuojamos atskirai ir sąsajoje su pirmu klausimu. 6 lentelėje pateikiamas šių kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį.

Pagrindiniai sunkumai, kuriuos respondentai įvardija kaip trikdančius įstaigos darbą yra *specifinė vaikų grupė*, su kuria tenka dirbti. Tai suprantama, nes į šias įstaigas patenka vaikai iš socialinės rizikos šeimų, turintys emocinių, elgesio ir mokymosi problemų, dažnai patiriantys įvairių rūšių deprivaciją, smurtą bei hipoglobą, su susiformavusia netinkama vertybių sistema, atsinešta iš biologinės šeimos.

6 lentelė

2 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį

<i>SU KOKIAIS SUNKUMAIS JŪS DAŽNIAUSIAI SUSIDURIATE SAVO DARBE?</i>		dažnis
KATEGORIJA	TEIGINIAI	
Darbas su specifine vaikų grupe	Sunkaus elgesio vaikai, ypač konfliktiški, agresyvūs paaugliai. ; Paauglių auklėjimu. ; Su vaiko elgesio trūkumais. ; Sunku dirbti su sunkiai auklėjamais vaikais. ; Su paauglių delinkventišku elgesiu. ; Specifinis kontingentas. ; Sunku dirbti su smurtą patyrusiais vaikais. ; Jie nepasitiki suaugusiais, linkę susidėti su bloga kompanija. ; Ypač probleminio elgesio paaugliai. ; darbas su konfliktiško elgesio paaugliais. ; Vaikų elgesio problemos. ; Daugiausia sunkumų sukelia probleminio elgesio vaikai, kurie nelanko mokyklos. Pakeisti vaiko požiūrį į vertybių skalę. ; Paveikti vaikų blogus įpročius, kurių įgijo gyvendami su asocialiais tėvais.	14
Silpna materialinė bazė	Trūksta finansavimo,... ; Su finansiniais iš miesto valdžios pusės. ; Vaikams trūksta šiltų batų, vaisių. ; Mažas finansavimas, negalime organizuoti vaikams daugiau išvykų, pagerinti buitį. ; Trūksta finansavimo. ; Galėtų būti didesnis finansavimas. ; Finansiniai sunkumai, lėšų trūkumas. ; Maži atlyginimai. ; Mažas finansavimas. ; Trūksta lėšų organizuojant vaikų laisvalaikį. ; ...reikėtų gerinti vaikų gyvenimo sąlygas. ; Materialiniai sunkumai. ; Gerinti vaikams gyvenimo sąlygas. ; Pagerinti vaikų gyvenimo sąlygas.	14
Tėvų nenoras bendradarbiauti	Dirbant su asocialiais vaikų tėvais, kurių supratimo neįmanoma sulaukti. ; Sunku dirbti su vaikų tėvais, kurie nesirūpina savo vaikais, palieka juos likimo valiai, neateina net aplankyti. ; Beviltiški vaikų tėvai. Darbas su tėvais neįmanomas, kai jie nesileidžia į kalbas. ; Sunku kai kuriuos tėvus prikalbinti atvykti aplankyti vaiką. ; Konfliktiški tėvai.	6
Bendruomenės paramos trūkumas	Aplinkinių, trūksta atjautos vaikams, ; dažnai smerkiami kiti žmonės (suaugę). Abejingumas. ; Sunku vaiką integruoti į visuomenę. ; Norėtusi geranoriškesnio požiūrio į įstaigą ir noro bendradarbiauti. ; Galėtų būti daugiau visuomenės paramos ir pagalbos, geranoriškesnio požiūrio.	5
Psichologinės problemos	Psichologiniais. ; Psichologinėmis problemomis. ; Psichologinės problemos. ; Vaikų psichologinės problemos.	4
Maži žmogiškieji resursai	Per maži žmogiškieji resursai. ; Didinti darbuotojų skaičių. ; trūksta darbuotojų. ; Reikėtų daugiau darbuotojų.	4
Tarpžinybinio bendradarbiavimo trūkumas	Trūksta bendradarbiavimo (efektyvaus). ; Per mažas bendradarbiavimas su mokyklos pedagogais. ; trūksta bendradarbiavimo su įvairiomis įstaigomis.	3
Individualaus darbo su vaiku stoka	Didelės vaikų grupės. ; Didelis krūvis. ; Nemažos vaikų grupės, sunku skirti daugiau laiko kiekvienam.	3
Teiginiai, nepatekę į kitas kategorijas	Daliai vaikų reikia atstatyti sveikatą, rūpintis jo vystymusi, išvežti vasarą atostogų. ; Vaiko intelektu, jo gabumais. ; Vaikai yra dažnai atsilikę moksle. ; Būtina suteikti pagalbą, padėti ruošti pamokas. ; Su kūdikių ir ikimok. dažnu sirgimu. ; Mažų vaikų priežiūra. ; Trūksta literatūros apie laikinąją globą. ; trūksta literatūros apie šią darbo sritį.	-

Kita pagal dažnį didžiausia kategorija, sukelianti sunkumų įstaigų darbe įvardijama kaip *silpna materialinė bazė*. Laikinių vaikų globos namų darbuotojų darbą trikdo ir *tėvų nenoras bendradarbiauti su specialistais, socialinio palaikymo iš bendruomenės trūkumas, psichologinės problemos, maži žmogiškieji resursai, tarpžinybinio bendradarbiavimo trūkumas*. Nors respondentai individualų darbą su vaikai įvardijo kaip pažangią veiklos sritį, tą pačią sritį nurodė ir kaip sukeliančią darbo sunkumų. Dėl mažo darbuotojų skaičiaus auklėtojai negali skirti pakankamai dėmesio kiekvienam vaikui individualiai.

Trečiuoju klausimu siekta išsiaiškinti profesionalų, dirbančių Laikinuose vaikų globos namuose, požiūrį į globėjų šeimą, kaip alternatyvą vietoje institucinės globos vaikams, patenkantiems į laikinąją globą. Atsakymų į šį klausimą kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį pateikiamas 7 lentelėje.

7 lentelė

3 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį

<i>LAIKINOSIOS GLOBOS TIKSLAS YRA GRAŽINTI VAIKĄ Į ŠEIMĄ. TAČIAU NE VISADA BIOLOGINEI ŠEIMAI PAVYKSTA PAKEISTI SAVO GYVENIMO BŪDĄ. YRA MANOMA, KAD, JEI NEPAVYKSTA VAIKO GRAŽINTI TĖVAMS, JAM GERIAU AUGTI GLOBĖJŲ ŠEIMOJE. KOKIA JŪSŲ NUOMONĖ ŠIUO DISKUSINIŲ KLAUSIMŲ?</i>		dažnis
KATEGORIJA	TEIGINIAI	
Prioritetas globėjų šeimai	... vaikui reikia surasti globėjus. ; ... būtų tikslinga tokiam vaikui augti globėjų šeimoje. ; ..., be abejo vaikui tokiu atveju turi būti sudarytos geresnės gyvenimo sąlygos. ; Geriau augti globėjų šeimoje. ; Žinoma, vaikui geriau augti tokioje globėjų šeimoje, kurioje vaikas jaučiasi saugus, lygiateisis šeimos narys, ... ; Vaikui geriau augti globėjų šeimoje. ; ..., žinoma geri globėjai geriausiai išeitės. ; ... , o jei tai neįmanoma, globėjų šeima taip pat yra puiki išeitis, nes dažniausiai globėjai stengiasi atstovauti kaip tėvai ir vaiku rūpintis. ; Mano nuomone, taip, geriau augti labai sutariančioje globėjų šeimoje... ; Tokiam vaikui geriau augti globėjų šeimoje. ; Globėjų šeima- labai gera išeitis tokiam vaikui. ; Globėjų šeima geriau nei įstaiga. ; Geriausia būtų vaikui globėjų šeimoje. ; Globėjai galbūt galėtų padėti tokiam vaikui. ; ..., globėjai – geriausia išeitis. ; globėjų šeima gerai, ... ; geriau augti globėjų šeimoje, kur užtikrinamos visos sąlygos vaikui vystytis, mokytis, būti mylimu. ; Jau geriau vaikui pas globėjus, ... ; Tikrai žmonės, kurie suteikia meilę ir šilumą gali padėti jam tapti doru žmogumi, pakeisti jo įsisenėjusias vertybes iš biologinės šeimos. ; Kuo daugiau apsisprendusių globoti, tuo geriau. Mažiau vaikų liks gatvėje.; gaila, kad mažai žmonių tenori globoti tokius vaikus.	22
Būtinybė atrinkti tinkamą globėjų šeimą	Tačiau globėjų būna ir ne visai tinkamų. ; Jei globėjai siekia tik gauti naudos, tokioje šeimoje vaikui nebus gera ir saugu, ... ; Priklauso nuo to, kokie globėjai. Gali būti geriau, gali būti blogiau. ; Svarbu, kad globėjai būtų pasiruošę priimti vaiką tokį, koks jis yra, nes ne kiekviena šeima gali globoti. ; Jei paima vaiką tik dėl pinigų, jis auga nelaimingas. ; Ne bet kokia globėjų šeima. ; Ne kiekvieno globėjo šeima yra išganymas vaikui. ; Ne vieną kartą esame girdėję, kad ir globėjų šeimoje vaikas yra nelaimingas, skriaudžiamas. ; Ne kiekvienas turi gerus ketinimus, ... ; ... , bet blogi globėjai tik dar labiau įskaudina vaiką. ; Vaikas prisiriša ir pamestas vėl patiria traumą. ; Reikėtų gerai patikrinti tą šeimą į kurią atiduodamas globoti vaikas. ; ..., kad išvengtume pavojaus vaikui. ; Globėjai turi būti paruošti, negalima atiduoti vaiko į bet kokią šeimą.	14
Būtinybė sukurti vaikui saugią aplinką	Jų (<i>tėvų</i>) blogas elgesys su vaiku palieka didžiausias traumas. ; Blogiausia, kas gali atsitikti vaikui – tėvų smurtas ir nemeilė. ; Per 9-rių metų laik. į biologinę šeimą grįžo gyventi apie 40 vaikų. Apie 7 iš jų geriau būtų negrįžę: kenčia vargą, skurdą. ; Vaikui būtų saugiau jei nematytų tėvų kivirčų, skurdo, pažeminimo. Iš tokių tėvų, kurie nemėgina keistis, reikėtų paimti vaiką. ; Labai maža dalis tėvų stengiasi pasikeisti. ; Iš tokių tėvų vaikai yra paimami, nes kitaip neužtikrinamas jų poreikių tenkinimas. ; Tačiau jei su tėvais jis negali būti saugus, geriausia jį atskirti nuo šeimos. Žinoma, laikinai. ; Jei jau tėvams nepavyksta pasikeisti, vaikui geriau augti atskirai nuo jų. ; Taip jis patirs mažiau traumų. ; Maža dalis tėvų pasikeičia.	11
Argumentai už laikinąją globą įstaigoje	..., bet puiku ir institucinėje globoje, nes praktika rodo, kad paaugliai, susipykę su savo globėjais, atvyksta į mūsų įstaigą. ; Manau, vaikui geriau laikinieji vaikų globos namai, nei bloga globėjų šeima. ; Kai kurie mūsų įstaigos vaikai net nenori	9

	grįžti į savo šeimas. ; Geriau laikinieji globos namai, nei bloga globėjų šeima. ; Nemanau, kad globėjų šeima vienintelė išeitis. ; Paaugliai, susipykę su globėjais, patys ateina į mūsų įstaigą. ; manau, kad laikinieji vaikų globos namai yra geriausia išeitis, kol tėvai sprendžia savo problemas. ; Jei globėjai siekia tik gauti naudos ... tuomet geriau jam gyventi globos namuose. ; Įstaiga tik kraštutinė priemonė, kai nėra kitos išeities.	
Šeiminės aplinkos būtinumas vaikui	Žinoma, vaikui geriau augti šeimoje. ; Vaikas turi augti su biologiniais tėvais. ; Aišku, geriausia vaikui augti biologinėje šeimoje, ... ; Vaikui geriausia augti šeimoje. ; Šeima geriausia aplinka vaikui augti ir tobulėti. ; Savų tėvų niekas nepakeis. ; Vaikui savi tėvai visada lieka svarbiausi vaiko gyvenime. ; vaikui būtina augti šeimoje.	8
Prioriteto globėjų šeimai sąlygos	Jeigu jis negali augti su tėvais, tuomet ... ; Jei biologinė šeima atsisako keisti gyvenimo būdą ir nepasinaudoja jiems suteiktomis galimybėmis ir pagalba iš įvairių institucijų, ... ; jei tai kelia vaiko sveikatai, psichikai grėsmę, tai ... Jeigu nepavyksta tėvams pakeisti gyvenimo būdo, ... ; Žinoma, vaikui geriau augti tokioje globėjų šeimoje... nei smurtaujančioje šeimoje. ; Tačiau jei nėra galimybės augti biologinėje šeimoje, ... ; Jei tėvai negali užtikrinti vaiko poreikių ... ; ... nei kęsti alkį ir skurdą su „mylinčiais“ tėveliais.	8
Teiginiai, nepatekę į kitas kategorijas	Taip pat svarbu, koks vaikas. ; Ne visi tėvai blogi, pasitaiko tik nesklandumų šeimoje. Kiti labai lanko, myli vaikus ir nori juos susigrąžinti. ; Sutinku. Taip. ; Manau, vaikui gera augti saugiai ir užtikrintai.	-

Į šį klausimą pateikti respondentų atsakymai susiskirstė į 7 kategorijas. Paskutinėje kategorijoje atsidūrė nė vienai kategorijai nepriskirti teiginiai. Pagal dažnį didžiausia kategorija yra *prioritetas globėjų šeimai*. Dauguma respondentų išreiškė nuomonę, kad globėjų šeima yra geriausia išeitis tėvų globos netekusiam vaikui. Tačiau ši kategorija turėtų būti analizuojama sąsajoje su kitomis kategorijomis, nes respondentų nuomone ne bet kokia šeima gali įgyti teisę globoti vaiką. Globėjų pasirengimo ir atrankos problemą apibūdina nuomonės, išreiktos kategorijoje *būtinybė atrinkti tinkamą globėjų šeimą*. Kategorijos *šeiminės aplinkos būtinumas* ir *būtinybė užtikrinti saugią aplinką* pateikia respondentų supratimą, jog šeima yra pagrindinė vaiko socializacijos institucija ir , kad tėvų rūpestis ir meilė yra nepakeičiami, tačiau, jei tėvai nesukuria vaikui saugios aplinkos, jį būtina atskirti nuo šeimos. Šis atskyrimas apsaugo vaiką nuo dar didesnių (nei jau patirtos) fizinių ir psichinių traumų. Nors laikinos globos srityje teikiamas prioritetas globėjų šeimai, respondentų manymu, jis tenkintinas tik kraštutiniu atveju, jei biologinės šeimos gyventi nėra galimybės (kategorija *prioriteto globėjų šeimai sąlygos*). Tarp Laikinių vaikų globos namų darbuotojų yra ir pasisakančių už laikinąją globą institucijoje.

Ketvirtuoju klausimu siekta išsiaiškinti apklaustųjų darbuotojų reakciją į visuomenės narių domėjimąsi laikinąja globa ir galimybėmis globoti vaikus:

8 lentelė

4 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį

AR Į JŪSŲ ĮSTAIGĄ KREIPIASI ŽMONĖS PAGEIDAUJANTYS GLOBOTI VAIKUS? KAIP JŪS REAGUOJATE (JEIGU TAIP NĖRA ATSITIKĘ, PABANDYKITE ĮSIVAIZDUOTI KAIP JŪS REAGUOTUMĖTE) Į TOKIUS PASIŪLYMUS?		dažnis
KATEGORIJA	TEIGINIAI	
Menkas visuomenės domėjimasis laikinąja globa	Taip, į mūsų įstaigą kreipiasi žmonės, norintys globoti vaikus.; Taip, viena šeima domėjosi. ; Yra kreipėsi. ; Taip, į mūsų įstaigą kreipėsi žmonės, pageidaujantys globoti vaikus ; Kreipiasi. ; Taip, bet retai. ; Taip, bet labai retai. ; Kreipiasi, bet retai. ; Kreipiasi, bet labai retai. ; ... , bet kolegė teigia, kad buvo vienas atvejis. ; Kreipiasi labai nedaug žmonių. ; Taip, kreipiasi. ; Kreipiasi vienetai. ; Globėjai nesidomi laikinuose globos namuose esančiais vaikais. ; Mūsų įstaigoje beveik visi vaikai turi tėvus ir globėjai būna informuoti, todėl neužsuka domėtis laikinąja globa. ; Galbūt	20

	daugiau kreipiasi į nuolatinius globos namus, vaikų teises.; Nedaug žmonių šiais laikais nori globoti iš pašaukimo.; Galbūt trūksta ir informacijos. ; Galėtų kreiptis daugiau žmonių, norinčių globoti. ; Daugiau žmonių turėtų domėtis beglobiais vaikais. ;	
Teigiama emocinė reakcija į besidominčius globa asmenis	Reaguoju labai gerai,... ; Reaguoju teigiamai. ; Kuo daugiau tvirtai apsisprendusių šeimų globoti vaikus, tuo džiugiau. ; Aš reaguoju teigiamai. ; Man taip pat tai svarbu. Bendrauju su vaikais, kurie išvykę iš mūsų globos namų laiškais arba tiesiogiai telefonu. ; Reaguočiau labai teigiamai ir ...; Reaguočiau teigiamai. ; Teigiamai.; Džiaugiuosi, kai žmonės rodo iniciatyvą, paimiti vaikus globoti. ; Visada reaguojau teigiamai į žmonių norą daryti gerus darbus. ; Reaguočiau labai teigiamai, ...; Džiaugiuosi išgirdusi tokius pasiūlymus. ; Reaguočiau teigiamai.	13
Pasyvi reakcija, mažas socialinės paramos ir pasirengimo padėti potencialas	...bet tenka nukreipti šiuos žmones į vaikų teisių apsaugos tarnybą. ; Tuo klausimu kreipiamasi į VTAT! ; VTAT daugiau tuo domisi. ; Tokius žmones nukreipiame į VTAT, jie kompetentingi globos organizavimo klausimais. ; Tam yra vaikų teisių apsaugos tarnyba. ; Mūsų įstaiga neruošia globėjų, yra tarnybos, kurios tuo užsiima, ten ir nukreipčiau besidominčius globėjų klausimais. ; Patarčiau kreiptis į vaikų teises. Jie kompetentingi šiais klausimais. ; Jie ir turi spręsti ar žmogus gali būti globėju, ar ne. ; Tačiau nedaug kuo galime padėti. ; Nukreipiame į vaikų teises.	10
Pasirengimas teikti pagalbą	Žmonėms, kurie yra pasiryžę priimti į šeimas svetimus vaikus, reikia pritarti ir paskatinti. ; Reakcija į tokius pasiūlymus – padėti. ; Reaguojau teigiamai, paskatinu tokį žingsnį. ; Labai skatinčiau žmones, pasiryžusius šiam žingsniui. ; ...pagirčiau ir paskatinčiau. ; Labai skatinčiau ir padėčiau, kuo galėčiau tokiai šeimai. ; ... stengčiausi kiek įmanoma padėti. ; Bendradarbiaujant su vaikų teisėmis galima būtų suteikti šioms žmonėms galimybę globoti. ; Ir vaikams pagerėtų gyvenimo sąlygos.	9
Atsargumas, pasirengimas tyrinėti	Prieš tai reiktų ištirti aplinką, kurioje gyvena šie žmonės. ; Išanalizuoti jų motyvus, pastebėti, kokios jų dvasinės vertybės. ; Reikalingas tvirtas suaugusiųjų apsisprendimas globai, kad nebūtų suerzintas vaikas. ; Būtinai bandomasis laikotarpis. ; Esame patyrę, kad vaikai nusivilia, globėjai nesugeba tinkamai auklėti, nemyli. ; Tai atsakingas žingsnis. ; Manau, kad visiems reikalinga įvairių specialistų tyrimai ir pagalba (vaikams ir globėjams). ; Negalime atiduoti vaikų nepatikrintiems svetimiems žmonėms.	8
Teiginiai, nepatekę į kitas kategorijas	Geriau ne rinkti pinigų per populiarias akcijas, o agituoti šeimas priglausti beglobius našlaičius, kad jie turėtų šeimas. ; Mūsų vaikai laukia galimybės išvykti į šeimą. ; Ypač šios įstaigos vaikams, kurie mažai išgirsta gerų žodžių ir paskatinimų. Galėtų daugiau žmonių nors savaitgaliais pasiimti vaikus globai.	-

Atsakymai pasiskirstė į 6 kategorijas, kurios atspindi tokias pozicijas:

- 1) teigiama reakcija ir noras padėti būsimiems globėjams (kategorijos: *Teigiama emocinė reakcija į besidominčius globa asmenis, Pasirengimas teikti pagalbą*);
- 2) pasyvi reakcija ir funkcijų perkėlimas kitoms tarnyboms (kategorija: *Pasyvi reakcija, mažas socialinės paramos ir pasirengimo padėti potencialas*);
- 3) atsargi reakcija (kategorija: *atsargumas, pasirengimas tyrinėti*), kuri atspindi dvilypę poziciją besikreipiančiųjų atžvilgiu: ir pritarimą potencialaus globėjo apsisprendimui, ir įtarumą, būtinumą nuodugniai ištirti šeimą.

Pagal dažnį didžiausia kategorija *menkas visuomenės domėjimasis laikinąja globa* kad visuomenės narių, besikreipiančių į laikinosios globos namus ir pageidaujančių globoti vaikus yra nedaug. Tokio pasyvumo priežastimis galėtų būti informacijos trūkumas, menkas domėjimasis beglobių vaikų problemomis, kreipimasis į kitas įstaigas (Vaikų teisių apsaugos tarnybą, globos namus ir pan.).

Penktuoju klausimu siekiau atskleisti respondentų požiūrį į savo įstaigos funkcijų išplėtimą ir jų pasirengimą priimti pasikeitimus. Siekiant interpretuoti respondentų atsakymus, jie pasiskirstė į 7 kategorijas, pateiktas 9 lentelėje.

5 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį

KAIP JŪS MANOTE, AR GALĖTŲ VIENA IŠ LAIKINŲJŲ GLOBOS NAMŲ FUNKCIJŲ BŪTI GLOBĖJŲ ŠEIMŲ ATRANKA IR JŲ PARENGIMAS GLOBAI? PAGRĮSKITE SAVO NUOMONĘ.		dažnis
KATEGORIJA	TEIGINIAI	
Neargumentuotas pritarimas naujoms funkcijoms.	Manau, kad galėtų. ; Galėtų. ; Taip. Galėtų būti. ; Manau, galėtų, ... globos namų darbuotojai, vadovai... manau, yra kompetentingi. ; Manau, kad galėtų. ; Galbūt ateityje laikinieji globos namai galėtų rūpintis ir gobėjų atranka ; Tačiau tai įmanoma. ; Manau, kad galėtų. ; Tikriausiai galėtų. ; Galbūt ir galėtų. ; Manau, kad galėtų. ; Kol kas tokių funkcijų neatliekame, bet manau, kad galėtume. ; Galėtume, jei mums būtų suteiktos tokios teisės.	13
Pasyvi, naujas funkcijas priskirianti kitiems reakcija	Nemanau. Tam yra įstatymai ir tie, kas juos vykdo. ; Šias funkcijas atlieka specialistai. ; Ne. Tam yra vaikų teisės, soc.paslaugų institucijos, kurios turi įvertinti globėjus. ; Nemanau, tuo rūpinasi VTAT. ; Jį turėtų dirbti tam pasirusę specialistai. LVGN darbuotojai kol kas tam nepasirusę. ; nemanau, kad tai globos namų funkcija. ; Tai turėtų daryti vaikų teisės. ; tam yra specialistai ir įstatymai. ; Tai sprendžia vaikų teisės, ne mes.	9
Finansavimo ir kvalifikuotų specialistų trūkumas	Taip, turint finansavimą, specialistus. ; Jei įstaigoje būtų medikų, teisininkų etatai ir tam skirtas finansavimas, tai taip. Kaip daro Kauno "Pastogė". ; Manau galėtų, tik reikėtų didinti darbuotojų skaičių, priimti specialistus, kurie būtų kompetentingi paruošti globėjus ir vaiką pasikeitimams. ; Bet tam reikėtų papildomų darbuotojų, kurie pasirengę šiam darbui. ; Tai turėtų būti įvairių sričių specialistų bendras darbas paruošti globėjus priimti vaiką į savo šeimą. ; Priklauso nuo finansavimo. ; Ar bus įsteigti nauji etatai specialistams, dirbantiems šį darbą. ; Jei turėtume pakankamai resursų. ; Esant papildomam finansavimui ir etatams, kodėl ne.	9
Pedagogų kompetencija suderinti vaiko ir globėjų interesus	Auklėtojai dirbantys su vaikais, geriausiai juos pažįsta, todėl galėtų rekomenduoti globėjų šeimai. ; ..., nes globos namų darbuotojai, vadovai geriausiai pažįsta vaiką, ... ; Darbuotojai pažįsta vaiką ir gali įvertinti ar jis sugebės prisitaikyti prie naujos šeimos. ; Jiems žinomos vaiko gerosios savybės ir problemos. ; Auklėtojai gerai pažįsta vaikus ir jų problemas. ; Galėtų padėti parinkti tinkamus globėjus vaikui. ; Būtina pažinti ir vaiką, kad jam parinkti tinkamą šeimą. ; Ir vaikui parinkti šeimą. Tai labai svarbus etapas prieš patenkant vaikui į šią šeimą.	8
Globėjų šeimų parinkimo atsakomybė	Mūsų tikslas gerai pažinti šeimą, į kurią vaikas numatomas patalpinti globai ar įvairinti. ; Juk vaikais dalytis į kairę ir į dešinę negalima. Vaikai pripranta prie globėjų, savotiškai būna patenkinti, nors gal ir ne viskas sklandžiai vyksta. ; Atrinkti globėjus atsakingas darbas. ; Globėjai turi būti pasirusę priimti tokius vaikus, kokie jie yra, t.y. su visom jų krizėm, traumom, nepaklusnumu. ; Dabar globėjai nėra tinkamai atrenkami.	5
Pasirengimo ir kvalifikacijos kėlimo poreikis	Be abejo, turėtų būti daugiau kursų ir seminarų šiais klausimais laikinųjų globos namų darbuotojams parengti bei kelti kvalifikaciją. ; Reikėtų daugiau kursų ir seminarų dabartiniams darbuotojams apie globėjų atranką. ; Reikėtų papildomai darbuotojų, kurie užsiimtų vien tik šiuo darbu. ; Tačiau reikėtų daugiau informacijos, kaip tai daryti, kad darbas būtų efektyvus. ; Reikėtų ir žinių šiuo klausimu, galbūt kursų darbuotojams.	5
Teiginiai, nepatekę į kitas kategorijas	Daugiau vaikų patektų į šeimas. ; Vaikui tokia išeitis būtų labai gerai. ; Smagu būtų, jei vaikus globotų šeimos, o įstaigoje liktų tik nedidelė jų dalis. ; Tai padėtų tiems vaikams, kurių tėvai beviltiškai degradavę. Mūsų funkcija priklausti be globos likusius vaikus.	4

Didžioji dalis profesionalų, dirbančių LVGN, neargumentuotai pritaria, jog viena iš Laikinių vaikų globos namų funkcijų galėtų būti globėjų šeimų atranka ir parengimas. Tokią nuomonę dalis respondentų motyvuoja tuo, kad auklėtojai yra kompetentingi suderinti vaikų ir globėjų interesus, nes gerai pažįsta vaikus ir jų poreikius. Tarsi sąlygos šioms funkcijoms Laikinuose vaikų globos namuose atsirasti įvardijamas papildomo finansavimo ir kvalifikuotų specialistų (naujų etatų) poreikis (kategorija: *finansavimo ir kvalifikuotų specialistų trūkumas*). Respondentai mano, jog galėtų vykdyti globėjų atranką ir parengimą, jei galėtų kelti kvalifikaciją šiais klausimais (lankyti kursus, seminarus ir pan.). Daugumos apklaustų specialistų nuostata į įstaigos funkcijų plėtrą yra pozityvi, tačiau yra ir darbuotojų, besilaikančių pasyvios pozicijos, atmetančių globėjų ruošimo bei atrankos funkcijas ir priskiriančių jas kitoms tarnyboms

(kategorija: *Pasyvi, naujas funkcijas priskirianti kitiems reakcija*). Tokia nuostata yra pakankamai kategoriška, neleidžianti skverbtis naujoms idėjoms, plėsti įstaigos veiklos kryptių ratą.

6 klausimu: *kokias priemones pasitelktumėte informuojant visuomenę apie galimybę globoti vaikus?* Siekta atskleisti respondentų požiūrį į tai, kokiomis priemonėmis galima būtų pritraukti daugiau šeimų, norinčių globoti vaikus, populiarinti laikinąją globą šeimoje. Respondentų atsakymai pasiskirstė į 7 kategorijas, kurios pateikiamos 10 lentelėje.

10 lentelė

6 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį

KOKIAS PRIEMONES PASITELKTUMĖTE INFORMUOJANT VISUOMENĘ APIE GALIMYBĘ GLOBOTI VAIKUS?		dažnis
KATEGORIJA	TEIGINIAI	
Televizija, radijas	...televizija, ... ; Informacines priemones,... ; Televizija, ... ; Televizija, ... ; Žiniasklaidą, ... priemonės gali būti per..., televizija,... ; Televizijos pagalba, žiniasklaida; Žiniasklaidą, televizija ; Pasitelkčiau žiniasklaidą, televizija ; ... , televizija... ; radiją, televizija ; Žiniasklaidos priemonės, ... ; ... , televizija ; ...per radiją, televizija ; ... , televizija, radijas. ; Žiniasklaida; Populiarios televizijos laidos galėtų padėti informuoti visuomenę apie galimybę globoti vaikus, radijas ... ; ... , radijas, televizija. ; Televizija, ... , televizija.	21
Spauda, rašytinė informacija	Spaudą,... ; ...spaudą; ... ; priemonės gali būti per spaudą; Spaudą... ; ...skelbimus. ; Straipsniai į miesto laikraščius, kvietimai – skelbimai, kad daugiau šeimų susidomėtų globa...; ... spaudoje, ... ; Spaudą,... ; Spauda... ; Rašyčiau skelbimus, ragindami tapti globėjais,... ; , ... spauda,... ; Spauda... ; vietos ir respublikiniai laikraščiai,... ; ...spauda,... ; Literatūra. ; ... literatūra.; Literatūra...	17
Bendruomenės narių, organizacijų parama	... vietos bendruomenė, t.y. vaikų teisių tarnyba, dienos centrai, socialinės paramos centrai, vyskupijos centrai; ... soc.pedagogus, soc.darbuotojus, ... ; Teisininkus, psichologus, pedagogus ir kt. ; Tai galėtų būti informacija per įmones ir instancijas, atsakingas už vaikų globą, ... ; ... , pasitelkiant religines bendruomenes bei jų galimybes. ; Manau, galima būtų įjungti bažnyčios bendruomenę, nevyriausybinės organizacijas. ; Nevyriausybinių organizacijų pagalbą, socialinius darbuotojus, pedagogus. ; Galbūt galėtų padėti vietinės organizacijos, bažnyčia, labdaringos organizacijos. ; Socialiniai pedagogai, psichologai mokyklose, kurie dirba su beglobiais vaikais, galėtų daugiau pasisakyti už globą šeimose ; ... nevyriausybines organizacijas, socialinės įstaigos.	10
Kompiuterinės technologijos	... , internetą. ; Interneta,... ; ... internete. ; ...internete taip pat,... ; ... , internetas.	5
Reklaminės akcijos	Reklama televizijoje, ... ; Reklama per televiziją ; Pasitelkti garsių žmonių pagalbą, reklamą. ; ... reklamą ... ; Plakatai ir lankstinukai...	5
Labdaringos akcijos	... per labdaringas akcijas... ; ... labdaringas akcijas, kviesčiau ne pinigų rinkti, o vaikus globoti.	2
Teiginiai, nepatekę į kitas kategorijas	Informacijos visuomenėje apie galimus įvaikinti, globoti vaikus visiškai nepakanka. ; Organizuočiau globėjų savitarpio pagalbos grupes, psichologinius kursus globėjams. ; ... rengčiau seminarus – diskusijas.	-

Daugiausia respondentų mano, kad efektyviausia priemonė šeiminei globai populiarinti yra visos žiniasklaidos priemonės: televizija, radijas, taip pat spauda, rašytinė informacija. Trečioji pagal dažnį kategorija yra *bendruomenės narių, organizacijų parama*. Respondentai mano, jog populiarinant laikinąją globą šeimoje reikėtų ieškoti paramos nevyriausybines organizacijose, remtis bažnyčios bendruomenės, įvairių specialistų, dirbančių su šeimomis, parama. Tai gana nauja mintis, nes mūsų šalyje socialiniams klausimams spręsti mažai išnaudojamas bendruomenės potencialas. Tokia nuostata rodo, jog profesionalai, dirbantys Laikinuose vaikų globos namuose, yra pasirengę išnaudoti ne tik vidinius, bet ir išorinius resursus

Dalis apklaustųjų mano, jog populiarinti šeiminei globai padėtų ir labdaringos bei reklaminės akcijos, informacija internete.

7 ir 8 klausimais siekta atskleisti Laikiniųjų globos namų darbuotojų požiūrį į globėjų atranką, išanalizuoti, kokiais kriterijais vadovaujantis būtų patvirtinami globėjai, kaip tinkami atlikti pavestas pareigas. Atsakymai į klausimą: *kokią informaciją rinktumėte apie norinčius globoti asmenis ir jų šeimas?* pasiskirstė į 13 kategorijų, iš esmės apibūdinančių globėjų atrankos kriterijus, kurios pateiktos 11 lentelėje.

11 lentelė

7 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį

KOKIĄ INFORMACIJĄ RINKTUMĖTE APIE NORINČIUS GLOBOTI ASMENIS IR JŲ ŠEIMAS?		Dažnis
KATEGORIJA	TEIGINIAI	
Šeimos materialinė gerovė	...buitines sąlygas,... ; ir gyvenamasis plotas ... ; Rinkčiau informaciją apie šeimos gyvenimo sąlygas,... ; Lankyčiausi namuose, tirčiau gyvenimo sąlygas, ... ; ... ir sąlygas joje apgyvendinti vaiką. ; ... finansinę ir materialinę padėtį – ar bus pajėgūs išlaikyti vaiką. ; Materialines sąlygas, ar galės vaikui suteikti reikiamas sąlygas miegoti, žaisti, ruošti pamokas, ... ; Apsilankymai namuose, aplinkos, tinkamos vaiko auginimui, užtikrinimas. ; Rinkčiau informaciją apie gyvenimo sąlygas, materialinę padėtį, ... ; Materialines – buitines sąlygas, ... ; ... socialines buitines sąlygas namuose ... ; ... buitines sąlygas.	12
Pozityvi emocinė – psichologinė atmosfera šeimoje	Apie tarpusavio santykius šeimoje,... ; ... globėjų ir jų šeimos narių tarpusavio santykius, ... ; ... ir tarpusavio santykius ... ; ...tarpusavio santykius šeimoje,... ; ... tarpusavio santykius. ; ...kokie jų tarpusavio santykiai, atmosfera namuose,... ; ...tarpusavio santykius,... ; Svarbiausia, kad būtų darni, nekonfliktiška šeima. ; Tarpusavio santykius, santykius su vaikais... ; ...tarpusavio santykius. ; ... apsilankyčiau netikėtai jų namuose, kad pamatyti kasdieninę situaciją.	11
Mikroaplinkos ir bendruomenės narių rekomendacijos	Apklausti kaimynus, bendradarbius, ... ; Jų asmenines savybes surinkčiau iš aplinkinių – bendradarbių, kaimynų. ; Iš medikų objektyvią informaciją, iš darbdavio – atsiliepimus apie šeimą. ; ... klausinėčiau kaimynų, žmonių, pažįstančių šią šeimą. ; ... apsilankyčiau namuose, paklauskčiau šeimos narių nuomonės, ... ; Paklausti kaimynų, kaip tie globėjai gyvena, ... ; ... , apsilankyčiau pas kaimynus (globėjams nieko nežinant), ... ; ... mikroaplinką, ... ; ... ryšius su bendruomene, t.y. su kaimynais, mokykla, kitomis institucijomis. ; Visų narių pritarimą.	10
Globėjo asmens charakteristika	Globėjų asmenines savybes,... ; ... asmenines savybes... ; ... surinkčiau charakteristiką apie asmenines savybes,... ; ...charakteristika, ... ; ...surinkti kiek galima daugiau duomenų apie jų savybes,... ; ... pomėgius, laisvalaikio praleidimo būdą, ... , pomėgius, ... ; Ištirčiau tų žmonių pomėgius,... ; ... , bendravimo įgūdžius, ar moka išklausti vaiką, bendrauti su juo. ; ... bendravimo su vaikais patirtį, bendravimo įgūdžius.	10
Šeimos narių pajamos	...ir pajamas... ; Finansinės galimybės... ; Pajamos,... ; ...finansinę padėtį,... ; finansinę ... padėtį – ar bus pajėgūs išlaikyti vaiką. ; ... kur dirba,... ; Rinkčiau informaciją apie ... , pajamas, ... ; ... darbą,... ; ... finansinę padėtį,...	9
Globos motyvacija	Išsiaiškinčiau jų motyvus. ; Apie tai ar jie..., nenorintys pasipelnyti iš vaiko globos. Reikia išsiaiškinti motyvus, ... ; ... surinkti kiek galima daugiau duomenų apie ... tikslus, motyvus ; Išsiaiškinčiau globos tikslą stebėdama šeimą jų namuose (Jie mano tikslo neturi žinoti). ; išsiaiškinčiau, kodėl jie nori globoti vaiką, ... ; ... motyvus, ... ; Išsiaiškinčiau motyvus, ... ; išsiaiškinčiau motyvus...	9
Šeimos istorija	Ištirčiau šeimos genealoginį medį. ; Paprašyčiau biografijos. ; ... išsiaiškinčiau jų patyrimą, santykius su tėvais ... ; Išsiaiškinti biografijos faktus ir kitą reikalingą informaciją. ; ... charakteristikas, šeimos narių praeitį. ; Rinkčiau visą įmanomą informaciją apie šeimą ir jos praeitį.	6
Globėjų sveikatos būklė	..., amžius ir sveikata. ; ... gauti medikų pažymas. ; Apie sveikatą ... ; ... amžių ir sveikatą. ; ...sveikatos būklę. ; Pažymą iš gydytojo, apie sveikatą, ...	6
Požiūris į vaikų auklėjimą, auklėjimo strategija	Apie tai ar jie yra kompetentingi ... ; ... kaip augina savo vaikus ir t.t. ; ... , kaip jie auklėja savo vaikus. ; ... koks jų požiūris į vaikų auklėjimą. ; ... ir kaip jie auklėja savo vaikus. ; ... kaip auklėja savo vaikus.	6
Neapibrėžta informacija	Visą informaciją, kokią tik leistų galimybės, nepažeidžiant asmens teisių, atsižvelgiant į globotinių vaikų teises. ; Visapusišką. ; Visą įmanomą informaciją apie šeimą ...	4
Raštiškas duomenų rinkimas	Paprašyčiau, kad ateitų į pokalbį. ; Duočiau užpildyti anketą. ; Paprašyčiau užpildyti anketą, ...	3
Šeimos gyvenimo būdas	...ar neturi žalingų įpročių. ; ... ar nėra konfliktų, negirtaujama ir pan. ; išsiaiškinčiau, ar neturi žalingų įpročių, negeria, nerūko, nevartoja narkotikų, ...	3

Teiginiai, nepatekę į kitas kategorijas	Pakanka informacijos, kuri renkama iki šiol. ; Būtina susidaryti savo nuomonę.	2

Kaip svarbiausią kriterijų respondentai išskyrė *šeimoms materialinę gerovę*. Dvi didžiausios pagal dažnį kategorijos *šeimoms materialinė gerovė* ir *pozityvi emocinė-psichologinė atmosfera šeimoje* rodo orientaciją į pagrindinių vaiko poreikių tenkinimą. Kiti svarbūs kriterijai, kuriuos išskiria respondentai tai *mikroaplinkos ir bendruomenės narių rekomendacijos* bei *globėjo asmens charakteristika*. Galima manyti, jog neigiamos rekomendacijos sudaro tikimybę, kad šeima turės menką palaikymą iš aplinkos. Asmeninės savybės ir socialinis palaikymas iš aplinkos yra svarbūs veiksniai palaikantys globėjų šeimos globos motyvaciją ir mažinantys galimybę, jog šeimos paslaugų bus atsisakyta arba šeima pati atsisakys globos.

Kaip svarbius kriterijus apklaustieji išskiria *globos motyvaciją* ir *šeimos narių pajamas*. Analizuojant į šias kategorijas patekusius teiginius pastebima nuostatų orientacija į siekimą užtikrinti vaikui materialinę gerovę ir patogią fizinę aplinką ir nuogąstavimus dėl galimos egoistinės globėjų motyvacijos.

Rečiau įvardijami tokie kriterijai, *kaip požiūris į vaikų auklėjimą šeimoje, globėjų sveikatos būklė, šeimos istorija, šeimos gyvenimo būdas*. Iš esmės respondentų išvardinti kriterijai sutampa su tais, kurie formuluojami siektino socialinio darbo su globėjų šeima modelyje.

Atsakymai į 8 klausimą : *kokiomis asmeninėmis savybėmis turėtų apsižymėti globėjas?* Apibūdina globėjo asmenybės vaizdinį, jam keliamus lūkesčius ir papildo prieš tai išvardintų kriterijų sąrašą. Atsakymai suskirstyti į dešimt kategorijų, kurios pateiktos 12 lentelėje.

12 lentelė

8 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį

<i>KOKIOMIS ASMENINĖMIS SAVYBĖMIS TURĖTŲ PASIŽYMĖTI GLOBĖJAS?</i>		dažnis
KATEGORIJA	TEIGINIAI	
Mylintis, globėjiškas	Turėtų būti mylintis vaikus, altruistas, ...; Mylėti vaikus, ...; ... mylėti vaikus, ... , mylintis vaikus.; ... gerais vaiko draugais, kurie sugeba išklausti vaikus.; Mylintis vaikus, ... Turi pasižymėti noru globoti, padėti, atlikti visuomenei naudingą darbą, pašvęsti gyvenimą globojamam vaikui, suprasti, kad vaikui reikės skirti laiko ir priežiūros. ; Mylėti vaikus, ... svarbu padėti vaikui, o ne dėl finansinių interesų. ; ... rūpestingas. ; ... ir mylintis svetimą vaiką. ; Turėtų mylėti vaikus,... atsidavęs globai, ... ; Mylintis vaikus, ... ; rūpestingas, patikimas. ; mylintis vaikus, rūpestingas asmuo. ; Mylintis vaikus,... ; ... , rūpestingas.; Svarbiausia, kad mylėtų vaiką ir juo rūpintųsi ... ; mokantis...globoti, padėti nelaimėje.; ...švelnus,... ; Turėtų būti doras, atsidavęs šeimai žmogus, ... ; ... norintis padėti vaikui ne dėl finansinės naudos. ; Šeimos žmogus, ...	22
Turintis gerus bendravimo įgūdžius	... mokėti bendrauti su vaiku.; ... suprasti vaiko psichologiją. ; ... mokantis išklausti vaiką,... ; Mokantis bendrauti su vaiku ... ; Empatiškas, ... ; Empatiška, ... ; ...mokantis išklausti kitus. ; Mokantis užjausti, suprasti kitą žmogų, ... ; Mokantis užjausti, ; ...ir išklausti kitus. ; ...gerbiantis kitus žmones, taip pat ir vaikus, išklaustantis jų nuomonės. ; ... atviras, ... ; ... nuoširdus... ; ... geranoriškas žmogus. ; ... mokantis bendrauti, atviras, nuoširdus.; ... nuoširdus, mokantis reikšti jausmus... ; ...šiltas, atviras,...	17
Tolerantiškas, pakantus kitokiam	... tolerantiškas, mokantis atleisti, priimti žmogų tokį, koks jis yra. ; ... pakantumas, tolerancija ir t.t. ; Pakantumas, ... ; ... nekonfliktiškas,... ; ... neprikaišantis vaikui ką nupirko,...; ... turėti kantrybės ir tolerancijos.; ..., pakantus,... ; ... , supratingas, ; Pakantus, ... ; priimti jį tokį, koks yra, neteisiantis... ; ... tolerantiškas. ; ...supratingas...	12

Psichologiškai stabilus, susivaldantis	Psichologinis stabilumas.; ... psichologinis atsparumas, ...; ... mokantis susitvardyti, valdyti savo emocijas. ; ...mokantis valdyti emocijas,...; Psichologiškai atsparus, pasiruošęs priimti netikėtumus ir sunkumus, kurie gali iškilti vaikui. ; ..., mokėtų valdyti savo jausmus, pyktį,...; ...kantrus,...; ...kantrus,...; turėti kantrybės; ... , kantrus; ...kantrus...; ... būtų kantrus.	12
Turintis stiprų atsakomybės ir pareigos jausmą	Darbštus ...; Atsakingas, pareigingas, sąžiningas, ...; ... tvarkingumu, pareigingumu ...; ... būti sąžiningais, ...; ...būti sąžiningas, ...; ... atsakingas, darbštus žmogus. ; ...sąžiningas,... atsakingas, pareigingas, ...; Atsakingas, atsidavęs savo darbui – tai yra globai. ; ... jaučiantis pareigą pasirūpinti paliktu vaiku, sąžiningas. ; Darbštus, pareigingas, atsakingas.	10
Apsirūpinimas, socialinis statusas	... turi būti materialiai, finansiškai apsirūpinęs. ; Turėti darbą ir gyvenamąjį plotą.; Tai turi atitikti jų materialinę ir socialinę padėtį. ; ...finansiškai stabilus, ...; materialiai apsirūpinęs,...; ... save gerbiantis ...; ... gebantis pasirūpinti savimi ir kitais.	7
Reiklus, teisingas	...reiklus, teisingas. ; ...būti teisingas,...; Objektyvumas, ...; ...objektyvus. Be simpatijų ir antipatijų, ...; Objektyviai vertinantis situacijas, reiklus, bet teisingas,...	6
Išsilavinimas	Būti žmonėmis – normalaus mąstymo, ...; ... visapusiškai išsilavinęs, ...; ... žinios iš vaikų raidos tarpsnių, ...; ... išsilavinęs ....; Išsilavinęs...; ...turintis žinių iš įvairių sričių, ypač psichologijos,...	6
Turintis humoro jausmą	... , su jumoro jausmu.; ... humoro jausmas, ...; Turintis humoro jausmą, ...; Mėgstantis pajuokauti.	4
Vedantis sveiką gyvenimo būdą	Nevartoti nesaikingai alkoholio (nesirgti psichinėmis ligomis), ...; ... be žalingų įpročių, ...; Be psichinių ligų (depresiją, nuotaikų kaitą, šizof.), ; Neturintis žalingų įpročių, sveikas žmogus, ...	4

Respondentų nuomone, globėjas pirmiausia turi būti išsiugdęs tokias savybes kaip meilė vaikams, globėjiškumas, pašaukimas rūpintis kitais. Kitos savybės svarbios globėjui įvardijamos kaip geri bendravimo įgūdžiai, psichologinis stabilumas, tolerancija ir pakantumas kitokiam, atsakomybės ir pareigos jausmas. Respondentai įsivaizduoja globėją kaip išsilavinusį, materialiai nepriklausomą, turintį tam tikrą socialinį statusą asmenį, reiklų ir teisingą, vedantį sveiką gyvenimo būdą, be to turintį gerą humoro jausmą.

Respondentų formuojamas globėjo vaizdinys yra gana nerealus, artėjantis prie siektino (netgi idealaus) globėjo vaizdinio. Apibendrinant galima teigti, jog globėjams keliami labai dideli reikalavimai bei lūkesčiai, nepaliekant vietos žmogiškoms silpnybėms ir teisės klysti. Galbūt per dideli lūkesčiai, aplenkiant žmogiškas silpnybes, yra viena iš priežasčių, kodėl visuomenė taip nusivylusi globėjų darbu ir kodėl tiek daug globėjų šeimų neatlaiko jiems suteikto krūvio. Atrenkant globėjus orientuojamasi vien į vaiko poreikius, pamirštant globėjų poreikius.

9 klausimu buvo siekiama atskleisti profesionalų, dirbančių Laikinuose vaikų globos namuose nuostatas į globėjų motyvaciją. 7 kategorijose (13 lentelė) atskleidžiamos nuostatos į veiksnius, nulemiančius asmenų apsisprendimą globoti vaiką.

13 lentelė

9 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį

<i>KAIP JŪS MANOTE, KAS SKATINA GLOBĖJUS PASIRYŽTI GLOBOTI VAIKĄ?</i>		dažnis
KATEGORIJA	TEIGINIAI	
Altruistinė paskata, poreikis duoti	Myli vaikus, gali pasiūlyti jiems išlaikymą ir savo namus. ; Noras padėti vaikui. ; Geraširdiškumas padėti likimo nuskriaustiems vaikams. ; Globėjų meilė vaikams. ; Noras padėti vaikui, išiktam nelaimės. ; Noras padėti nuskriaustam vaikui. ; Vieni globoja, nes myli vaikus, ...; Globoti vaikus pasiryžta šeimos, norinčios suteikti likimo nuskriaustiems vaikams meilę ir rūpestį, ...; meilė vaikams, pasiaukojimas dėl kitų, noras padėti.; Galimybė pasidalinti gyvenimo gerove su kitais, noras pagelbėti.; Noras suteikti vaikui namus, šeimą, kurios jis neteko. ; Padaryti gerą darbą visuomenei.; Iš gailėsčio vaikui.; ... ,	17

	noras padėti kitiems. ; Tiesiog padaryti kažką gera nors vienam šios žemės žmogui – išgelbėti vaiką!; ... pasidalinti su kitu tuo, ką turi. ; Asmeninės savybės, žmogaus jautrumas kito skausmui, sugebėjimas užjausti kitą nelaimėje.	
Nėra galimybės turėti savo vaikų	Kurie negali turėti savo vaikų. ; Globoti vaikus pasiryžta nevaisingos šeimos, ...; Neturėjimas savo vaikų.; Norintis turėti savo vaikų ir negalintis. ; Negali turėti savų vaikų.; Noras palikti po savęs palikuonis, užauginti visuomenei narį; Manau, kad dažniausiai vaikus pasiryžta globoti bevaikės šeimos, negalinčios ar nenorinčios turėti savo vaikų.; Neturint vaikų, norint palikti pėdsaką po savęs.; Nevaisingumo problema, bet šie vaikus ne globoja, o įsivaikina. ; Yra žmonių, kurie globoja dėl to, kad neturi savo vaikų,... ; Galbūt dar neturint savo vaikų ... ; Globoti imasi šeimos, negalinčios turėti savo vaikų... ; Atiduoti savo šilumą ir meilę neturint savo vaikų. ; Kiti – dėl to, kad neturi savo vaikų. ; Negalėjimas turėti savo vaikų ...	15
Materialinė paskata	Tačiau ne paslaptis, kad kai kuriuos vilioja pašalpos už globojamus vaikus.; ... , kai kuriuos suvilioja už vaiką gaunamos pašalpos.; Finansai.; Noras pasipelnyti iš vaiko globos (liūdna). ; Finansavimas (500 Lt.). ; Kol kas Lietuvoje apie 50 proc.globėjų galvoja apie 500 lt., o ne apie globotinį. ; Labai gaila, kad dauguma ima globoti dėl pašalpos ; ... kiti dėl pinigų – globos pašalpos. ; Manau, kad nemaža dalis ryžtasi globoti dėl finansinės paramos (500 Lt.) ; Manau, daug ką lemia nemaža pašalpa. ; ... svetimi daugiau ima dėl naudos. ; altruistų labai mažai, visi tikisi naudos iš gaunamų pinigų.	12
Noras užpildyti emocinę tuštumą, užsitikrinti paramą senatvėje	Savi vaikai yra savarankiški. ; ... arba savi vaikai jau užaugę.; ... užsitikrinti sau pagūdą ir paramą senatvėje. ; Vieniši žmonės (moterys, pagyvenusios poros, kurių vaikai jau suaugę) ; Noras užsitikrinti sau pagarbą senatvėje, įveikti vienišumą, ... ; ... arba senyvi žmonės, užauginę savo vaikus ir norintys visą šilumą atiduoti likimo nuskriaustiems. ; Yra gerų žmonių, kurie išauginę savo vaikus, pajunta, kad jiems kažko trūksta. ; ... arba praradus savus vaikus.	8
Kraujo ryšiais susietų vaikų globa	Gimainaičiai – kai artimieji vaikai netenka savo tėvų. ; Globai svetimi žmonės paima labai retai vaiką. ; Globoti paima dažniausiai seneliai. ; Artimųjų netektis ir noras padėti užauginti likusį vaiką. ; Gimainaičiai, vedami atjautos, globoja artimųjų netekusius vaikus, ...; Norėdami padėti artimam vaikui dažniausiai globos imasi seneliai. Širdis neleidžia palikti vaiko gatvėje.	7
Teiginiai, nepatekę į kitas kategorijas	Ryžtas, valia. ; Tikiuosi, kad dėl pašalpos ima mažesnioji dalis globėjų, nes būtų labai liūdna, jei neliktų žmogiškumo. ; Gaila, kad tai retas reiškinys.	3
Savęs realizavimas	Yra žmonių, kurie save realizuoja per vaikus. ; Noras realizuoti savo svajones per vaikus, kurių galbūt neturi. ; Įgyti gyvenimo tikslą.	3

Respondentai išskiria altruistinius ir egoistinius globėjų motyvus. Daugiausia respondentų mano, kad globoti skatina altruistinė paskata ir poreikis duoti (pagal dažnią didžiausia kategorija). Apibendrinant visose kategorijose pateiktus teiginius pastebimas polinkis priskirti globėjams daugiau egoistinius motyvus: *nėra galimybės turėti savo vaikų, materialinė paskata, noras užpildyti emocinę tuštumą, užsitikrinti paramą senatvėje, savęs realizavimas*. Trečios pagal dažnį kategorijos *materialinė paskata* teiginių analizė atskleidžia, jog nemaža dalis respondentų laikosi pakankamai kategoriškos nuostatos į globos motyvą ir mano, kad globėjai pareigų imasi vedami tik materialinės paskatos. Dalis respondentų mano, kad globoti daugiausia imasi gimainaičiai, ką patvirtina ir oficialūs statistiniai duomenys.

10 klausimu: *kokių sričių žinias suteiktumėte globėjams, jeigu būtumėte atsakingas už jų parengimą?* siekta išsiaiškinti, kaip respondentai ruoštu globėjus vaikų globai, kokių sričių žinias jiems suteiktų. Išskirtų kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį pateikiamas 14 lentelėje.

14 lentelė

10 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį

KOKIŲ SRIČIŲ ŽINIAS SUTEIKTUMĖTE GLOBĖJAMS, JEIGU BŪTUMĖTE ATSAKINGAS UŽ JŲ PARENGIMĄ?		dažniai
KATEGORIJA	TEIGINIAI	
Neapibrėžtos psichologijos žinios	Psichologijos, ...; Psichologinių.; Psichologijos; Psichologinės; Psichologines; Psichologines; Psichologines; Psichologinės ; Psichologines ; Psichologinių. ;	19

	psichologinių, ... ; Psichologinių ; Psichologinių, ... ; Pirmiausia psichologinių, ir ... ; psichologinių; psichologijos, ...; psichologinių,... ; Psichologinių ; ... , psichologinių..	
Bazinių vaiko poreikių tenkinimas ir sveikatos priežiūra	Ar sveikas vaikas, kokios sveikatos problemos; ... kokiomis ligomis vaikas sergo ; kaip ... rūpintis jo sveikata. ; vaiko sveikatos problemos, sveikas gyvenimo būdas, ... ; ... sveikatą,... ; Vaiko sveikatos; Jo sveikatą ; Šiek tiek medicininių (apie ligas, mitybą, anatomiją); Mityba, sveikata; apie mitybą...; sveikatos problemas, sveiką gyvenimo būdą ; ... , vaiko priežiūra, higiena.; ... auklėti vaiką, prižiūrėti, ... ; ...apie vaiko priežiūrą, auklėjimą. ; Kaip prižiūrėti vaiką (jei globoja mažus vaikus), higienos, maitinimo ir pan. klausimais apie vaiko priežiūrą ... ; apie vaiko ... priežiūrą; vaikų, ypač mažų priežiūra, maitinimas, ... ; apie pagrindinius vaiko poreikius.	19
Vaiko elgesio ypatumai ir galimos socialinės problemos	... , apie vaikų, patenkančių į mūsų įstaigą, problemas. ; Apie socialines problemas, kurios gali kilti vaikui ... ; ... koku elgesiu vaikas pasižymi, kaip su juo geriau bendrauti. ; Apie paauglių problemas ir kaip jas spręsti. ; papasakočiau kokie vaikai atsiduria mūsų įstaigoje, su kokiomis problemomis susiduria savo šeimoje ir kaip tai veikia jų gyvenimą.; ... apie galimas problemas... ; Apie vaikų problemas, ypač paauglių, ir ko galima tikėtis. ... išskylančias problemas.; su kokiomis problemomis vaikas pats negali susitvarkyti. ; ... , kokiomis priemonėmis spręsti problemas. ; kaip padėti vaikui spręsti problemas. ; ... kaip elgtis įvairiose situacijose, iškilus sunkumams.; Socialines; kokie galimi sunkumai ir pan.; Apie pagalbą smurtą patyrusiems vaikams, apie bendravimo su jais ypatumus.; Apie elgesį įvairiose situacijose ir ...	17
Vaiko asmenybės pažinimas	vaiko gerosios savybės ; Apie vaiko poreikius ir išgyvenimus ; vaiko laisvalaikio organizavimas, pomėgių ir gabumų skatinimas. ; Ką vaikas mėgsta, ... ; Jo siekiai, norai; apie vaiką, jo charakterį, ...; Apie vaiko įpročius ir charakterį, ...; vaiko charakteris, jo poreikiai, siekiai. ; vaiko charakterio ypatumai, temperamentas, įpročiai, kaip... ; Menines, kūrybines, filosofines ; Kaip ugdyti vaiką, ; ...organizuoti jo laisvalaikį.; kaip skatinti vaiko kūrybiškumą, norą mokytis.	13
Neapibrėžtos pedagoginės žinios	Pedagogikos. ; pedagoginės ; Pedagogines; Pedagoginės; Pedagogines (...); pedagoginių, ; pedagoginių, ...; pedagoginių ; Pedagogines ; pedagoginių .	10
Informacija apie biologinius vaiko tėvus ir jų gyvenimo būdą	Iš kokios šeimos vaikas kilęs, kas yra jo tėvai, ...; ... , apie sąlygas, kuriose vaikai augo, jų įpročius. ; Apie vaiko tėvus, jo praeitį ; kaip bendrauti su vaiko tėvais, apie vaiko šeimą, praeitį, ...; Apie pirmąją vaiko šeimą ir jos gyvenimo būdą, ... ; Apie vaiko tėvus, artimuosius.; ... , vaiko įpročius. ; Vaiko tėvai ir kiti artimieji.; apie vaiko tėvus, kaip palaikyti su jais ryšį.	9
Auklėjimo šeimoje būdai	... , auklėjimo ypatumus. ; ... ir auklėjimą. ; auklėjimas,...; apie auklėjimo būdus šeimoje,...; ... apie vaiko auklėjimą ... ; ... auklėjimas. ; ... valdyti vaiko elgesį; Apie auklėjimo būdus. ; apie auklėjimą, ugdymą, pareigų paskirstymą.	9
Konfliktų sprendimo būdai	... kaip spręsti konfliktus, ... ; Konfliktų sprendimo būdai. ; ... , konfliktų sprendimo.; ... kaip spręsti konfliktus.; kaip spręsti konfliktus, ... ; ... , kaip spręsti kilusius konfliktus. ; kaip spręsti problemas, konfliktus.; Konfliktų sprendimas, ...	8
Socialinių įgūdžių ugdymas	vaikui palengvinti prisitaikymą naujoje aplinkoje.; Padėti vaikui išigyti specialybę, moksle. ; Soc.įgūdžių formavimas; padėti vaikui apsispręsti dėl savo ateities, profesijos, pagalba jos siekiant.; socialinių įgūdžių ugdymo; gero pavyzdžio teikimo; geros šeimos modelio parodymas.; ... kaip ugdyti vaiko pasitikėjimą savimi.	8
bendravimo su vaikais įgūdžių ugdymas	santykiai su globotiniu... ; bendravimo, įsijautimo į vaiko problemas, mokyti išklausti vaiką.; ... apie globėjo ir globotinio tarpusavio ryšius, santykius su kitais šeimos nariais.; Išmokyti išklausti vaikus... ; ...bendravimo... ; ... kaip gerinti bendravimą su vaiku.	6
Vaikų raidos ypatumai	(raidos, asmenybės vystymosi ir t.t.); (apie skirtingą amžiaus vyst.). ; Apie vaiko vystymąsi, amžiaus tarpinių ypatumus, ...; ... amžiaus tarpinių ypatumų. ; ... apie vaiko vystymosi ypatumus, paauglystę.	5
Tarpžinybinio bendradarbiavimo	Bendravimo, komunikavimo su įvairiom tarnybom, specialistais. ; bendradarbiavimo su kitais specialistais, tarnybomis būtinumą kur galima kreiptis pagalbos iškilus sunkumams...; ...apie bendradarbiavimo su tarnybomis svarbą.; specialistų pagalba, bendradarbiavimas su įvairiomis tarnybomis, mokykla.	5
Mokymosi sunkumai	mokymasis ; apie vaiko mokymąsi, santykius mokykloje; ... , kaip padėti įveikti vaikui mokymosi sunkumus,... ; ... atsilikimą moksle, ; kaip padėti įveikti vaikui mokymosi sunkumus.	5
Teisinės žinios	Teisinių, ekonominių, socialinių paslaugų.; teisinių žinių, ...; ... , globėjų pareigas ir atsakomybę.	3
Apsisprendimo globoti sąmoningumas	Apie tai ar jie patys tvirtai pasiryžę auginti ir globoti vaiką (ar jie patys tai suvokia).; apie globėjų pasirengimą, kaip jie įsivaizduoja globą savo šeimoje, ko tikisi iš vaiko.	2

Didžioji dalis respondentų mano, kad globėjai mažiausiai kompetentingi psichologijos, vaikų poreikių tenkinimo, vaikų elgesio ypatumų srityse. Respondentai mano, kad globėjams trūksta psichologijos žinių, nors plačiau neapibūdina kokių (kategorija: neapibrėžtos psichologijos žinios) ir žinių apie vaiko poreikius bei sveikatos priežiūrą. Iš 15 suformuotų kategorijų 3 pagal dažnį kategorija apibūdina žinias apie vaikų elgesio ypatumus ir galimas socialines problemas. Respondentų darbo specifika leidžia jiems numatyti, jog tokios žinios globėjams ypač praverstų. Taip pat respondentai suteiktų globėjams žinių apie vaiko asmenybę, nekonkretizuotų pedagoginių žinių, informacijos apie biologinius vaiko tėvus, auklėjimo būdus šeimoje, socialinių įgūdžių ugdymą, konfliktų sprendimo būdus, vaikų raidos ypatumus ir kt. Mažiausiai būtų kalbama apie apsisprendimo globoti sąmoningumą, teises žinias. Apibendrinant galima teigti, jog rekomendacijos, kokių sričių žinių globėjams suteikti, apima įvairaus pobūdžio informaciją, daugiausia psichologinių - socialinių problemų sprendimo, kas globojant be tėvų globos likusius vaikus yra labai svarbu. Šias rekomendacijas galima pritaikyti praktinėje veikoje, organizuojant užsiėmimus potencialiems globėjams.

11 ir 12 klausimai buvo siekiama atskleisti respondentų nuostatas į socialinį darbą su globojančia šeima. 11 klausimas: *ar sutinkate su nuomone, kad globėjų šeima ir toliau turėtų būti stebima specialistų?* Atskleidė respondentų nuostatas į pagalbos globojančiai šeimai būtinumą. Didžioji dalis respondentų pritaria nuostatai, kad globėjų šeima ir toliau turėtų būti stebima specialistų. Atskleistos kategorijos pagal dažnį pateiktos 15 lentelėje.

15 lentelė

11 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį

<i>AR SUTINKATE SU NUOMONE, KAD GLOBĖJŲ ŠEIMA IR TOLIAU TURĖTŲ BŪTI STEBIMA SPECIALISTŲ? PAGRĮSKITE SAVO ATSAKYMĄ.</i>		dažnis
KATEGORIJA	TEIGINIAI	
Kontrolė nereikalinga	Ne nesutinku, kad būtų stebima specialistų globėjų šeima, kam bereikalingas spaudimas. ; kai globėjai bus paruošti, juos sekti nebūtina. ; Manau, kad nereikėtų kištis į šeimos gyvenimą, globėjas turi būti paruoštas globai, kam papildoma kontrolė. ; Jei vaikas gerai jaučiasi šeimoje ir globėjai patenkinti, kam reikalingas spaudimas. ; Nuolat stebėti nereikia. ; nebūtina stebėti. ; ..., bereikalinga kontrolė tik aštrina situaciją, kelia įtampą. ; ...vėliau galima ir nestebėti. ; Pirmiausia gerai paruošti būsimus globėjus, supažindinti juos su galimais sunkumais, bėdomis.	9
Kvalifikuotų specialistų pagalbos kritinėse situacijose būtinumas	..., kad užtikrinti ...pagalbą globėjui ; Globėjų šeima ir toliau turėtų būti stebima specialistų, kad iškilus problemoms galėtų gauti kvalifikuotą pagalbą. ; Jei kartais prireiktų pagalbos ... ; Turėtų būti stebima specialistų.; Šeimai turėtų padėti socialinis pedagogas ar darbuotojas, krizinėse situacijose psichologas, ... ; Globėjų šeimą turėtų nuolat konsultuoti socialiniai darbuotojai, pedagogai, psichologai. ; Šeimai turėtų padėti socialinis darbuotojas, socialinis pedagogas, pakonsultuoti, patarti.; Taip, manau, kad šeimą turėtų prižiūrėti soc. darbuotojas, kuris gerai pažįsta jos narius, globotinį ir kuriuo globėjai galėtų pasitikėti.; Ir giminaičiams ir svetimiems globėjams pradžioje gali prireikti pagalbos, todėl specialistų buvimas šalia tik suteiktų šeimai saugumą.	9
Globėjų pareigų atlikimo kontrolė	Taip, turėtų būti prižiūrima, kaip globėjams sekasi atlikti savo pareigas, ... ; Turėtų būti stebima specialistų. ; Sutinku, nes daugelis šeimų netinkamai elgiasi su globojamu vaiku.; Pradžioje taip, kad įsitikinti, kaip realiai veikia globėjai, kaip atlieka savo pareigas, vykdo išpareigojimus. ; ... arba įsitikinti, kad vaikui parinkta tinkama šeima. ; ..., kad užtikrinti tinkamą vaiko globą ir .... ; Turėtų būti prižiūrima ... kaip išleidžiami vaiko pinigai, ar jis aprūpintas, mylimas, ar gerai jaučiasi.	7
Preventyvus globojančios šeimos	Kad nebūtų vėliau gaila, kad nepastebėjom pavojaus signalų, kad nepritapo globotinis naujoje šeimoje. ; Gali pasitaikyti šeimų, kuriose vaikas sunkiai adaptuotųsi arba	5

stebėjimas	nenorėtų ten pasilikti.; Taip. Kad užbėgti už akių kylančiom problemom ir jas taikiai spręsti.; turėtų būti stebima, kad galima būtų suteikti efektyvia pagalbą kritiniu momentu.; Būtina stebėti globėjų šeimą, kad laiku pastebėtume išylančias problemas.	
Periodinės kontrolės būtinumas	... turėtų būti konkretus laikotarpis ir vizitų dažnumas (neperspėjant iš anksto). ; Reikėtų stebėti bent vienerius metus. ; Manau, kad šeimą reikėtų stebėti bent vienerius metus,... ; Turėtų būti prižiūrima bent metus, ...; reikėtų įsitikinti, bent kartą per pusmetį, ar globėjai tinkamai eina savo pareigas, ...	5
Operatyvi pagalba iškilus konfliktams	Tarp dviejų skirtingų asmenybių, ypač paauglystėje, išskyla daug konfliktinių situacijų.; Taip, ypač senelių, nes daug konfliktų dėl amžiaus skirtumų. ; Turėtų būti pagalba iškilus konfliktams tarp vaikų ir globėjų ar tarp globėjų ir vaikų tėvų.	3
Vaiko savijautos globėjų šeimoje kontrolė	... ar vaikas gerai jaučiasi šeimoje.; ... turėtų būti stebima, kaip vaikas jaučiasi naujoje šeimoje.	2
Teiginiai, nepatekę į kitas kategorijas	Turėtų būti teikiama soc. pagalba jei šeima to nori. ; jei globėjai patys kreipiasi, reikėtų jiems suteikti pagalbą, ...	2

Dvi didžiausios kategorijos: *kontrolė nereikalinga ir kvalifikuotų specialistų pagalba kritinėse situacijose būtinumas* rodo nuostatos dvilypiškumą. Dalis respondentų mano, jog šeimos stebėjimas būtų nereikalingas kišimasis į sistemą ir papildomas spaudimas globėjams, kiti mano, kad šeimas turėtų konsultuoti kvalifikuoti specialistai. Analizuojant šias dvi nuostatas sąsajoje su kitomis kategorijomis, kaip *globėjų pareigų atlikimo kontrolė, preventyvus globojančios šeimos stebėjimas, periodinės kontrolės būtinumas, vaiko savijautos globėjų šeimoje kontrolė, operatyvi pagalba iškilus konfliktams*, galima teigti, jog nemaža dalis Laikinųjų vaikų globos namų darbuotojų linkę naudoti kontrolę globėjų šeimos atžvilgiu. Minėtų kategorijų analizė parodo nepasitikėjimą globėjų šeima, padidintą pasirengimą išvelgti konfliktų ar problemų pavojų.

Dvyliktas klausimas yra sudėtinis. Juo siekiama atskleisti kokios pagalbos formos efektyviausiai padėtų globėjų šeimai ir globotiniui adaptuotis naujoje situacijoje, spręsti problemas. Buvo siekiama atskleisti nuostatas į šias socialinio darbo ir pagalbos šeimai formas: socialinio darbuotojo vizitus globojančios šeimos namuose, individualų konsultavimą, globėjų savipagalbos grupes, psichologinę pagalbą ir pagalbą sprendžiant konfliktus. Kiekvienai formai apibūdinti išskirtų kategorijų grupės (žr. 16 lentelėje) nagrinėtos susiejant tarpusavyje.

16 lentelė

12 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį

<i>KOKIA PAGALBA TURĖTŲ BŪTI TEIKIAMA JAU GLOBOJANČIAI ŠEIMAI: KĄ VERTINTUMĖTE PALANKIAI, O KĄ NEPALANKIAI? PAKOMENTUOKITE SAVO NUOMONĘ.</i>		dažnis
<i>Socialinio darbuotojo lankymasis globojančios šeimos namuose</i>		
Periodinės kontrolės ir sąlygų patikrinimo būtinumas	Turėtų lankytis bent kartą per mėnesį, ... ; Socialinis darbuotojas turėtų lankytis globojančiose šeimose.; Būtina kontrolė. ; Pirmą pusmetį – kas mėnesį. ; Pradžioje manau, kad reik. ; Reikia, pradžioje dažniau, vėliau, jei viskas gerai, 1k.x 3 mėn. ; Į ketvirtį vieną kartą. ; Turėtų lankytis bent kartą per mėnesį.; Manau, kad pirmus metus turėtų lankytis kas mėnesį. ; Mano galva, turėtų apsilankyti keletą kartų, esant būtinybei. ; Turėtų lankytis, bent kartą į pusmetį.	11
Vaiko poreikių tenkinimo ir priežiūros kontrolė	Socialinis darbuotojas turėtų patikrinti gyvenimo sąlygas, ar gerai panaudojama pašalpa.; ...ar palankios jam suteiktos sąlygos.; Domėtis vaiko ir globėjų santykiais. ; Pokalbis su vaiku, su globėjų šeima.; Socialinis darbuotojas turėtų stebėti vaiko vystymąsi globėjų šeimoje, ...; Būtinai turėtų apsilankyti, išsiaiškinti situaciją šeimoje, kaip sekasi vaikui. Socialinis darbuotojas turėtų prižiūrėti šeimą, padėti vaikui.; Prižiūrėti ar sutaromos tinkamos sąlygos.; Padėti vaikui, patikrinti sąlygas namuose, ar užtikrinami vaiko poreikiai.	9

	patikrinti, kaip globėjai atlieka savo pareigas, ar gerai prižiūri vaikus.	
Neargumentuotas pritarimas socialinio darbuotojo vizitams	Vertinu palankiai. ; Vertinu palankiai. ; Socialinio darbuotojo apsilankymai būtini. ; taip, reikėtų. ; Manau, kad turėtų lankytis. ; Vertinu teigiamai. ; Vertinu palankiai.	7
Preventyvaus stebėjimo būtinumas	Taip lengviau bus pastebėti nesusipratimus, augančius konfliktus .... ; Būtinai turėtų apsilankyti, jei vaikas ar globėjai dėl ko nors nerimauja. ; ... prižiūrėti globėjų šeimą ir vaiką.	3
Socialinis ir psichologinis palaikymas	... arba kaip tik padrašinti, pagirti, paskatinti. ; Padėti vaikui prisitaikyti prie esamos tvarkos. ; Turėtų aplankyti vaiką, globėjus, pasiteirauti kaip jiems sekasi.	3
Teiginiai, nepatekę į kitas kategorijas	Prižiūrėti reikia, bet ne per dažnai, spaudimas nereikalingas. ; Retai.	2
Individualios konsultacijos		
Individualios pagalbos teikimas esant globėjų iniciatyvai	Globėjai patys pasirinktų ar tai jiems reikalinga, palanku, patogų. ; Jei pageidauja globėjas. ; Jei jos reikalingos patiems globėjams. ; Jeigu yra reikalas. ; Individualiai, pagal būtinybę. ; jei patys globėjai nori. ; Jei pageidauja patys globėjai, būtina suteikti pagalbą. ; Jei pageidauja šeima, taip. ; Esant būtinybei. ; ...kai globėjai patys nori. ; jei patys nori. ; Jei globėjai pageidauja. ; esant šeimos pageidavimui.	13
Pagalbos sprendžiant problemas poreikis	Padėti, jei iškyla sunkumų. ; Kiekvienas asmuo prirėkus gali prašyti individualios konsultacijos. ; Padėti kas nesiseka. ; padėti spręsti iškilusias problemas. ; Iškilus sunkumams. ; Pasidomėti, kaip sekasi globėjams ir su kokiais sunkumais jie susiduria. ; Iškilus sunkumams padėti rasti tinkamą sprendimą. ; iškilus įvairiems sunkumams... ; kai susiduriama su problemomis ir nėra į ką kreiptis. ; Padėti spręsti problemas, priimti svarbius sprendimus.	10
Informavimo poreikis	Tuo pačiu galėtų atsakyti į iškilusias klausimus ir suteikti naudingos informacijos. ; ..., padėti, patarti kaip elgtis įvairiose situacijose. ; Reikėtų padėti, pakonsultuoti, ... ; Turėtų būti darbuotojas į kurį globėjai gali kreiptis esant reikalui individualiai konsultuotis. ; ..., būtina padėti, patarti. ; Palaikyti šeimą, padėti. ; ..., suteikti informaciją.	7
Neargumentuotas pritarimas individualios pagalbos poreikiui	Palankiai. ; Būtinai. ; Pritariu... ; Reikalingos ir individualios konsultacijos.	4
Globėjų savitarpio paramos grupės		
Pasidalinimo patirtimi poreikis	Tokiose grupėse pasidalintų patirtimi, problemomis. ; Patirties pasidalijimui yra būtinos. ; Pasitarti su tėvais, auginančiais savo vaikus. ; Kad bendrautų globėjų tarpusavio grupės. ; Pasidalintų patirtimi. ; Galimybė pasidalinti patirtimi, išspręsti iškilusias problemas, gauti informacijos, kur kreiptis pagalbos. ; Labai reikalingos, kad globėjai galėtų pasidalinti savo patirtimi ir išklausti kitų. ; Tokios grupės labai svarbios globėjams, pasidalinant patirtimi su kitais. ; Pamatytų, kaip gyvena kitos šeimos, kaip sprendžia savo problemas. ; Padėtų atrasti daugiau problemų sprendimų būdų.	10
Neargumentuotas pritarimas savipagalbos grupių poreikiui	Palankiai. ; Būtinai. ; Vertinu palankiai. ; vertinu palankiai. ; Tokios grupės reikalingos. ; Manau, kad būtinos. ; Manau, kad reikalingos. ; Vertinu palankiai.	8
Grupių organizavimas esant globėjų iniciatyvai	Jei globėjai nori, turėtų būti organizuojamos tokios grupės. ; Jei jie patys to nori. ; Jei patys nori. ; Jei globėjai pageidauja, galima organizuoti tokias grupes. ; Jei globėjai pageidauja ir norės lankyti grupes. ; Jeigu yra specialistas ir globėjai išreiškia norą. ; Bet ne priverstinai. ;	7
Psichologinio palaikymo poreikis	Įgautų stiprybės, kai ko išmoktų. ; Manau, reikalingos, ypač pradėjus globoti vaiką (vaikus). ; Reikalinga, būti išklaustyti ir išklausti kitų. ; Manau, kad padėtų rasti bendraminčių. ; Globėjų tarpusavio patirtis ir bendravimas padėtų jaustis tvirčiau.	5
Teiginiai, nepatekę į kitas kategorijas	Priklausomai nuo tarpusavio bendravimo reikalinga ar ne sav.paramos grupė. ; nežinau, pagal poreikius.	2
Psichologinė pagalba		
Neargumentuotas pritarimas psichologinės pagalbos poreikiui	Teikiama tiek vaikui, tiek šeimos nariams. ; Būtina. ; Būtina. ; Nuolat. ; reikalinga. ; Būtina. ; Pradžioje manau, taip, vėliau pagal būtinybę. ; Pradžioje būtina. ; vertinu palankiai. ; Esant reikalui. ; Ypatingais atvejais, ypač vaikui. ; Esant būtinybei. ; Tai, esant reikalui, manau, kad būtina.	13
Pagalbos esant psichologiškai nepalankiai situacijai poreikis	Jei globėjas ar vaikas turi problemų. ; Į krizę patekusiems globėjams ir globotiniui. ; Jei iškyla problemos, kurių patys negali išspręsti. ; Jei iškyla bendravimo sunkumų... ; kai iškyla problemos mokykloje ar šeimoje. ; jei vaikas užsidaręs, nelinkęs bendrauti. ; Palaikyti globėjus, ... ; Jei patys negali išspręsti iškilusių problemų. ; ...ir vėliau iškilus bendravimo sunkumams. ;	10

	Būtina, kai vaikui reikia pasakyti tiesą apie jo biologinius tėvus.	
Psichologinės pagalbos teikimas globėjų šeimos iniciatyva	Tai priklauso nuo pačių asmenų.; Nedaryti vaikui ir globėjams spaudimo. ; Jei patys nori. ; Jei globėjai pageidauja. ; Jei globėjai mato, kad reikia. ; Manau, jei šeima mato, kad reikia, turi teisę kreiptis.	6
Psichologinės pagalbos adaptuojantis naujoje aplinkoje poreikis	...padėti vaikui adaptuotis prie naujų tėvų. ; ...ar vaikui sunku priprasti naujoje aplinkoje. ; Prisitaikant prie naujos šeimos vaikui būtina. ; Reikalinga adaptuojantis vaikui naujoje aplinkoje ir globėjams... ; Pokalbiai su vaiku	5
Teiginiai, nepatekę į kitas kategorijas	Ypač verta išmanyti vaiko amžiaus tarpsnių psichologiją, gresiančias krizes. ; Tai jau blogai, kai patys nesusitvarko.	2
Pagalba iškilus konfliktams		
Neargumentuotas pritarimas pagalbos iškilus konfliktams būtinumui	Būtina. ; Pagalba iškilus konfliktams reikalinga.; Būtina.; Būtina. ; Būtinai, nes jų pastoviai atsiras. ; Būtina. ; Taip, pagal reikalą.; vertinu palankiai. ; Būtina. ; pagalba tokiose situacijose būtina. ; Manau, kad reikalinga. ; Būtina. ; Būtina. ; Konfliktų būna nuolat, todėl tokia pagalba reikalinga.	14
Specialistų tarpininkavimo poreikis	Globėjai turi jausti pagalbą iš specialistų bet kuriuo metu. Tai skatins ieškoti sprendimų. ; Ypač psichologo. ; Socialinio darbuotojo, psichologo konsultacijos ir patarimai, galimybė keisti elgesį, auklėjimo metodus atsižvelgiant į vaiko vystymosi raidą, psichikos ir charakterio pakitimus.; Socialinis darbuotojas galėtų padėti spręsti konfliktus tarp globotinio ir globėjų ar kt.; Specialistai turėtų patarti esant konfliktui su globotiniu, mokykloje ir pan. ; ..., padėti spręsti konfliktus. ; Socialinis darbuotojas turėtų tarpininkauti socialinis darbuotojas ar pedagogas, psichologas galėtų padėti spręsti problemas. ; Atsargiai išsiaiškinti konflikto problemą, sutaukyti vaiką su globėju. Spręsti gerumu.	9
Pagalbos iškilus konfliktams teikimas esant globėjų ar globotinio iniciatyvai	Taip pat, jei globėjai pageidauja. ; Prieš konfliktines situacijas turėtų patys numatyti ir kreiptis. ; Jei globėjai patys nesusitvarko ir kreipiasi pagalbos.; Jei pageidauja globėjai, kai patys negali išspręsti konfliktų. ; Jei kreipiasi patys. ; jei kreipiasi šeima ar pats globotinis.	6
Pagalbos konfliktuojant su biologiniais tėvais poreikis	Jei reikia, ypač su vaiko tėvais. ; Reikia padėti, ypač jei kyla konfliktai su tikraisiais tėvais.; Esant konfliktams mokykloje ar su biologiniais tėvais.	3
Kita		
	Įvairių institucijų (mokyklos, vaikų teisių, psichologų, vaikų globos namų darbuotojų) bendradarbiavimas. Pateikti duomenis, žinias institucijoms apie vaikų gyvenimą globojamoje šeimoje. ypač, jei šeima-užsieniečiai. Mylėk vaiką ir pasieksi gerų rezultatų. galėtų būti rengiami seminarai globėjams, nuolat. galbūt daugiau seminarų, kursų globėjams	

Respondentai išreiškė gana prieštaringas nuostatas į pagalbos globėjų šeimai teikimą. Apklausti specialistai neargumentuotai palankiai vertina visas išvardintas pagalbos formas. Taip pat išreiškė nuomonę, kad pagalba turėtų būti teikiama tik esant globėjų, jų šeimos narių ar globotinių iniciatyvai. Nuostata teikti pagalbą tik esant kliento pageidavimui rodo liberalų požiūrį ir palieka globėjams galimybę rinktis.

Nepaisant to, analizuojant nuostatas į socialinio darbuotojo vizitaciją globėjo namuose, pastebimas polinkis į diktatą ir kontrolę, nes didžiosios dalies respondentų atsakymai gana kategoriški, kaip pvz. *periodinės kontrolės ir sąlygų patikrinimo būtinybė, vaiko poreikių tenkinimo ir priežiūros kontrolė, preventyvaus stebėjimo poreikis*. Galime daryti išvadą, jog respondentai socialiniam darbuotojui, dirbančiam su globėjų šeima, priskiria kontrolieriaus funkcija ir tik nedidelė dalis mano, kad apsilankymai namuose turi turėti socialinio pastiprinimo pagrindą (kategorija: *socialinio ir psichologinio palaikymo poreikis*).

Apibūdinant individualų konsultavimą, išreiškiamos liberalesnės nuostatos globėjų šeimos atžvilgiu. Išskiriamos tokios kategorijos kaip *individualios pagalbos teikimas esant*

globėjų iniciatyvai, pagalbos sprendžiant problemas poreikis, informavimo poreikis, neargumentuotas pritarimas individualios pagalbos būtinumui. Specialistų manymu, individuali pagalba turėtų būti teikiama globėjams pageidaujant, taip pat sprendžiant iškilusias problemas, siekiant suteikti informaciją.

Analizuojant profesionalų, dirbančių laikinuose vaikų globos namuose, nuostatas į savipagalbos grupes kaip pagalbos globėjų šeimai formą, daugiausia respondentų pritaria, jog tokios grupės tenkina pasidalijimo patirtimi ir psichologinio palaikymo poreikį (kategorijos: *pasidalinimo patirtimi poreikis, psichologinio palaikymo poreikis*). Savipagalbos grupės respondentų vertinamos palankiai, tačiau jos turėtų būti organizuojamos *tik globėjų pageidavimu (kategorijos: neargumentuotas palankus savipagalbos grupių vertinimas, grupių organizavimas globėjų pageidavimu)*. Visiškai neminima socialinio darbuotojo iniciatyva suburti grupes, kad globėjai galėtų dalintis informacija.

Didžioji dalis respondentų neargumentuotai pritaria psichologinės pagalbos poreikiui ir net įvardija ją kaip būtiną. Psichologinė pagalba reikalinga esant psichologiškai nepalankioms situacijoms (bendravimo problemos, pokalbis apie vaiko tėvus ir pan.) bei vaikui adaptuojantis naujoje aplinkoje.

Taip pat respondentai neargumentuotai pritaria, jog pagalba iškilus konfliktams yra būtina. Iškeliamas specialistų tarpininkavimo esant konfliktinei situacijai poreikis bei pagalbos konfliktuojant su vaiko biologiniais tėvais poreikis.

Į atvirą klausimą “kita” atsakė maža dalis respondentų, todėl jų atsakymų interpretuoti nepavyko. Buvo išreikšta minčių apie bendradarbiavimo su įvairiomis institucijomis būtinumą bei globėjų kvalifikacijos kėlimą.

Atsakymai į 13 klausimą apibūdina kriterijus, kuriais vadovaujantis turėtų būti tikrinama globos kokybė. Respondentų atsakymai į šį klausimą pasiskirstė į 10 kategorijų, kurios atskleidžia apklaustų specialistų nuostatas į globos kokybės vertinimą. Atskleistos kategorijos pateikiamos 17 lentelėje.

17 lentelė

13 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį

Į KĄ, JŪSŲ NUOMONE, TURĖTŲ BŪTI ATSIŽVELGIAMA, VERTINANT AR GLOBĖJAI GERAI ATLIEKA SAVO PAREIGAS? PAGAL KĄ JŪS SPĖSTUMĖTE, KAD ŠEIMA GERAI GLOBOJA VAIKĄ?		dažniai
KATEGORIJA	TEIGINIAI	
Vaiko pozicija globėjo šeimos atžvilgiu	Ar vaikas patenkintas santykiais su globėjais ir gyvenimu toje šeimoje. ; Paties vaiko savijauta, ... ; Vaiko pasakojimų. ; Pažiūrėti į vaiko akis. Pasidomėti pačio vaiko. ; Pokalbis su vaiku. ; Kaip vaikas jaučiasi – pabendrauti su juo – ir viskas aišku. ; Vaiko nuomonė. ; Vaikas patenkintas globa šeimoje. ; Vaikas jaučiasi saugus. ; Vaiko išsakyta pozicija kaip jam gera toje šeimoje. ; Jei vaikas gerai jaučiasi tuose namuose ir nori ten pasilikti. ; Pagal vaiko atsiliėpimus ... ; Pagal vaiko ... savijautą nuomonę. ; Pagal tai, kaip vaikas jaučiasi toje šeimoje, ar jis patenkintas santykiais su globėjais, ... ; Pagal tai, kaip vaikas jaučiasi, ... pagal jo nuotaiką. ; Paklausti vaiko nuomonės, kaip jis jaučiasi, kokie santykiai su globėjais ir jų šeimos nariais, ... ; ... vaiko savijautą, ... ; ... kaip sutaria su globėjais. ; ... kaip vaikas jaučiasi, ... ; Vaiko nuomonė. ; Kaip vaikas jaučiasi, kokios jo nuotaikos, ar jis patenkintas gyvenimu globėjų šeimoje. ; ... jis nenori grįžti į globos namus ar biologinę	22

	šeimą.	
Fiziologinių ir emocinių vaiko poreikių tenkinimas	Ar vaikas prižiūrėtas, ... , sveikas. ; ... jo išvaizda, emocinė būseną. ; Pagrindinių vaiko poreikių tenkinimas. ; Į glojamo vaiko psichikos stovį, nuotaiką. ; Pagal vaiko sveikatą, ... ; ... kaip tenkinami jo poreikiai. ; pagal jo(<i>vaiko</i>) išvaizdą ... ; ... , kaip jis prižiūrėtas, kokia jo sveikata. ; Vaiko savijauta ir sveikata. ; ... kaip tenkinami jo būtiniausi poreikiai, ... ; ... kaip tenkinami jo poreikiai, ... ; ... kaip prižiūrėtas ...	12
Tinkamų gyvenimo sąlygų sudarymas ir tikslingas lėšų panaudojimas	Ar vaikas ... aprūpintas ... ; Vaiką aprūpinti materialiai ir finansiškai. ; Vaikas aprūpintas būtiniausiai reikmenimis. ; Jei vaiko pinigus išleidžia vaiko poreikiams tenkinti. ; Pagal tai, ar gerai užtikrinami vaiko poreikiai, ar jis viskuo aprūpintas, ... ; Pagal lėšų efektyvų panaudojimą (ar tikslingai išleidžiama globos pašalpa). ; Tikrinti kaip panaudojami vaiko pinigai, ar jam užtikrinamos sąlygos mokytis, gyventi, ilsėtis, ... ; gyvenimo sąlygas, ... ; kaip panaudojami vaiko pinigai, ar globėjai neturi savanaudiškų tikslų, ... ; ... , kaip aprūpintas. ; Kaip panaudojama globos pašalpa.	11
Vaiko ir globėjų tarpusavio santykiai, prierašumas	Meilė ir pagarba vaikui. ; Tarpusavio santykius tarp tėvų ir vaiko. ; ... ar suteikiamas pakankamas dėmesys, meilė, rūpestis. ; ... ir santykių su globėju. ; Pagal globėjų ir vaiko tarpusavio santykius. ; Ar vaikui leidžiama išreikšti savo nuomonę, ar į ją atsižvelgiama, ... ; Kokie santykiai su globėjais, ar dažnai kyla konfliktai, nesutarimai, dėl ko jie kyla. ; priežiūra, meilė, rūpestis. ; Santykių artumas. ; ... , santykiai su globėjais. ; ar globėjas pakankamai savo laiko skiria vaikui.	11
Mokymosi motyvacija, vaiko santykiai su mokykla	Ar pakankamai dėmesio skiriama vaiko ugdymui, lavinimui. ; Domėtis kaip pasikeitė vaikas mokymo įstaigoje. ; Pažangumas. ; Išsiauklėjimą, sugebėjimą prisitaikyti prie visuomenės. ; Išsilavinimą, sugebėjimą gyventi savarankiškai ir integruotis socialinėje aplinkoje. ; Gerai jaučiasi mokykloje, linksmas, turi mokymosi motyvaciją. ; Jei vaikas lanko mokyklą, stengiasi mokytis, yra ugdomas ir t.t. ; Vaiko mokymosi pasiekimai ir mokymosi motyvacija. ; ... pagalba įvairiose situacijose.	9
Bendruomenės narių atsiliepimai	Aplinkinių (kaimynų, artimųjų) nuomonė. ; Mokyklos atstovų vertinimas. ; Netyčia pasidomėti nuomonės kaimynų, vaiko draugų. ; Mokytojų, auklėtojų nuomonė. ; ... paklausti kaimynų atsiliepimų, kaip globėjams sekasi globoti. ; ... , čia galima paklausti ir mokyklos atstovų, ar jie domisi vaiko pasiekimais, kaip jį prižiūri. ; ... aplinkinių nuomonę. ; Aplinkinių, kaimynų atsiliepimai apie globėjų šeimą ir globotinį.	8
Globėjo pozicija globotinio atžvilgiu	Išklausti globėjus. ; Pagal globėjo nuomonę. ; reikėtų išklausti ne tik vaiko nuomonę, bet ir globėjus, šeimos narius, ... ; Paklausti globėjų nuomonės apie vaiką. ; ... kokios problemos iškyla ir kaip jas sprendžia.	5
Teiginiai, nepatekę į kitas kategorijas	Aplankyti šeimą su soc.darbuotoju. ; Kaip bendradarbiauja su įvairiomis įstaigomis, soc. darbuotojais, mokykla. ; ... kaip globėjai bendrauja su mokykla... ; Ar palaiko ryšius su tėvais.	4
Vaiko laisvalaikio organizavimas	Sugebėjimo organizuoti vaiko saviraiškos procesą. ; Užimtumas po pamokų. ; ... pagal vaiko laisvalaikio leidimo formas, užimtumą, skiriamą dėmesį vaikui ir jo problemoms. ; kaip vaikas užimtas,...	4
Režimas ir kontrolė	kaip organizuojama vaiko diena, režimas, ... ; ar jis mokomas atlikti savo pareigas ; Kontrolė, mokyklos lankymas, ... ; Priežiūra, kontrolė.	4

Svarbiausiu globos kokybės vertinimo kriterijumi respondentai išskiria teiginių kategoriją: *vaiko pozicija globėjo šeimos atžvilgiu*. Tai gana subjektyvus kriterijus, sudarantis galimybę vaikui manipuliuoti globėjo ir jo šeimos padėtimi. Kitos kategorijos atskleidžia kur kas objektyvesnius ir konkretesnius globos kokybės vertinimo kriterijus: *fiziologinių ir emocinių vaiko poreikių tenkinimas, vaiko ir globėjo tarpusavio santykiai, prierašumas, tinkamų gyvenimo sąlygų sudarymas ir tikslingas lėšų panaudojimas, mokymosi motyvacija ir vaiko santykiai mokykloje, bendruomenės narių atsiliepimai apie globą*. Taip pat manoma, kad reikėtų atsižvelgti į *globėjų poziciją globotinio atžvilgiu, režimą ir kontrolę, vaiko laisvalaikio organizavimą*. Vertinant globos kokybę, pastebima respondentų nuostatų orientacija į išorinius resursus: bazinių vaiko poreikių tenkinimą, fizinės aplinkos kūrimą ir socialinės aplinkos (bendruomenės) pritarimą, kontrolę. Kategorija vaiko ir globėjų tarpusavio santykiai yra ketvirta pagal svarbą, tačiau vienintelė išreiškianti šiltos emocinės atmosferos ir tarpusavio santykių svarbą globos kokybei.

14 klausima siekta išsiaiškinti nuostatas į pagalbą globojamam vaikui būtinumą. Respondentų atsakymai sugrupuoti į 8 kategorijas, atskleidžiančias apklaustųjų poziciją pagalbos vaikui apgyvendinimo globėjų šeimoje adaptaciniu periodu ypatumus (18 lentelė).

18 lentelė

14 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį

<i>KAIP JŪS MANOTE, AR TURĖTŲ BŪTI TEIKIAMA PAGALBA ŠEIMOJE GLOBOJAMAM VAIKUI (PADEDANT JAM PRISITAIKYTI PRIE NAUJOS APLINKOS, ŽMONIŲ)? KOKIA JI TURĖTŲ BŪTI? PAGRĮSKITE SAVO NUOMONĘ.</i>		dažniai
KATEGORIJA	TEIGINIAI	
Pagalba tuo atveju, kai iniciatyvą rodo šeima ar vaikas	Jei nori, arba globėjai mato ir to pageidauja.; Jei vaikas to norėtų.; Pagal būtinybę, jei matome, kad vaikui reikia. ; Jei globėjai mato, kad to reikia, tuomet galima padėti. ; Jei vaikas nori ir kreipiasi pagalbos, reikėtų padėti, jei ne vadinasi viskas gerai.; Per prievartą svetimų spec.lindimas į šeimą nereikalingas. ; Šeima – uždara sistema, ir kai ji pati nori, galima padėti. ; Per prievartą pagalba nebus efektyvi.; Nemanau, kad vaikui reikia pagalbos iš šalies, naujoje šeimoje jam turėtų padėti globėjas.; Pagalba reikalinga tuo atveju, jei vaikas turi elgesio, bendravimo mokymosi problemų, kitu atveju nederėtų kištis į šeimą.; Globėjai turi būti pasiruošę patys suteikti vaikui pagalbą, jei reikia gali konsultuotis.; Jei mažiau, nereikia.; Pagalba - jei jos reikia ir konkrečiu atveju.	13
Specialistų konsultacijos	Pradžioje vaikui galėtų būti teikiamas psichologinis palaikymas, parama, pasidalinimas džiaugsmu ir rūpesčiais.; ...teikti socialinę ir psichologinę pagalbą vaikui, konsultavimą. ; Gali dirbti individualiai psichologas. ; Visų pirma – psichologinė.; Būtina psichologo pagalba (išsami pagalba), nes vaikas patenka į visai kitokią aplinką, situaciją. ; Turėtų būti teikiama psichologo, soc.darbuotojo pagalba...; Jei reikia, galėtų padėti psichologas, konsultuoti,..; Retkarčiais galėtų padėti soc. darbuotojas, ...; Galėtų konsultuoti psichologas, ...; ...taip pat soc. darbuotojo ar pedagogo konsultacijos. ; ...kad vaikui padėtų socialinis darbuotojas,... ; Psichologo, soc.pedagogo pagalba, manau, visiems globėjams praverstų.	12
Trumpalaikė pagalba adaptaciniu periodu	Pirmus metus turėtų būti teikiama pagalba vaikui, ...; ...toliau nebūtina. ; Manau, kad pirmus mėnesius gal ir reikėtų, vėliau pagal būtinybę. ; Pradžioje reikėtų, ...; ...kol jis adaptuojasi naujoje šeimoje. ; Kol vaikas pilnai perims šeimos gyvenimo būdą ir taisykles, ; ...kol vaikas pripras prie naujos tvarkos, naujų žmonių.; ...padedant prisitaikyti, aiškinant, nukreipiant tinkama linkme. ; ...kol vaikas pripras prie naujos šeimos, jos gyvenimo būdo. ; Kol vaikas pripras prie naujos aplinkos, ... ; Pagalba vaikui turi būti teikiama tol, kol pilnai susigyvena globotinis ir globėjas.	11
Individualus darbas su vaiku	Pokalbiai, vaiko stebėjimas, anketavimas. ; ...pasikalbėti su vaiku, kaip jam sekasi, kokios problemos. ; ...kad vaikas jaustųsi saugus ir žinotų, kur gali kreiptis pagalbos.; Taip pat aiškinantis vaiko problemas, mėginant suprasti abi puses. ; Pagalba vaikui turėtų būti teikiama ne globėjo namuose ir tik individualiai vaikui, kad jis galėtų atsiverti ir išsipasakoti savo problemas, dalyvaujant globėjui apie konfliktines situacijas vaikas gali ir nekalbėti. Tuomet atsiranda ir elgesio problemos ir konfliktai santykiuose su globėju. ; Turėtų būti prižiūrima ar vaikas gerai jaučiasi, kaip jis yra auklėjamas, ar sutaria su globėju vaikais (jei jų yra).	6
Pažįstamos aplinkos kūrimas adaptacijos periodu	Iš pradžių turi vaiką dažnai lankyti jam iš anksčiau pažįstami, artimi žmonės (soc.darbuotojai, draugai ir t.t.) ; Nors kelias valandas į dieną vaiką aplankyti soc.darbuotojas, kol vaikas pripras prie naujos aplinkos. ; ...jį turėtų lankyti soc. darbuotojas. ; Vaiką turėtų lankyti jam pažįstami žmonės, kad jis galėtų išsikalbėti, pasiguosti.; Vaikas turėtų turėti daiktų iš savo aplinkos, kad jam būtų lengviau priprasti naujoje aplinkoje. ; Taip pat gali padėti auklėtojas, kuris labiausiai pažįsta vaikus.	6
Laipsniška adaptacija	Prieš tai leisti vaikui praleisti naujoje šeimoje tik savaitgalius, šventes. ; Paruošti vaiką iš anksto, supažindinti, leisti bendrauti, pagyventi savaitgaliais, stebėti.; vaikas prie globėjų šeimos turi būti pratinamas pamažu, etapais, pirma pagyventi savaitgaliais, atostogų metu, tada ir priežiūros nebereikės jam nuolat apsigyvenus globėjų šeimoje.	3
Vaikų savipagalbos grupės	Galėtų būti ir vaikų, kurie globojami svetimų žmonių, savipagalbos grupė. ; Manau, kad turėtų būti tokių vaikų paramos grupės kartu su psichologu, ...	2
Teiginiai, nepatekę į kitas kategorijas	Turi būti teikiama pagalba vaikui. ; Būtina. ; Taip. ; Jei globoja svetimi asmenys – taip. ; Būtina stebėti jų tarpusavio santykius. ; Jį paskatinti už tam tikrą atliktą darbą.	-

Didžioji dalis respondentų mano, kad pagalba šeimoje globojamam vaikui reikalinga tik tuo atveju, jei globėjų šeima arba globojamas vaikas rodo iniciatyvą priimti pagalbą. Respondentai pritaria nuostatai, kad vaiką globėjų šeimoje turėtų konsultuoti įvairūs specialistai

(priklausomai nuo situacijos): socialinis darbuotojas/pedagogas, psichologas ir pan. Tačiau ne visą laiką, o tik adaptaciniu periodu. Padedant priprasti vaikui prie naujos aplinkos, su juo turėtų būti dirbamas individualus socialinis darbas (kategorija: individualus darbas su vaiku), sukuriama pažįstama aplinka, vaiką galėtų lankyti pažįstami žmonės (kategorija: pažįstamos aplinkos kūrimas adaptaciniu periodu.). Respondentai mano, jog vaiko adaptacija globėjo šeimoje turėtų vykti laipsniškai, prieš nuolatinį apgyvendinimą praleidžiant globėjo šeimoje tik savaitgalius, šventes ir pan. Yra respondentų, pateikiančių nuomonę apie tai, jog tokiems vaikams turėtų būti vedamos savipagalbos grupės. Apibendrinant galima teigti, jog respondentai pritaria trumpalaikės pagalbos vaikui būtinumui adaptuojantis naujoje šeimoje, ši pagalba turėtų būti:

- ❖ teikiama tik šeimos ar vaiko pageidavimu;
- ❖ teikiama tik adaptaciniu periodu;
- ❖ vykdoma laipsniškai, padedant vaikui priprast prie naujos aplinkos;
- ❖ įvairių specialistų konsultacijos;
- ❖ individualios konsultacijos vaikui;
- ❖ pažįstamos aplinkos globėjo namuose kūrimas;
- ❖ globojamų vaikų savipagalbos grupės.

IŠVADOS

Tyrimu buvo siekiama atskleisti, kokie siektino socialinio darbo su globėjų šeima modelio struktūriniai komponentai vykdomi realiame socialiniame darbe, identifikuojant profesionalų, dirbančių Laikinuose vaikų globos namuose, nuostatas.

- Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad magistro darbo pradžioje kelta hipotezė, jog ne visi siektino socialinio darbo su globėjų šeima modelio komponentai įgyvendinami realiame socialiniame darbe, pasitvirtino.
- Tyrimo duomenys rodo, jog respondentai savo įstaigos darbą apibrėžia kaip orientuotą į “greitosios pagalbos” teikimą vaikui, saugios fizinės aplinkos kūrimą ir bazinių vaiko poreikių tenkinimą. Kaip pagrindiniai sunkumai, trikdantys specialistų darbą, įvardijama specifinė vaikų grupė, su kuria jiems tenka dirbti ir silpna materialinė bazė. Mažai akcentuojamas darbas su biologine šeima, motyvuojant tėvų nenoru bendradarbiauti, mažais žmogiškaisiais resursais bei bendruomenės paramos trūkumu.
- Nors laikinosios globos srityje teikiamas prioritetas globėjų šeimai, respondentų manymu, jis tenkintinas tik kraštutiniu atveju, jei vaikui biologinėje šeimoje gyventi nėra galimybių.
- Specialistai išreiškė gana prieštaringas nuostatas Laikinių vaikų globos namų funkcijų plėtros atžvilgiu. Pateikiamas ir neargumentuotas pritarimas, kad globos namai taptų kompleksinės pagalbos tarnyba, ir gana pasyvi reakcija, šias funkcijas perkeliant tretiesiems asmenims, t.y. kitoms tarnyboms, pvz. Vaikų teisių apsaugos tarnybai, kuri ir dabar vykdo šį darbą. Nemaža dalis respondentų išreiškė nuomonę, jog galėtų būti plečiama Laikinių vaikų globos namų veikla, su sąlygomis, jei būtų stiprinama materialinė bazė, didinamas etatų skaičius ir suteikiama galimybė darbuotojams kelti kvalifikaciją.
- Remiantis tyrimo duomenimis galima daryti išvadą, jog šiuo metu Laikinieji vaikų globos namai neatlieka kompleksinės socialinės pagalbos tarnybos funkcijų ir labai maža dalis siektino socialinio darbo su globėjų šeima modelio struktūrinių komponentų vykdomi šios įstaigos veikloje. Pagalba globėjams apsiriboja konsultavimu ir nukreipimu į kitas įstaigas. Siektino socialinio darbo su globėjų šeima modelio struktūrinės dalis realiai įgyvendina kitos tarnybos.
- Respondentai išreiškė gana kategoriškas nuostatas į kai kuriuos siektino socialinio darbo su globėjų šeima modelio struktūrinius komponentus. Potencialiems globėjams specialistai kelia aukštus reikalavimus ir didelius lūkesčius atrankos ir pasirengimo globai srityse. Išreiškiama ryški nuostatų orientacija į globėjų darbo kontrolę, jaučiamas nepasitikėjimas globojančia šeima.

REKOMENDACIJA

Remiantis R.Šerytės ir A.Tautkutės atliktų tyrimų rezultatais bei išvadomis, manome :

- Kad reikalingas sistemingas socialinis darbas su socialinės rizikos šeimomis;
- Kad reikalinga tikslingos globėjų atrankos ir jų rengimo globai sistema ;
- Laikinieji vaikų globos namai Lietuvoje turėtų teikti kompleksinę pagalbą, apimančią tris veiklos kryptis: socialinio darbo su socialinės rizikos šeimoms, socialinio darbo su vaiku ir socialinio darbo su globėjų šeimomis.

Laikinieji vaikų globos namai neturėtų apsiriboti vien stacionarių paslaugų teikimu vaikui. Lietuvoje vaikų globos sistemoje stacionarių globos namų, teikiančių paslaugas, susijusias su apgyvendinimu ir bazinių poreikių tenkinimu, yra sąlyginai daug, tačiau menkai išplėtotą tarnybų, teikiančių socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms, nuo tėvų atskirtiems vaikams ir globėjų šeimoms, infrastruktūra.

Siektino modelio su socialinės rizikos šeima ir su globėjų šeima veiklos strategija realiai įgyvendina Kauno vaikų gerovės centras “Pastogė”. Rekomenduojame Lietuvoje veikiančių Laikinių vaikų globos namų sistemą reorganizuoti pagal mūsų pateiktą siektino modelio schemą.

Vaikų gerovės centro programos projekto teorinis – hipotetinis modelis kaip alternatyva Laikiniams vaikų globos namams

Projekto tikslas. Teikti kompleksinę pagalbą nuo tėvų atskirtam vaikui, socialinės rizikos šeimai ir globėjų šeimai.

Siekdamas įgyvendinti tikslą, centras turėtų atlikti šiuos uždavinius:

1. Dirbti socialinį darbą su socialinės rizikos šeima.
2. Dirbti prevencinį socialinį darbą su socialinės rizikos šeimomis.
3. Organizuoti globėjų atranką.
4. Konsultuoti globojančias bei besiruošiančias globoti šeimas (asmenis).
5. Organizuoti laikinąją vaikų globą vaikų skyriuje ir globėjų šeimoje.

Vaikų gerovės centro struktūra pagal rekomenduojamas veiklos kryptis:

Socialinės pagalbos šeimai tarnyba turėtų atlikti šias funkcijas:

- Rinkti informaciją ir atlikti pirminį šeimos įvertinimą.
- Organizuoti ir vesti vaiko laikinosios globos plano sudarymą ir jo peržiūrėjimus.
- Dirbti socialinį darbą su tėvais.
- Dirbti socialinį darbą su vaikais.
- Dirbti prevencinį darbą su šeima, į kurią gražintas vaikas.

Globojančių šeimų tarnyba turėtų atlikti šias funkcijas:

- Parinkti ir apmokyti asmenis, pageidaujančius globoti vaikus.
- Teikti globėjams individualias konsultacijas; organizuoti mokymus.
- Organizuoti globėjams savitarpio pagalbos grupes.

Vaikų skyrius turėtų atlikti šias funkcijas:

- Suteikti vaikui, netekusiame tėvų globos laikiną pastogę.
- Kartu su kitomis institucijomis atstovauti vaikui, ginti jo teise ir teisėtus interesus.
- Užtikrinti, kad laikinai apgyvendinti vaikai lankytų mokyklą, ugdytųsi po pamokų ir turėtų laisvalaikį.
- Užtikrinti socialinę, pedagoginę ir psichologinę pagalbą.

Centro, teikiančio kompleksinę socialinę pagalbą laikinai nuo tėvų atskirtam vaikui, biologinei šeimai ir globėjų šeimai, struktūrą turėtų sudaryti minėtos tarnybos, dirbančios ne atskirai, o komandoje.

Pagalbos šeimai tarnybos specialistai turėtų teikti kompleksinę pagalbą socialinės rizikos šeimai, siekiant įgalinti tėvus, tam, kad vaikas galėtų grįžti ir gyventi su biologiniais tėvais. Pagrindinės kryptys, kuriomis turėtų dirbti pagalbos šeimai tarnybos specialistai:

1. Šeimos problemų rato vertinimas, laikinosios globos plano sudarymas ir peržiūrėjimas;

Pagalbos šeimai tarnybos specialistai turėtų rinkti informaciją apie šeimą ir jos socialinį kontekstą, šeimos narių individualius bei bendrus poreikius, turimus ir numatomus išteklius. Informacija turėtų būti renkama bendradarbiaujant su kitomis tarnybomis galinčiomis įtakoti esamą ar būsimą šeimos padėtį. Atliekant šeimos situacijos analizę reikėtų įvertinti kiekvieno šeimos nario situaciją skyrium, tam, kad būtų galima įvardyti priežastis, sąlygojančias šeimos kaip sistemos funkcionavimo sunkumus.

Šeimos problemų rato vertinimas ir pagalbos šeimai būdų numatymas yra nuolatos kintantis procesas, nes, teikiant kompleksinę pagalbą socialinės rizikos šeimai, reikia aktyviai domėtis išoriniais veiksniais, įtakojančiais šeimos gyvenimą bei pačioje šeimoje vykstančiais kitimais. Visos numatomos poveikio formos turėtų būti įvardijamos sudarant vaiko laikinosios globos planą.

Vaiko laikinosios globos planas tai poveikio šeimai priemonių visuma. Plano tikslas numatyti galimus pagalbos socialinės rizikos šeimai būdus, įvertinti minėtos pagalbos efektyvumą bei numatyti kitas galimas įtakos priemones.

2. Socialinis darbas su tėvais.

Vaiko apgyvendinimas Laikinuose vaikų globos namuose nėra priežastis, sąlygojanti šeimos problemų išnykimą. Tam, kad vaikas galėtų grįžti į biologinę šeimą, reikalingas ne tik šeimos problemų rato vertinimas bei vaiko laikinas apgyvendinimas, bet ir tikslingas socialinis darbas su tėvais.

Socialinis darbas su tėvais turėtų būti vykdomas remiantis konkrečios šeimos situacija. Pagrindinė sąlyga - numatyti kokios pagalbos reikia konkrečiam šeimos nariui, kaip ją teikti t.y. individualios konsultacijos, tėvystės įgūdžių formavimo grupės, savipagalbos grupės, anoniminių alkoholikų grupės, socialinių darbuotojų lankymasis namuose, informacijos teikimas tėvams ir kt. bei kiek tikslinga bus teikiama pagalba.

3. Socialinis darbas su vaiku.

Vaiko atskyrimą nuo šeimos ir laikino prieglobsčio suteikimą galima įvardyti tik kaip dalinį socialinio darbo su vaiku etapą. Laikinių vaikų globos namų veikla neturėtų apsiriboti vaiko apgyvendinimu ir bazinių poreikių tenkinimu. Vaikui, atskirtam nuo biologinių tėvų, turėtų būti teikiama tikslinga, kompleksinė įvairių specialistų pagalba, siekiant sudaryti lengvesnes sąlygas vaikui adaptuotis naujoje aplinkoje bei numatant galimybę vaikui grįžti į biologinę tėvų šeimą ar tikslingai paruoštą globėjų šeimą.

Socialinis darbas su tėvais ir vaiku turėtų būti vykdomas sistemingai, tuo pačiu metu. Laikinių vaikų globos namų darbuotojai esant ne tik vaikų skyriui, bet ir pagalbos šeimai tarnybai, turėtų galimybe tuo pačiu metu teikti pagalbą visai šeimai, kas sąlygotų nuoseklesnį kiekvieno šeimos nario pažinimą, problemų rato vertinimą bei pagalbos teikimą.

4. Prevencinis biologinės šeimos stebėjimas.

Šeimos įgalinimas, vaiko gražinimas į šeimą turėtų būti Pagalbos šeimai tarnybos galutinis tikslas. Tačiau būtinas įvertinti ar šeima pajėgi viena funkcionuoti, ar ją reikia dar kurį laiką stebėti ir išsiaiškinti, kokią pagalbą tikslinga būtų teikti.

Tikslingai teikiama kompleksinė pagalba visą vaiko laikinosios globos laikotarpį neturėtų būti staiga nutraukiama, todėl, kad šeima gali jaustis nesaugi, bejėgė, gali grįžti į ankstesnį etapą. Prevencinis darbas su biologine šeima yra būtinas tam, kad tėvai, susigražinę vaiką, iškilus sunkumams turėtų galimybę kreiptis pagalbos į specialistus, žinančius jų situaciją.

Globojančių šeimų tarnyba turėtų teikti paslaugas potencialiems globėjams, šeimoms globojančioms vaikus ir globojamiems vaikams. Pagrindinės kryptys, kuriomis turėtų dirbti globojančių šeimų tarnyba yra šios:

1. Organizuoti ir vykdyti potencialių globėjų atranką;

Šeiminės globos populiarinimui turėtų būti išnaudojamos visos žiniasklaidos ir masinės informacijos priemonės, internetas, taip pat galima būtų remtis bendruomenės narių ir organizacijų (kaip pvz. bažnyčia, nevyriausybinės organizacijos ir pan.) parama. Globėjų atranka turėtų būti vykdoma vadovaujantis įstatymuose nustatytais kriterijais, taip pat atliekant pirminį šeimos ir globėjų asmenybės įvertinimą, atsižvelgiant į tokius aspektus kaip globėjų asmenybės charakteristikos, globėjų amžius ir sveikatos būklė, psichologinė atmosfera šeimoje, šeimos materialinės – buitinės sąlygos, šeimos narių tarpusavio santykiai, globos motyvacija ir lūkesčiai vaikui, požiūris į vaikų auklėjimą ir kt. Globėjų pasirengimą tokiam žingsniui ir asmenybės savybes turėtų įvertinti psichologas.

Taip pat turėtų būti atsižvelgiama į išorinius šeimos išteklius, socialinį tinklą, iš kurio galima sulaukti pagalbos globojant; turėtų būti atsižvelgiama ir į kaimynų ar kitų šeimą pažįstančių asmenų rekomendacijas.

2. Organizuoti privalomus globėjų mokymus ir kvalifikacijos kėlimo seminarus;

Griežta atranka negarantuoja, kad globos kokybė globėjo šeimoje bus pakankamai gera. Globėjų mokymai turėtų būti privalomi ir vykdomi paraleliai atrankos procesui. Turėtų būti įvertinama ar globėjas dalyvavo mokymuose, kaip aktyviai dalyvavo ir kokius gebėjimus jam dar reikėtų tobulinti. Potencialūs globėjai turėtų susitikti su jau turinčiomis patirties globėjų šeimomis, taip pat išklaudyti paskaitas ar dalyvauti seminaruose, kuriuose aptariamos temos, susijusios su vaiko raida bei įvairiais jos laikotarpiais kylančiomis problemomis, ypač paauglystės tarpsniu, temos, vaikų auklėjimo būdais, vaiko elgesio valdymu, konfliktų sprendimu, smurtu prieš vaiką ir pagalba jam, išsiskyrimu ir netekties problema. Globėjams turėtų būti suteikiama žinių apie vaiko sveikatą ir jos stiprinimą, vaiko socialinių įgūdžių ugdymą, bendravimo vaikais ypatumus, apie vaikų elgesio ypatumus ir galimas socialines problemas, apie vaiko biologinę šeimą.

Globėjų kvalifikacijai kelti turėtų būti organizuojami seminarai ar paskaitos ne tik ruošiamiems, bet ir globojantiems asmenims. Temos seminarams galėtų būti parenkamos pagal pageidavimus, dažniausiai pasitaikančias problemas.

3. Teikti socialinę pagalbą globojančiai šeimai;

Globojantiems vaikus asmenims turėtų būti organizuojamos savitarpio paramos grupės, kad jie galėtų pasidalinti savo patirtimi arba pasisemti patirties iš kitų šeimų. Savitarpio paramos grupės gali būti organizuojamos esant globėjų pageidavimui ir socialinio darbuotojo iniciatyva.

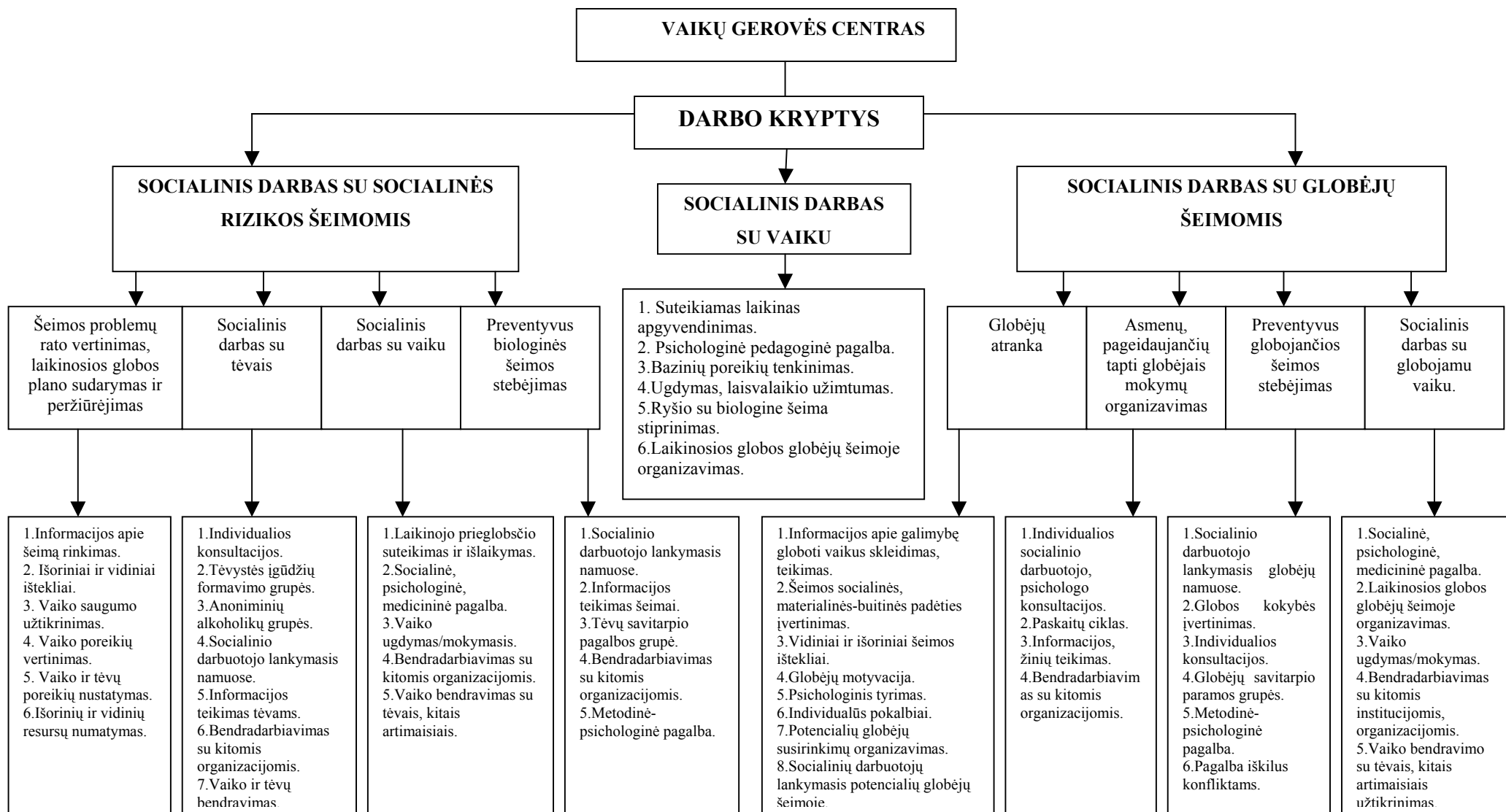
Pagal įstatymų nustatytus kriterijus turėtų būti tikrinama globos kokybė, taip pat globos išmokų panaudojimo tikslingumas.

Globėjams turėtų būti sudarytos sąlygos gauti informaciją ir individualias socialinio darbuotojo, psichologo, teisininko ar kitos srities specialisto konsultacijas. Turėtų būti teikiama pagalba esant konfliktinėms situacijoms globėjo šeimoje ar tarp globėjo šeimos ir biologinių tėvų.

4. Teikti pagalbą globojamam vaikui.

Centre turėtų dirbti socialinis darbuotojas, atsakingas už socialinę pagalbą konkrečiai šeimai, kad globėjai ir globojamas vaikas jaustųsi saugiai ir galėtų bet kada kreiptis pagalbos į priskirtą atsakingą asmenį. Socialinis darbuotojas turėtų lankyti globojamą vaiką adaptaciniu periodu globėjų namuose arba sudaryti galimybę vaikui apsilankyti tarnyboje. Globojamam vaikui, kaip ir globėjams, turėtų būti sudaromos galimybės gauti individualias konsultacijas, aptarti elgesio, mokymosi, bendravimo sunkumus, padėti juos įveikti. Globojamiems vaikams pagal poreikį galėtų būti organizuojamos savitarpio paramos grupės.

VAIKŲ GEROVĖS CENTRO VEIKLOS KRYPTYS

Literatūra

1. *Atmintinė vaikų globėjams*. (2005). Sud. D. Matulevičiūtė, R.Kukauskas, V.Montrimienė. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Vilnius
2. Barkauskaitė, M. (1999). Vaikų globa ir rūpyba Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę. *Socialinis ugdymas*. (I). Vilnius.
3. Berger, P.L. (1995). *Sociologija*. Kaunas.
4. Braslauskienė, R. (2000). *Bešeimių vaikų ugdymo ypatumai globos institucijose*. Disertacijos santrauka. Klaipėda.
5. Brazauskaitė, A., Bulotaitė, L., Dovidaitienė, M., ir kt. (2003). *Mano vaikai*. Kaunas.
6. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2003). *Statistika ir jos taikymai*. I dalis. Vilnius: TEV.
7. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. (2000). Lietuvių kalbos institutas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
8. Daulenskienė, J.N.V., Radzevičienė, L., Ruškus, J. (2002). Ne šeimoje augančių ankstyvojo amžiaus vaikų emocinės raidos ypatumai. *Specialusis ugdymas*. 1 (6). Šiauliai.
9. Die Pfllegekinder-Aktion Schweiz Šveicarijos globojamų vaikų (kampanija) tarnyba <http://www.pflegekinder.ch> [žiūrėta internete 2005-04-04]
10. Globojančių šeimų centras Sachsen-Anhalt Bernburge. <http://www.pflegeelternschule.org> [žiūrėta internete 2005-04-04]
11. <http://www.kinder-jugendhilfe.info/cgi-bin/showcontent.asp?ThemaID=4653&preview> vaikų ir jaunuolių globa Vokietijoje [žiūrėta internete 2005-04-04]
12. <http://www.pastoge.lt/lt/istorija> [žiūrėta internete 2005-02-15]
13. Internetinis empirinių socialinių tyrimų metodų žodynas ILMES [žiūrėta internete 2005-01-15, http://www.lrz-muenchen.de/~wlm/ilm_i5.htm]
14. *Jungtinių Tautų Vaikų teisių komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos įžanginės ataskaitos*. (2001). Vilnius.
15. Kaffemanas, R. (1999). Globos namų auklėtinių elgesio problemos. *Šiuolaikinės specialiosios ir socialinės pedagogikos problemos* (mokslinės konferencijos medžiaga). Šiauliai.
16. Kaffemanas, R. (2000). Globos namų ir specialiųjų mokyklų auklėtinių elgesio problemos. *Specialusis ugdymas* (III). Šiauliai.
17. Kaminskienė, V. (1998). Globos institucijų vaidmuo šeimos netekusių vaikų socializacijai. *Vaikas visuomenėje ir jo socializacija*. Kaunas.
18. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
19. *Kauno m. vaiko gerovės centro „Pastogė“ dokumentacija*.

20. Kauno m. Vaikų gerovės centro „Pastogė” nuostatai. (2005). Kaunas.
21. Kukauskas, R. (1998). Nauja vaikų globos institucijos samprata. *Vaikas visuomenėje ir jo socializacija*. Kaunas.
22. Kvieskienė, G. (1999). Prievartos prevencija (pedagoginiai aspektai). *Socialinis ugdymas* (II). Vilnius.
23. Kvieskienė, G. (2001). Šeima ir vaikai: socialinės – pedagoginės problemos. *Socialinis ugdymas*. (IV). Vilnius.
24. Leliūgienė, I. (1997). *Žmogus ir socialinė aplinka*. Vilnius.
25. *Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas*. (2001). Kaunas.
26. Litvinienė, J. (2002). *Šeima – vaiko ugdymo institucija*. Klaipėda.
27. Luobikienė, I. (2000). *Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika*. Kaunas: Technologija.
28. Mayring, Ph. (2000). *Qualitative Inhaltsanalyse*. [žiūrėta internete 2005-03-15 : www.qualitative-research.net/fqs-texte/2-00/2-00mayring-d.htm]
29. Merkys, G. (1999). *Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys*. Šiauliai
30. Mikalauskaitė, A. (2001). Socialinė parama šeimai. *Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje 2001*. Vilnius.
31. *Pranešimas apie Lietuvos socialinės apsaugos sistemą*. (2003). Vilnius
32. *Psichologijos žodynas*.(1993). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
33. Radzevičienė, L. (1996). Emocinės deprivacijos įtaka vaiko psichomotoriniam vystymuisi. *Vaikų, turinčių specialiųjų mokymosi poreikių ir suaugusių neįgalių asmenų socializacija*. Šiauliai.
34. Radzevičienė, L. (1999). Socialinio pedagogo vaidmuo vaikų globos ir ugdymo įstaigose. *Šiuolaikinės specialiosios ir socialinės pedagogikos problemos*. Mokslinės konferencijos medžiaga. Šiauliai.
35. Rhodes, K.W., Orme, J.G., Cox, M.E., Buehler, C. (2003). Foster family resources, psychosocial functioning, and retention. *Social Work Research*. Volume 27, Number 3, September 2003.
36. Sakalauskas, G. (2000). Vaiko teisių apsauga Lietuvoje. Vilnius.
37. Snieškienė, D. (1999). Dabartiniai vaikų globos tyrimai Lietuvoje: taikymas socialinėje politikoje. *Specialusis ugdymas*. (II). Šiauliai
38. *Socialinis pranešimas 2001*. (2002). Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Vilnius.
39. *Socialinis pranešimas 2003.2004* Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Vilnius
40. *Socialinių paslaugų katalogas 2000 m.*, patvirtintas LR SAD ministro 2000m. liepos 10 d. įsakymu Nr. 70

41. Stangl, W. (2001). Inhaltsanalyse, content analysis. [žiūrėta internete 2005-01-15
<http://www.stangl-taller.at/ARBEITSBLAETTER/FORSCHUNGSMETHODEN/Inhaltsanalyse.shtml>]
42. Šatas, J. (1996). Asocialių šeimų vaikai: kaip jiems padėti? *Vaiko teisės ir jų įgyvendinimo garantijos*. Vilnius.
43. *Tarptautinių žodžių žodynas*.(1985). Vilnius.
44. *Vaiko globos organizavimo nuostatai*. (2002). Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 27 d. nutarimu nr.405.
45. *Vaiko laikinosios globos (rūpybos) organizavimo nuostatai*. Patvirtinta Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2002 m. balandžio 18 įsakymu Nr. 56
46. *Vaiko teisių konvencija*. (1996). Vilnius.
47. Vaitkevičius, J. (1995). *Socialinės pedagogikos pagrindai*. Vilnius.
48. Žukauskienė, R. (1998). *Raidos psichologija*. Vilnius.
49. Мудрик, А.В. (1997). *Введение в социальную педагогику*. Москва.
50. Страусс, А., Корбин, Дж. (2001) *Основы качественного исследования*. Москва

Zusammenfassung

In der vorliegenden Magisterarbeit wird das Modell der familialen Pflege, der Ausbildung der Pflegeeltern und der Arbeit mit der Pflegefamilie in Litauen analysiert. In der Arbeit werden **folgende Problemfragen** hervorgehoben:

1. Aus welchen strukturellen Komponenten besteht das Modell der zu bestrebten Sozialarbeit mit der Pflegefamilie?
2. Welche Komponente des Modells der zu bestrebten Sozialarbeit mit der Pflegefamilie werden in der realen Sozialarbeit verwirklicht ?

Forschungsobjekt. Einstellungen der Fachleute, die in den vorläufigen Kinderheimen arbeiten, zum Modell der realen und der zu bestrebten Sozialarbeit mit der Pflegefamilie.

Forschungshypothese. Es ist möglich, dass nicht alle Strukturkomponente des Modells der zu bestrebten Sozialarbeit mit der Pflegefamilie in der realen Sozialarbeit verwirklicht werden.

Forschungsziel. Erschließen, welche Strukturkomponente der zu bestrebten Sozialarbeit mit der Pflegefamilie in der realen Sozialarbeit verwirklicht werden, indem man die Einstellungen der in den vorläufigen Kinderheimen arbeitenden Fachleute identifiziert.

Aufgaben :

1. Statistisch- demografische Daten sowie Daten der schon durchgeführten wissenschaftlichen Forschungen bzw. Dokumente und Rechtsakten, die den realen Pflegeprozess in Litauen regeln, analysieren und das Modell der zu bestrebten Sozialarbeit mit der Pflegefamilie konstruieren.
2. In Anlehnung an das Modell der zu bestrebten Sozialarbeit mit der Pflegefamilie die Forschungsmethodik erarbeiten.
3. Die Forschung der Einstellungen der in den vorläufigen Kinderheimen arbeitenden Fachleute zum Modell der zu bestrebten und der realen Sozialarbeit mit der Pflegefamilie durchführen und die Ergebnisse mit Hilfe der Content- Analyse bearbeiten.
4. Die Schlussfolgerungen der Forschung vorstellen.
5. In Anlehnung an die Ergebnisse und Schlussfolgerungen der Forschung das theoretisch-hypothetische Modell des Programms eines Kinderschutzzentrums erarbeiten.

Die Forschung wurden anhand der Methodologie der qualitativen Forschung durchgeführt. Dabei wurden **folgende Methoden** gebraucht :

Methoden der Datensammlung : Analyse der wissenschaftlichen Literatur ; Analyse der den Pflegeprozess regelnden Dokumente sowie der Dokumente, die die Tätigkeit des Kinderschutzzentrums „ Pastogė“ und des vorläufigen Kinderheimes regeln; die nicht struktuierte schriftliche Umfrage (Fragenbogen mit offenen Fragen).

Methoden der Datenverarbeitung : Content- Analyse.

Forschungsteilnehmer. An der Forschung nahmen 30 Fachleute, die in 5 vorläufigen Kinderheimen Litauens arbeiten, teil.

Im ersten Teil wird die Analyse der Dokumente und der Rechtsakten, die den Pflegeprozess in Litauen regeln, vorgestellt. Hier wird das Problem der Auswahl der potentiellen Pflegeeltern und ihrer Vorbereitung auf die Pflege überblickt. Man analysiert die Spezifik der Sozialarbeit mit Pflegefamilien, die Aufgaben des vorläufigen Kinderheimes und die Möglichkeiten, seine Tätigkeit zu erweitern. Man konstruiert auch das Modell der zu bestrebten Sozialarbeit mit der Pflegefamilie.

Im zweiten Teil stellt man die Forschung der Einstellungen vor, die die in den vorläufigen Kinderheimen arbeitenden Fachleute haben. Man versucht, die Einstellungen der Fachleute zum Phänomen der Pflegefamilie, zur Organisation der Sozialarbeit mit der Pflegefamilie und zur Möglichkeit, die Funktionen des vorläufigen Kinderheimes zu erweitern, zu erschließen.

Schlussfolgerungen. Nach den Ergebnissen der Forschung kann man behaupten, dass die am Anfang der Magisterarbeit hervorgehobene Hypothese, dass nicht alle Komponente des Modells der zu bestrebten Sozialarbeit mit der Pflegefamilie in der realen Sozialarbeit verwirklicht werden, sich als richtig erwiesen hat. Die Respondenten betrachten die Tätigkeit ihrer Anstalt als Gewährung der „schnellen Hilfe“, für das Kind, als Schaffen einer sicheren Umgebung und als Befriedigung der wichtigsten Bedürfnisse des Kindes. Die Hilfe für die Pflegeeltern beschränkt sich auf das Konsultieren und auf die Überweisung zu anderen Anstalten, obwohl die Pflegefamilie auf dem Gebiet der vorläufigen Pflege bevorzugt wird. Die Strukturkomponente der zu bestrebten Sozialarbeit mit der Pflegefamilie werden real von den anderen Ämtern verwirklicht (z.B. das Amt zum Schutz der Kinderrechte).

Die Respondenten drückten ziemlich kategorische Meinungen über einige Strukturkomponente der zu bestrebten Sozialarbeit mit der Pflegefamilie aus. Sie stellen hohe Anforderungen an die potentiellen Pflegeeltern und haben große Erwartungen auf dem Gebiet der Auswahl und der Vorbereitung auf die Pflege. Man drückt deutlich die Orientation auf die Arbeitskontrolle der Pflegeeltern aus, man fühlt, dass sie Misstrauen gegen die Pflegefamilie haben.

Das Problem der vorläufigen Abtrennung eines Kindes von seiner Familie ist ein komplexes Problem, und so müsste es auch gelöst werden, indem man Hilfe für die Familie des sozialen Risikos leistet und dem Kind die Möglichkeit gibt, die Krisenperiode in einer Pflegefamilie zu überleben. Am Ende der Magisterarbeit wird eine Empfehlung gegeben, wie man einem Kind, das ohne Fürsorge der Eltern geblieben ist, Hilfe effektiver leisten könnte. Das ist das Projekt des Programms eines Kinderschutzzentrums, es ist das theoretisch- hypothetische Modell dessen, wie man Familienkrisen lösen und vorläufige Pflege in Litauen organisieren könnte.